

Čítanka

7. ROČNÍK
ZŠ praktické

ŠKOLA PRO ŽIVOT

CZ.1.07/1.2.19/02.0007

Projekt Základní školy Cheb, Kostelní náměstí 14

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

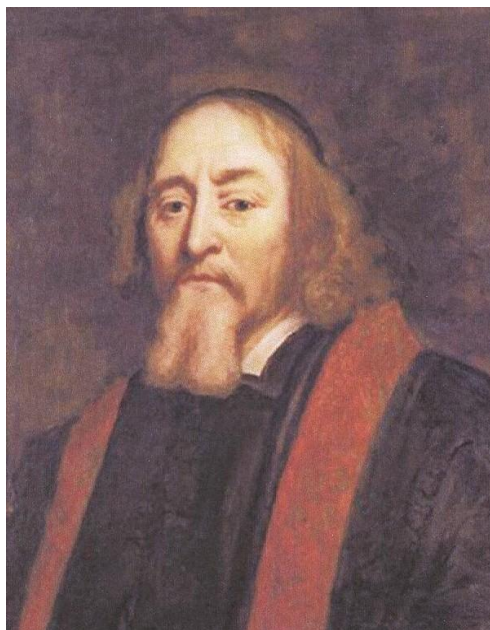
Měl bych znát

- Rozeznat pohádky, pověsti a bajky.
- Orientovat se v krátkém textu, hledat a pokusit se najít hlavní myšlenku.
- Porozumět přečtenému textu, umět ho převyprávět.
- Sdělit své dojmy z četby, divadelního nebo filmového představení.
- Získat kladný vztah k literatuře.

Obsah

Co je knížka?	6
Po prázdninách	7
Září	7
Do školy.....	8
Už je podzim	8
Padá listí	8
O jednom starém psu a vlku	9
Jak vlk prozradil své nepoctivé srdce	11
Pastýřova píseň.....	12
Podzim klepe na dveře.....	12
O zahrádkáři	13
O cvrčkovi, který nepamatoval na zadní kolečka	14
Schovávají se	15
Vláďova nemoc	16
Pipi se nastěhuje do vily Vilekuly	18
...A jde se do školy.....	19
Daidalos a Ikaros.....	20
Narodilo se štěně	21
Listopad	24
Netopýr.....	24
Lumpík	25
O vráně, lišce a syru	27
Test č. 1	29
Bačkorky, výš	30
Léto a zima	31
Jak odešla spát až do jara.....	33
Stopaři.....	35
Grónská písnička.....	38
Mikuláš.....	39
První sníh.....	39
Poznáš, co to je?	39
Školní anekdoty.....	39
Doplňovačky.....	40
Stříbrný smrk.....	41
Štědrý den na Starém bělidle.....	42
Vánoční koleda	44
Hoj, ty Štědrý večere.....	45
Kožíšek na jednu zimu.....	46
Malička se koupe	48
Úkoly pro pobavení	49
Anna a já možná budeme ošetřovatelkami dětí	50
Žralok	53
Test č.2.....	54
POVÍDKA ZE ČTYŘLÍSTKU.....	55
JEŽEK A BUBLINKA.....	56
Poznáš, co to je?	58
Nefritový jelínek	60
Přeházená pohádka	62
Jak hloupý Honza k princezně přišel.....	63

Špatná výmluva	64
Čert a myši	66
Silný uhlíř	68
Založení Prahy	69
O Karlu IV.	70
Karlův most	73
Písnička na konec.....	74
Vrbová píšťalka	74
Sáně	75
Petrklíč.....	75
Pomlázka	76
Veselé velikonoční verše	76
Vzácná tekutina	78
Pusinky.....	79
Test č. 3	80
Jak uvízla v leknínu	81
Jak seděla v zelené klícce	83
Máj	85
Přání	85
V květnu	85
Vláďa pomáhá mamince	86
První dopis mamince	88
O princezně Solimánské	89
Test č.4	92
Kolumbovo vejce	93
Maxipes Fík jde do světa	93
Letní den	95
Seznam literatury.....	96

...Řekl jsem, že kdo se chce stát vzdělaným, musí si nad zlato a stříbro vážit knih.

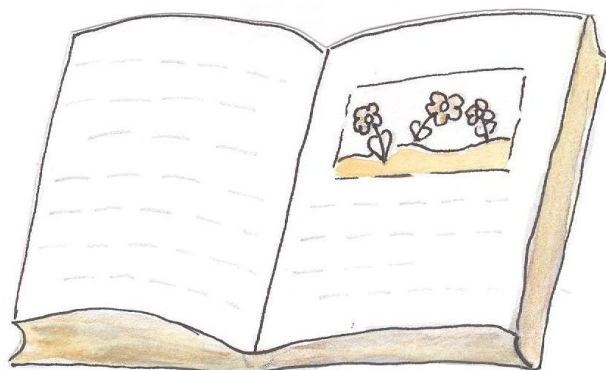
A právem. Knihy ho totiž mohou přivést k cíli jeho tužby, nikoli zlato a stříbro. Co má tedy raději chtít? Hladový jistě raději chce chléb než zlato, slepý masť na oči než stříbro, smrtelně nemocný léky než poklady. K ničemu by nebylo pole, kdyby se nedostávalo semen, k ničemu by nebyly včely, kdyby nebylo zahrad a luk, kde by sbíraly med, k ničemu by nebyli mravenci, kdyby nebylo polí, na nichž by hledali potravu. A k ničemu by nebyly oči, kdyby se nebylo nač dívat, k ničemu by nebyl čich, kdyby nebylo vůní, k ničemu by nebyly uši, kdyby nebylo zvuků. K ničemu by nebyl ani rozum, kdyby nebylo pokrmů moudrosti, které poskytují dobré knihy.

Jan Ámos Komenský

Co je knížka

František Hrubín

Co je knížka? Je to živá
bílých listů hromádka,
v ní si všechno hraje, zpívá,
ptáci, děti, zvířátka.
A svět dětem vždycky znova
do té hromádky se schová.
List obrátit stačí však
a rázem nám před oči
kousek světa vyskočí,
tu květ, slunce nebo pták.

Po prázdninách

Ladislav Stehlík

Vyběhaní, vykoupání
vracíme se z luk a strání.

U vody nám dobře bylo
sluníčko nás opálilo.

Sbírali jsme hříbky v lese,
ve škole teď scházíme se.

Čilí, zdraví, osvěžení
s chutí zase do učení.

(Ze starší čítanky)

Září

Jaroslav Seifert

Košíky jsou již vrchovaté,
vy na květy však vzpomínáte,
když rozpukly a zrůžověly
a přiletěly první včely.

Ta tam je křehká krása jejich,
žebříky vidíš po alejích.

Na drátě, který teskně zpívá,
vlaštovka sedí zimomřivá
a déšť jí stéká po fráčku.

Je září, měsíc pasáčeků.

(Ze starší čítanky)

Do školy

František Hrubín

Pole jsou už dávno holá,
hola-škola na nás volá,
a my jdeme, mámo, táto,
ať je zima nebo bláto.

Nic nedbáme na strniska,
ať si na ně vítr píská,
nic nedbáme na závěje,
písnička nás rozehřeje.

Už je podzim

František Hrubín

Už je podzim, hnědá hlína
lepí se nám na paty
a z modrého nebe zbylo
jenom Hance na šaty.

Draku, hledej mezi mraky
ještě kousek plátýnka,
ať si může modrou sukni
ušíť také maminka.

Padá listí

František Hrubín

Padá listí zlaté, rudé
je ho plná zahrada.
A co potom padat bude,
až to listí opadá?
Potom bude padat sníh,
co ho bude na větvích,
jen to slunko bude rudé!

(Ze sbírky „Špalíček veršů a pohádek“)

Úkoly:

1. Přečti názvy všech básní.
2. Řekni jméno básníka a název knihy, kterou napsal pro děti.
3. Jaké téma mají básně společné?
4. Zopakuj si, co znamenají tyto názvy – poezie, sloka, verš, rým a uveď příklady.

O jednom starém psu a vlku

neohroženě	od vlčích zubů	chrochtající svině
ochraňoval	po celý život	starý kocour
hospodář	se starým psem	mladý pes
nenakrmil	na smetišti	lstivý vlk
nezaštkl	do lesa	do smrti
obcházel	na poradu	okolo boku
skutečně		
ustavičně		

Jeden ovčák měl starého psa, který se jmenoval Bodrik. Pes byl velmi starý, neměl už ani jediný zub, kulhal a po těle měl plno jizev od vlčích zubů. Po celý život ovčákovi věrně sloužil, neohroženě ochraňoval jeho stádo, ale což naplat – zestárl!

„Se starým psem na smetišť,“ řekl jednoho dne ovčák, „proč bych ho měl živit, když mladý pes bude lépe ovce hlídat.“ Vyhnal starého Bodrika na smetišť a ani žrát mu nedal. Mladého psa dobře nakrmil a poslal ho hlídat.

Bodrikovi bylo velmi líto, že ho ovčák vyhnal. Lehl si na smetišť a plakal. Přišla noc, mladý pes zalezl do boudy a usnul. Starý Bodrik, který byl zvyklý spát jenom na půl oka, spal lehounce i na smetišti. Najednou ucítil vlka. Vstal, chystal se rychle přeskočit plot, ale nohy mu sklesly slabostí, protože měl hlad. Smutně si zase lehl a pomyslel si: Když mě hospodář nenakrmil a vyhnal, tak ať si vlk ovci vezme. Zůstal ležet a ani nezaštkl. Mladý pes spal tvrdě, vlka necítil a vlk si v tichosti odnesl ovci z ohrady.

Když ráno hospodář přišel dojit ovce, viděl, že jedna chybí a že ji odnesl vlk. Teprve nyní poznal, jak špatný strážce je mladý pes, a litoval, že starému ublížil. „Kdyby starý Bodrik hlídal, nebyl by vlk ovci odnesl,“ pravil a přivolal starého psa k sobě, pohladil ho a dobře nakrmil. Bodrik se mu radostně lísal k nohám. Večer již neležel na smetišti ani v boudě, ale obcházel kolem ohrady, jakoby věděl, že kde vlk jednu ovci sežral, tam se rád vrátí. A skutečně – vlk namlsán přišel znovu. „Co tu chceš?“ vyjel na něj Bodrik, když se vlk přiblížil k ohradě.

„Co chci? Ovci chci,“ odpověděl vlk.

„Rychle zmiz, ničemo, já ti ovce nedám,“ řekl mu Bodrik.

„Dej mi jenom jednu, můžeme se spolu o ni rozdělit.“

„S tebou do žádného spolku nepůjdu. Včera mě hospodář nenakrmil, byl jsem hladový a slabý, tak jsem ti ovci dal, ale dnes mě hospodář nakrmil, jsem silný dost a ovci už nedostaneš.“

„Nedáš- li mi ovci, budeme spolu zápasit!“ zavrčel na Bodrika vlk.

„Dobrá,“ řekl starý pes. „Až se rozední, přijdu do lesa a uvidíme, kdo z koho.“ Vlk viděl, že ovci nedostane, a umínil si, že se pomstí. Pozval na poradu medvěda a lišku, aby mu pomohli starého psa přelstít.

Bodrik lstivého vlka dobře znal a poprosil o pomoc kamarády z domácího dvora – svini a starého kocoura. Jakmile medvěd a liška viděli přicházet kulhavého psa, starého kocoura a svini, velmi se ulekli.

„Ten první sbírá kameny, kterými nás ubije,“ zvolal medvěd. Pes kulhal a medvěd myslel, že sbírá kameny. „Ten druhý,“ zvolala liška, „seká šavlí okolo boku!“ Kocour mrskal ocasem a liška si myslila, že se ohání šavlí. Ještě více se ulekli chrochtající

svině. Medvěd vylezl na strom a liška skočila do trní. Když zvířátka vešla do lesa, kocour ustavičně vrčel „vrnívrnívrní“. Liška rozuměla, že říká „v trní, v trní, v trní“, lekla se, vyskočila z trní a utekla. Svině si stoupla ke stromu, na nějž vylezl medvěd, a začala chrochtat „hruhruhru“. Medvěd myslel, že říká „nahoru, nahoru, nahoru“ a že chce za ním vylézt, lekl se, rychle ze stromu slezl a utíkal pryč. Vlk viděl medvěda a lišku utíkat a dal se za nimi. Starý Bodrik vesele opanoval bojiště a navrátil se se svými kamarády domů. Od té doby se měl u ovčáka dobře až do smrti.

(Slovenské pohádky vypravuje Jaroslav Seifert)

Úkoly:

1. Napiš, která zvířata si vlk pozval na poradu.
2. Napiš, koho prosil Bodrik o pomoc.
3. Vyhledej a přečti nahlas: Co si myslel medvěd o kulhavém psu?
Co si myslela liška o starém kocourovi?
Proč se lekli chrochtající svině?

Jak vlk prozradil své nepoctivé srdce

Oldřich Syrovátka

nesehnal	na zub	ovečky se rozbrečely
nezahlédl	od pracky	pastýř se probudil
odpočíval	od pastýře	pes se rozštěkal
rozštěkal	k nerozeznání	vlk je nablízku

Pro vlka nastaly zlé časy. Nikde nesehnal nic na zub, už dlouho nezahlédl ani zajíčka. Když mu bylo nejhůř, dostal nápad. Oblékl si dlouhý kabát, do pracky vzal silnou hůl a vypadal jako pastýř ovcí. Tvářil se jak beránek a hajdy k lesu na stráň, kde se páslo stádo oveček. Pastýř odpočíval a pes mu klidně ležel u nohou.

Vlk se radoval, sám sobě se líbil, že je od pastýře k nerozeznání. Už se viděl mezi ovečkami a samou radostí se pustil do zpěvu. Zpíval, až se hory zelenaly, a bláhový nevěděl, že to je kámen úrazu. Vlkův hlas se rozléhal daleko široko, ovečky se strachy rozbrečely, pastýř se probudil a jeho pes se výhrůžně rozštěkal. Všichni už věděli, že vlk je nablízku.

Pastýř vyskočil a hnál se se psem na vlka, aby mu kožich pořádně vyprášil. Vlk se jen stačil otočit. Dal se na zběsilý útěk a běžel, až se z něho kouřilo. Mnoho nescházelo a pastýř mu holí popsal záda užitečnou radou: Netvař se jak beránek. Máš-li nepoctivé srdce, prozradíš je i pod nejkrásnějším kabátem.

(Oldřich Syrovátka Bajky)

Úkoly:

1. Podtržená slova vyjádři jinak:

Zpíval, až se hory zelenaly.

Nevěděl, že je to kámen úrazu.

Pastýř se hnál na vlka, aby mu kožich pořádně vyprášil.

2. Do neúplné věty doplň *název* článku a jeho literární formu. Doplněnou větu napiš do sešitu.

Článek.....je.....

3. Najdi větu, která je i pro tebe užitečnou radou.

Napiš ji do sešitu.

Pastýřova píseň

Vítězslav Nezval

Podzime, podzime,
už zase nosíš deště!
Pěkně tě prosíme,
počkej týden ještě!

Kam vkročíš, podzime,
tam je plačtivý den,
pěkně tě prosíme,
počkej ještě týden.

Léto, vrať se zpátky,
měli jsme tě rádi,
až se vrátíš za rok,
uteče nám mládí.

A když neuteče,
aspoň ho ubude,
jako když voda teče,
jak když hudec hude.

Podzime, podzime,
nenos nám své deště!
Pěkně tě prosíme,
počkej týden ještě!

(Z knihy Zlatý věk)

Podzim klepe na dveře

Jiří Faltus

Podzim klepe na dveře,
javory se chvějí,
ve strakaté zástěře moc se neohřejí.

(Ze starší čítanky)

Úkoly:

1. Vyhledej a přečti verše, ve kterých básník vzpomíná na jaro.
2. Přečti, jak básník pojmenoval černé peří a bílou náprsenku vlaštovky.
3. Nakresli podzimní obrázek.

O zahrádkáři

Karel Čapek

To máte tak. Jak se vůbec stane z člověka zahrádkář? Vzniká zkušeností, okolím a přírodními podmínkami. Dokud jsem byl malý, měl jsem k otecké zahradě poměr vzpurný, protože jsem měl zakázáno šlapat po záhonech a trhat nezralé ovoce. Mladý člověk většinou myslí, že květ je to, co se nosí v knoflíkové dírci nebo co se podává děvčeti. Je potřeba jistého věku, aby se člověk mohl stát zahrádkářem.

Je také třeba, aby měl svou zahrádku. Někdy si ji založí s pomocí zahradníka z povolání. Myslí si, že se na ni bude chodit po práci dívat a radovat se z květin. Jednoho dne se mu stane, že náhodou sám vlastní rukou vytrhne nějaký plevel nebo zasadí nějakou rostlinku. Mně se to stalo s netřeskem. Jen drápek uvízl, a chycen je ptáček. Z člověka je zahrádkář.

Jindy vzniká zahrádkář jaksí od sousedů. Vidí, jak krásně sousedovi kvete smolnička, a řekne si: „Safra, proč by taky nekvetla mně? A to by tak hrálo, abych ji neměl ještě lepší!“ Od těchto začátků zapadá pak člověk hloub a hloub do zahrádkářské vášně.

„Musíte se přijít ke mně podívat,“ řekne vám takový soused, „já vám musím ukázat svou zahrádku.“ Když tedy přijdete, abyste mu udělali radost, najdete, jak někde mezi keříky a záhony vyčnívá jeho zadní část.

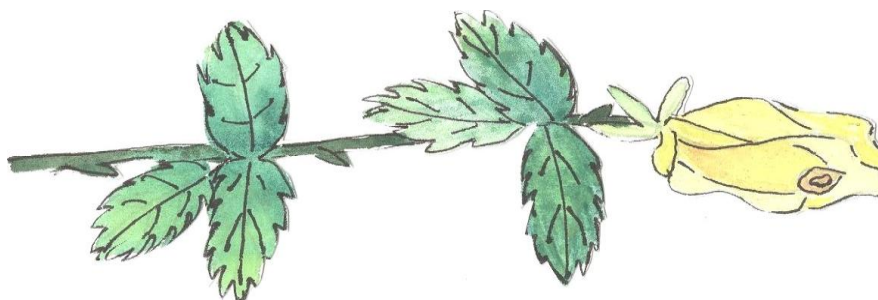
„Hned přijdu,“ povídá přes rameno, „jen co to tadyhle vysadím.“

„Jen se nevyrušujte,“ řeknete mu přívětivě.

Po nějaké době to už nejspíš vysadil, zkrátka vstane, zamaže vám ruku a praví: „Tak se pojdte podívat. Je to sice malá zahrádka, ale – okamžik,“ povídá a sehne se, aby vyplel několik traviček. „Tak jen pojdte! Já vám ukážu – hm, tady jsem to zapomněl zkypřit,“ praví a začne se rýpat v půdě. Po půl hodince se vztyčí. „Aha,“ řekne. „Já jsem vám chtěl ukázat ten zvonek. To je vám ten nejhezčí zvonek – jaký – Počkejme, tady to musím přivázat.“ Když to přivázel, vzpomene si: „Bodejt', vy se chcete vlastně podívat – Okamžik,“ bručí, „jen co tadyhle přendám ten aster. On tu má málo místa.“ Načež odejdete po špičkách.

A když jej zas potkáte, řekne vám: „Musíte se přijít ke mně podívat. Mně vám kvete jedna růže, to jste ještě neviděl. Tak přijdete? Ale jistě!“

(Podle knihy Zahradníkův rok)
/ upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Vysvětli, jaký je rozdíl mezi slovem zahrádkář a zahradník.
2. Napiš slova podobného významu k následujícím slovům: vzpurný, vyčnívá, přívětivě, zamaže, vztyčí se.
3. Najdi v textu slova: NETŘESK, SMOLNIČKA, ZVONEK, ASTRA, RŮŽE. Seřaď je podle abecedy a řekni, co znamenají. Jaké je k těmto slovům slovo nadřazené?

O cvrčkovi, který nepamatoval na zadní kolečka

nepamatoval	na holičkách	cvrček
vykutálelo se	na zadní kolečka	mravenec
dohromady	na cvrčka	ptáčky zpěváčky

Byl jednou jeden cvrček, a ten od rána, sotva se sluníčko vykutálelo na oblohu, až do samého večera hrál na housličky. A také rád zpíval. Co on uměl písniček! Tolik jako všechny děti dohromady, a možná, že ještě o sto nebo o tisíc písniček více.

O nic jiného se nestaral a žil si jen v radosti a veselí. Zapomněl, že přijde zima, sluníčko přestane hřát, že všechno zamrzne a že nebude mít co jíst. Nemyslel na to, že mu bude v zimě zle a úzko.

A opravdu. Přešlo jaro a léto, rozloučil se podzim. Nastala zima. Ptáčky zpěváčky už dávno byli v krajích, kde jim slunce vyhřívalo hnízda, a cvrčkovi tady začal perný život. Záblo ho, housličky mu skřípaly, a co horšího, doma neměl ani kousek dřeva, ani do čeho by kousl. Pro samou hru zapomněl na zásoby.

Když bylo cvrčkovi nejhůř, vzpomněl si na mravence. „Sláva,“ zaradoval se cvrček, „mravenec mi jistě pomůže! Vždycky mě rád poslouchal, určitě mě nenechá na holičkách. Půjdu za ním, snad dobře pořídím.“ A cvrček šel.

V lese pod vysokou jedlí bydlel mravenec. Měl pěkný domeček, který si vystavěl přes léto. V domečku měl komoru a do ní nanosil mnoho sladké šťávy a dobrot vrchovatě.

Cvrček zatukal na dveře mravencova domku, vstoupil dovnitř a zaprosil:

„Mravenečku, půjč mi trochu jídla. Mám veliký hlad, housličky slabostí už ani neudržím.“

Mravenec se podíval na cvrčka, zamračil se a jenom řekl:

„Hmm! Hmm!“

A cvrček na to: „Neprosím o mnoho, jen o trochu jídla, o jediné sousto jako kapka rosy. Všechno ti, mravenečku, v létě oplátím.“

„Hmm! Hmm!“ povídal zas mravenec a bylo vidět, že nenadělá mnoho řečí. Zamyslel se a potom se zeptal: „A co jsi dělal, cvrčku, když sluníčko hrálo a lesy a louky voněly sladkými šťávami? Pověz mi pravdu.“

A cvrček musel s pravdou ven:

„Nezlob se na mne, mravenečku, ale od jara do zimy jsem hrál a zpíval, o nic jiného jsem se nestaral.“

„Táák,“ řekl mravenec, „jen jsi hrál a zpíval.“ Usmál se a pokračoval:

„Já vím, pamatuji se. Moc se mi tvé písničky líbily. Nu dobře cvrčku. Nenechám tě umřít. Dám ti vše, nač máš chuť. Ale dám ti také radu, snad ji uneseš: Pamatuj příště na zadní kolečka! Mysli na to, co budeš jíst v zimě, a v létě už šetři.“

Mravenec cvrčka pohostil, napili se spolu nejsladší šťávy a ještě si zazpívali. Cvrček si odnášel domů výslužku, v dobrém se s mravencem rozešel.

Dobře cvrček udělal, že od těch dob nezapomínal na zadní kolečka.

(Oldřich Syrovátka – Bajky)

Úkoly:

1. Nacvičte si ve dvojicích rozhovor cvrčka s mravencem
2. Řekni jinými slovy: „Pamatuj na zadní kolečka,“
3. Z bajky plynou dvě ponaučení. Přemýšlej která!

Schovávají se

Vitalij Bianko

zmáhá je dřímota	v celých houfech	zavěsí se
vydrápal se na břeh	poschovávali se	zachytí se
schovávají se	s celými stovkami	zabalí se
shromažďují se	co nejtěsněji se přitisknou	

Krásné léto je pryč, začíná být dost chladno. Zvířata se pohybují pomaleji, zmáhá je dřímota. Ocasatý čolek prožil celé léto u rybníka, ani jednou z něho nevylezl. Teď se vydrápal na břeh a vypravil se do lesa. Našel si shnilý pařez, vklouzl pod jeho kůru a svinul se tam do klubíčka.

Žáby naopak skáčou zase z břehu do rybníka. Ponoří se na dno a zalézají co nehlouběji do bahna a jílu.

Hadi a ještěrky se schovávají pod kořeny a zarývají se do teplého mechu.

Ryby se v celých houfech shromažďují v tůních a v hlubokých jámách pod vodou.

Motýli, brouci, komáři a mouchy se poschovávali do skulin, do štěrbin kůry, do trhlín zdí a plotů.

Mravenci ucpali všechna vrata, všechny vchody i východy do svého vysokého města s celými stovkami bran. Zalezli až do středu mraveniště, tam se co nejtěsněji přitisknou k sobě a tak tuhnou.

Zima není tak strašná pro teplokrevná zvířata, pro savce a ptáky. Jen když je dost potravy: jakmile něco pojedí, jako by si uvnitř zatopili v kamnech.

Ale se zimou přichází pro někoho i hlad. Motýli, mouchy a komáři se poschovávali, a tak netopýři nemají co jíst. Proto se i oni schovávají v dutinách, v jeskyních, v rozsedlinách skal, pod střechou na půdách. Zavěsí se tam hlavou dolů, zachytí se o něco drápky zadních noh, zabalí se pěkně do svých křídel jako do pláštěů a tak usínají.

(Ze starší čítanky)

Úkoly:

1. Vyhledej a napiš názvy zvířat, o kterých se v ukázce píše.
2. Seřaď názvy zvířat podle abecedy.
3. Najdi a napiš odpověď na tyto otázky:
 - a) Jak se na zimu připravují žáby?
 - b) Jak se na zimu připravují mravenci?

Vlád'ova nemoc

Josef Věromír Pleva

Jednou po obědě přišel Vlád'a k mamince a pošeptal jí do ucha, že si půjde lehnout, že ho roztřásla zima.

Maminka se vyptávala, co dopoledne dělal. Vlád'a vypravoval, jak si u řeky hrál s chlapci. Hráli si na Kryštofa Kolumba a na objevení Ameriky. Vyprávěl, jak představoval loď i s posádkou a s Kryštofem Kolumbem. Karel a Jirka dělali druhé dvě lodi.

Jarek a Pepík představovali Indiány, kteří očekávají Kryštofa Kolumba.

Jarek a Pepík ovšem neznají dějiny a nevěděli, že Kryštof Kolumbus byl od Indiánů přijat velmi vlídně, když přistál na březích Ameriky. A tak se stalo, když vylézal Vlád'a na vysoký břeh, že vyrazili oba chlapci z hustého olší a srazili Vlád'u do vody.

Vlád'a si zmáčel šaty, neboť jak sjel z břehu, spadl do řeky na záda. Poradili mu, aby šaty svlékl a dal na slunce sušit. Vlád'a poslechl. V poledne se oblékl do mokrých šatů a pomalu se šoural k domovu.

Maminka připravila Vlád'ovi postel. On ulehl a za chvíli usnul. Rychle oddychoval a maminka se na něho občas starostlivě podívala.

„Aby se tak rozstonal!“ strachovala se. Druhého dne musel tatínek pro doktora. Maminka zatím Vlád'u zabalila do studených obkladů. Vlád'a při tom hodně křičel, ale maminka nepovolila.

Pan doktor přišel, prohlédl Vlád'u a zjistil, že má zápal plic.

Mladý čtenář jistě ví, že v jeho těle proudí červená krev. Aby mohla proudit a vůbec, aby byla tekutá, musí obsahovat vodu.

V lidském těle však žijí také tvorové, o které nestojíme. Říká se jim mikroby. A jistě víte, že dostanou-li se tito nepatrní tvorové k moci, dovedou celé tělo, které je milionkrát větší než oni sami, zničit. Dokud je jich v těle málo, chovají se slušně a dají tělu pokoj. V mezích slušnosti je udržuje zdravá krev.

Krev obsahuje v sobě, jak také již dávno víte, drobnohledná tělíška – krvinky. Krvinky bílé a červené. Krvinky červené roznášejí potravu do celého těla. A bílé krvinky dbají zase na to, aby byla v krvi čistota a pořádek. Kdyby se snad dostal nějaký mikrob do krve, okamžitě je bílou krvinkou zničen, pohlcen. Ale stane se, že někdy člověk tělo příliš namáhá, příliš je unaví a unavené tělo potřebuje příliš mnoho zdravé krve vyměnit za unavenou. Krev nestačí, aby dodala včas na všechna místa novou sílu. Nestačí také odnášet unavené krvinky, neboť veliká námaha svalů mnoho krvinek přiotráví. Bílé krvinky spěchají na taková místa, aby zachraňovaly.

Je přirozené, že se někdy i bílé krvinky unaví, zeslábnu. Na to čekají zákešní nepřátelé, malé mikroby. Dosud se chovaly slušně. Ale teď využijí slabosti bílých krvinek, začnou se rychle množit a tlačí se do krve. Z toho vznikne v krvi velký boj. Krvinky se honí sem tam, bojují s mikroby, běhají rychle do plic pro vzduch a pro kyslík, a jak tak rychle pracují, zahřejí se, zahřejí celé tělo, a tak je tělo v horečce.

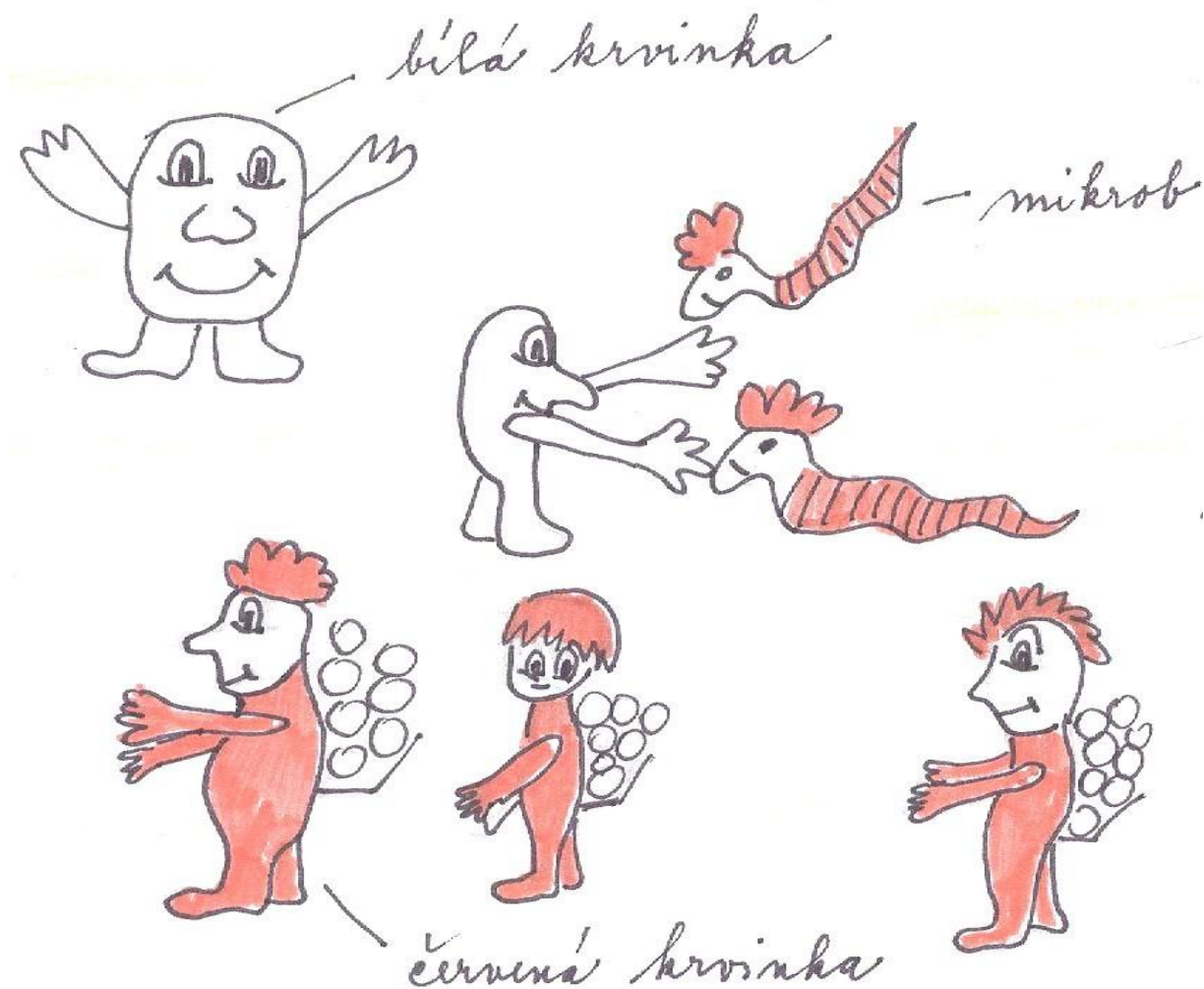
Všechno tohle se dělo právě teď v našem Vlád'ovi. V jeho krvi vznikl tuhý zápas s mikroby.

Maminka probděla u Vlád'ova lůžka několik nocí, než se uzdravil.

(Podle knihy Kapka vody)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Vyhledej a přečti, co dělala maminka, když zjistila, že je Vláďa nemocen.
2. Proč Vláďa onemocněl? Vyhledej věty o tom, co udělal špatně.
3. Co měl udělat, aby předešel nemoci?
4. Vypravuj, jakou hru hráli chlapi. Uveď všechna jména a zjisti jména tří Kolumbových lodí.
5. Společně hledejte v 2. části článku odpovědi na tyto otázky:
 - a) Jak se jmenuje tekutina, která proudí v těle člověka?
 - b) Co krev obsahuje?
 - c) Jaký úkol mají krvinky?
 - d) Jak se jmenují tvorové, kteří v našem těle mohou způsobit nemoc?
 - e) Jak vzniká horečka?

Pipi se nastěhuje do vily Vilekuly...

Astrid Lingrenová

samozřejmě	křičela ostošest	po všech světových mořích
nepamatovala	říkávala spokojeně	na černošském ostrově
nejzvláštnější	vila Vilekula	jen se nastěhovat
odhodlaně	hřebelcovala koně	ani se neohlédla
nespravedlnost	třiačtyřicet kotrmelců	přirýtila se tryskem
povyskočil	začal zchytra	s takovým rámusem

Na okraji malého, docela malinkého města byla stará, zpustlá zahrada, v té zahradě stál starý domek a v tom domku bydlela Pipi Dlouhá punčocha. Bylo jí devět let a bydlela úplně sama. Neměla maminku ani tatínka, ale byla to vlastně výhoda, protože ji nikdo neposílal do postele, zrovna když se jí chtělo být vzhůru, a nikdo ji nenutil jíst ovesnou kaši, když měla chuť na bonbony.

Kdysi měla Pipi tatínka, kterého měla strašně ráda. Měla samozřejmě i maminku, ale na tu se už ani nepamatovala. Maminka totiž zemřela, když Pipi byla ještě úplně malá, ležela v kolébce a křičela ostošest. Potom, když trochu vyrostla, myslela, že je maminka v nebi a malou skulinkou se na ni dívá, a tak jí někdy zamávala a řekla:

„Jen se o mě neboj! Já se o sebe postarám.“

Pipin tatínek byl lodním kapitánem, plavil se po všech světových mořích a Pipi jezdila s ním. Jednoho dne ho bouře smetla přes palubu. Zmizel v moři a už ho nikdo neviděl. Pipi ale věřila, že se jí jednou vrátí. Nevěřila, že se utopil. Byla si jista, že se zachránil na nějakém černošském ostrově, kde se stal králem a nosí celý den na hlavě zlatou korunu.

„Maminka je anděl a tatínek je černošský král, takové rodiče hned tak někdo nemá,“ říkávala spokojeně Pipi. „Jednou si tatínek postaví loď a přijede si pro mě. Pak budu princeznou v černošském království. To bude nádhera, tralalá!“

Ten starý domek se zahradou koupil tatínek před mnoha lety. Chtěl se tam s Pipi usídlit, až bude na mořské plavby starý. Když ho bouře smetla do moře, vydala se Pipi do vily Vilekuly sama, že si tam na něj počká. Ten domek se totiž jmenoval vila Vilekula. Byl zařízený, jen se nastěhovat. A tak se Pipi jednoho krásného dne rozloučila s námořníky z tatínkovy lodi. Měli ji moc rádi a ona je taky.

„Sbohem, hoši,“ řekla Pipi a jednoho po druhém políbila na čelo. „O mě nemusíte mít strach! Já se o sebe postarám.“

Vzala si s sebou opičku, které říkala Pan Nelson – tu jí dal tatínek – a veliký kufr plný zlatých peněz. Námořníci stáli na lodi u zábradlí a dívali se za ní, dokud jim nezmizela v dálce. Pipi si vykračovala s Panem Nelsonem na rameni a s kufrem v ruce a ani se neohlédla.

„Zvláštní dítě,“ řekl jeden z námořníků, když Pipi zmizela v dálce, a utřel si slzu.

Měl pravdu. Pipi byla zvláštní dítě. Nejzvláštnější na ní bylo, že měla takovou sílu. Měla tak obrovskou sílu, že na celém světě nebyl strážník, který by měl větší sílu než ona. Když se jí zachtělo, uzvedla i koně. A taky že se jí někdy zachtělo. Měla vlastního koně, kterého si koupila za jeden z těch zlatých penězů právě v den, kdy se nastěhovala do vily Vilekuly. Vždycky toužila mít vlastního koně. Ustájila ho na verandě. Když tam chtěla odpoledne svačit, jednoduše koně popadla a odnesla na zahradu.

... A jde se do školy

Vedle vily Vilekuly byla ještě jedna zahrada s vilou. Bydlel tam jiný tatínek s maminkou a se dvěma moc milými dětmi, chlapečkem a holčičkou. Chlapeček se jmenoval Tomy a holčička Anika.

Tomy a Anika chodili samozřejmě do školy. Každý den v osm ráno vyrazili z domova ruku v ruce a s učebnicemi v podpaží. V tu dobu většinou Pipi hřebelcovala koně nebo pomáhala opičce Panu Nelsonovi s oblékáním. Anebo se právě věnovala rannímu tělocviku, který spočíval v tom, že se postavila rovně jako svíčka a udělala třiačtyřicet kotrmelců ve vzduchu. Potom si sedla na kuchyňský stůl a v klidu si vypila velký hrnek kávy a snédla veliký krajíc chleba s máslem a se sýrem.

Cestou do školy se Tomy a Anika vždycky toužebně ohlíželi na vilu Vilekulu. Nejraději by si šli hrát k Pipi. Škoda, že Pipi nechodí s nimi... Nakonec se rozhodli, že ji přemluví.

„Kdybys věděla, jakou máme hodnou paní učitelku,“ začal zchytra Tomy jednou odpoledne.

„Ani si nedovedeš přestavit, jaká je ve škole legrace,“ ujišťovala ji Anika. „Já bych se snad zbláznila, kdybych tam nemohla chodit.“

Pipi seděla na stoličce a myla si ve škopku nohy. Neřekla ani slovo, jenom zavrtěla prsty u nohou, až voda vystříkla na podlahu.

„A taky máme vánoční prázdniny a velikonoční prázdniny a letní prázdniny,“ pokračovala Anika.

Pipi se zamyšleně kousla do palce u nohy, ale pořád nic neříkala. Najednou odhodlaně vylila všechnu vodu na podlahu, takže Panu Nelsonovi, který seděl a hrál si se zrcátkem, se úplně promočily kalhoty.

„To je nespravedlnost! Ale já to tak nenechám!“

„A co?“ divil se Tomy.

„Za čtyři měsíce budou Vánoce a vy budete mít prázdniny. A já, co budu mít já?“ V Pipině hlase byl smutek. „S tím se musí něco udělat. Zítra začnu chodit do školy.“ Tomy a Anika zatleskali nadšením.

„Hurá! Zítra v osm ráno na tebe čekáme před domem.“

„Kdepak,“ řekla Pipi. „To je na mě moc brzy. Ostatně já asi pojedou do školy na koni.“

A jela. Druhý den přesně v deset hodin vynesla koně z verandy a vzápětí nato všichni lidé v celém městě spěchali k oknům, aby se podívali, komu se splašil kůň.

Pipi se přiřítla tryskem na školní dvůr, v plné jízdě seskočila z koně, přivázala ho ke stromu a vrazila do třídy s takovým rámusem, až Tomy, Anika a jejich hodní spolužáci v lavicích leknutím povyskočili.

„Ahoj, ahoj!“ povykovala Pipi a zamávala svým velikým kloboukem. „Přišla jsem včas k násobilce?“

Neuvěřitelné příhody tak trochu pohádkové Pipi a jejích věrných přátel vyprávěla prý autorka nejprve své nemocné dcerce, aby ji rozveselila. Že se jí to podařilo dokládá, že Pipi Dlouhá punčocha obletěla jako třídlílná kniha celý svět.

Rovněž slavná kniha Děti z Bullerbynu byla napsána až po Pipi. Astrid Lindgrenová je nositelkou Ceny H. Ch. Andersena.

Daidalos a Ikaros

Eduard Petiška

Daidalos byl v Athénách vyhlášený stavitel a sochař. Nebylo nadanějšího umělce. K němu do učení chodil i syn jeho sestry Talós. Byl také velmi talentovaný, dokonce lidé spekulovali, že jednou jistě bude slavnější než jeho strýc. Daidalos z obavy, že by opravdu mohl být Talós lepší, shodil Talóa z hradeb dolů. Padající tělo zachytila bohyně Athéna a proměnila ho v čejku. Daidalos se bál trestu a uprchl se svým synem Ikarem na ostrov Kréta. Tamější vládce byl poctěn a nechal Daidala postavit vězení pro obludu minotaura – obluda měla hlavu býka a tělo obrovského člověka. Vězení mělo podobu bludiště. Daidalos nebyl šťasten na Krétě a po nocích si slepil peří voskem a vyrobil si pro sebe a svého syna perutě. Vydali se přes moře na cestu domů. Ikarus neuposlechl příkazu otce, spadl do moře a utonul. Nešťastný otec přistál na ostrově, kde mrtvého syna pochoval. Čejka přilétla na hrob a připomněla Daidalovi jeho dřívější hrůzný čin. Daidalos se pak vydal na Sicílii, kde vybudoval mnoho podivuhodných staveb.

(Z knihy Eduarda Petišky – Řecké báje a pověsti)

Daidalos a Ikaros

Eduard Petiška

Daidalos syna poučoval:

„Dej pozor, Ikare, nelétej příliš vysoko. Slunce by roztavilo na křídlech vosk a ožehlo by to peří. Nelétej také příliš nízko, aby ti mořské vlny nesmáčely křídla. Křídla by ti ztěžkla a stáhla by tě do hlubiny. Nelétej ani vysoko, ani nízko, leť uprostřed jako já a neztrácej mě z očí.“ Daidalos Ikara políbil a otec a syn se vznesli. První letěl Daidalos a stále se na Ikara ohlížel. Syn letěl, jak mu otec přikázal. Dole pod nimi si pastýři začláněli dlaní zrak, dívali se k zemi a říkali si:

„To jistě letí bohové z Olympu podívat se na zem, jak lidé žijí.“

Rybářům na břehu se zachvěly ruce svírající síť, když spatřili vzduchoplavce v povětří. Pak se rozprostřela pod Daidalem a Ikarem mořská hladina. Potkávali lodě a veslaři zapomínali veslovat. Udiveně hleděli za okřídlení.

Ostrov Kréta byl už daleko za nimi, den byl jasný a Daidalos, uklidněný zdařilým letem, se zabral do vzpomínek na svou vlast. Ikaros s rozkoší mával lehkými křídly v teplém vzduchu. Byl by se rád vznesl o trochu výš, ale dokud se otec ohlížel, neodvažoval se neposlušat. Nyní zapomněl zamyšlený otec na Ikara dohlížet a Ikaros toho využil. Vznesl se výš a výš a byl by se samou radostí z té výšky dal do zpěvu. Přiblížil se k zářícímu spřežení slunečního boha tak blízko, že mohl obdivovat jeho zlatý vůz. A slunce sálalo a rozechřívalo na křídlech vosk. Velké žluté kapky rozpuštěného vosku kanuly do hloubky, do moře. Volné nitě a peří, které už nic nedrželo pohromadě, propustily vzduch. Ikarus mávl ještě jednou holými pažemi a zřítíl se s výkřikem do mořských hlubin. Voda umlčela jeho ústa a jiskřící hřebeny vln si podávaly hrst bílého peří.

(Z knihy Řecké báje a pověsti)

Narodilo se štěně

Karel Čapek

Když se to narodilo, bylo to jenom takové bílé nic, do hrsti se to vešlo; ale anžto to mělo pár černých ušisek a vzadu ocásek, uznali jsme, že je to psisko, a protože jsme si přáli mít psí holčičku, dali jsme tomu jméno Dášeňka.

Dokud to bylo bílé nic, bylo to slepé, bez očí, a co se nožiček týče, inu, mělo to dva páry čehosi, čemu se při dobré vůli mohlo říkat nožičky. Ale protože tu ta dobrá vůle byla, byly tu i nožičky, třebaže ještě za mnoho nestály; kdepak, stát se na nich nedalo, takové byly vratké a slaboučké, a s chůzí to byla, holenku, teprve potíž. Když se do toho Dášeňka pořádně obula (totiž ona se neobula, ale vykasala si na to rukávy) (přesněji řečeno, ani rukávy si nevykasala, ale jenom si, jak se říká, plivla do dlaní) (rozumějte mi, ona si ovšem nemohla plivnout do dlaní, protože ještě plivat neuměla a dlaně měla tak maličké, že by se do nich netrefila), zkrátka když se do toho Dášeňka pořádně dala, dokutálela se za půl dne od máminy zadní nohy k mámině noze přední, přičemž se cestou třikrát nakrmila a dvakrát vyspala. Spát a jíst uměla totiž hned od narození, tomu se učit nemusela; proto to dělala horlivě po celý boží den, a myslím, že i v noci, když se na ni nikdo nedíval, spala stejně svědomitě jako ve dne – takové to bylo pilné štěně...

Krom toho uměla pištět, i mlaskat uměla Dášeňka od narození, když sála mámino mlíčko, ale víc už nic; jak vidíte, nebylo s ní zprvu mnoho řeči, ale její mamince (jmenuje se Iris a je hrubosrstá foxteriérka) to stačilo: celý den si měla se svým nuňátkem Dášeňkou co povídat a šuškat, očichávala ji, líbala a lízala, čistila a jazejkem umývala, česala a hladila, pěstovala ji, krmila ji, laskala ji, hlídala ji, své vlastní huňaté tělíčko jí podestýlala za polštář, a to se to, panečku, Dášeňce spalo! Abyste věděli, tomu se říká láska mateřská a u lidských maminek je to taky tak, však vy víte. Jenže lidské maminky dobře vědí, co a proč dělají; ale taková psí maminka to neví, jenom cítí, že jí to příroda káže.

Toho dne, kdy Dášeňka slavila desetidenní výročí svého života, potkala ji první velká událost: když se ráno probudila, shledala k svému úžasu, že vidí – zatím jen na jedno oko, ale ono i jedno oko je, abych tak řekl, veliký krok do světa. Byla tím tak překvapena, že vykvikla, a toto památné kviknutí bylo počátkem psí řeči, která se jmenuje štěkání. Dnes už Dášeňka umí nejenom mluvit, nýbrž i nadávat a pouštět hrůzu; ale tehdy to jen tak vyjeklo, jako když nůž sjede po talíři.

Hlavní ovšem bylo to nové oko; do té doby musela Dášeňka hledat jen čumáčkem, kde má maminka ty dobré knoflíky, co z nich prýští mlíčko; a když se pokoušela lézt, musela před sebou strkat svůj černý a lesklý nos, aby nahmatala, co je před ní. Ba, lidi, takové oko, i když je jen jedno, je znamenitý vynález: jen mrkneš a víš, ouha, tady je stěna, tuto jakási propast, a to bílé je máma. A když chceš spát, očičko se zaklopí a dobrou noc, mějte mě rádi. A co abychom se zase probudili? Otvírá se jedno oko, a vida, otvírá se i druhé, mžourá trochu a už se vykulí celé; a Dášeňka se od té chvíle dívá na svět dvěma očima a spí na dvě oči, takže už se nemusí vyspávat tak dlouho a může víc času věnovat tomu, aby se naučila sedět a chodit a ledacos jiného důležitého pro život. Inu, je to pokrok. Neboť v tu chvíli se ozval hlas přírody a kázal: „Ty, Dášeňko, když už máš kukadla, dívej se před sebe a zkus chodit.“ Dášeňka tedy pohnula ouškem, že jako slyší a rozumí, a zkusila chodit. Nejdřív vysunula pravou přední nožičku dopředu, a co teď? „Teď dej dopředu levou zadní,“ napovídal jí hlas přírody. Sláva, povedlo se to, „A teď tu druhou zadní,“ radil hlas přírody, „zadní, povídám, zadní, ne přední! I ty hloupá Dášeňko, vždyť jsi nechala ještě jednu nožičku vzadu! Počkej, nemůžeš jít dál, pokud si ji nepřitáhneš; povídám,

tu pravou zadní si zastrč pod zadeček! Ne, to není nožička, to je ocásek, ocáskem se nedá chodit. To si pamatuj, Dášeňko, o ocásek se nemusíš starat, ten jde sám za nožičkami. Tak co, máš všechny tlapky pohromadě? No sláva a teď znovu.

Jak vidíte, děti, dá to hodně práce, a hlas přírody, jemine, to je vám přísný učitel, nic takovému štěněti nesleví.

Jenže někdy nemá kdy napovídat, protože musí učit lítat mladého vrabce nebo ukázat housence, které listy žrát a kterých nechat. Tehdy uloží Dášeňce jenom domácí úkol (například přejít v úhlopříčce celou psí boudou z rohu do rohu) a nechá ji, aby se s tím, chuděra malá, dělala sama. Dášeňka dává pozor, až jazejček samou pozorností vyplazuje: pravá přední – teď levá zadní (jezusmankote, která vlastně je levá, ta nebo ta?) – a druhá zadní (kdepak já ji mám?) – a co teď? „Špatně,“ volá na ni hlas přírody, celý udýchaný, jak učí vrabce lítat, „musíš dělat menší kroky, Dášeňko, a hlavu nahoru a tlapky pěkně pod sebe – znovu!“ Copak hlas přírody, tomu se to káže; ale když jsou ty nožičky měkké jako z nití a třesou se jako z rosolu, dělejte s nimi něco! A když máme takový plný břicho a takovou velikou hlavu, myslíte, že to je malá práce?

Dášeňka si sedne zdrceně uprostřed boudy a fňuká. A tu je máma Iris, těší psí holčičku a dá jí napít; pak obě usnou, ale Dášeňka se hned probouzí, vzpomněla si, že nedodělala domácí úkol, a drápe se rovnou přes mámin hřbet do toho druhého rohu psí boudy. „Dobře, Dášeňko,“ chválí ji hlas přírody, „budeš-li se takhle učit, bude z tebe pejsek rychlý jako vítr.

To byste nevěřili, co má takové štěně práce: když se neučí chodit, spí; když nespí, učí se sedět (a to není jen tak, pánové, to zase hlas přírody hartusí: „Sed’ rovně, Dášeňko, hlavu nahoru a neohýbej tak záda; pozor, sedíš si na hřbetě, teď si sedíš na nožičkách, a kde máš ocásek? Na ocásku si také nesmíš sedět, protože bys jím nemohla vrtět,“ a tak dále – samé napomínání).

A i když štěně spí nebo pije, má při tom za úkol, že musí růst; každý den mají být nohy o něco delší a silnější a krk o něco vytáhlejší a čumáček o něco zvědavější – to víte, když mají růst všechny čtyři nohy najednou, dá to hromadu práce. A na ocásek nezapomenout.

Ale život štěněte je ukrutně složitý: teď zase mu rostou zuby.

Nejdřív byly jako krupičky, ale nyčko nějak rostou do špiček; čím jsou špičatější, tím mocněji propuká v Dášeňce potřeba zaměstnávat se kousáním. Naštěstí jsou na světě věci neobyčejně vhodné ke kousání, například máminy uši nebo lidské prsty. Nejhuř je na tom matka Iris: má břicho do krve rozkousané Dášeňčinými zuby a rozdrásané jejími drápkami; kojí věrně tu malou surovkyni, ale přitom bolestí mrká. Nic platno, Dášeňko, s mateřskou stravou už bude konec; musíš se začít učit ještě jednomu umění: žrát z misky.

Pojď sem, malá, tady máš misku s mlíčkem. Cože, ty nevíš, co se s tím dělá? Inu, strčí se k tomu čumáček, vyplázne se jazyk, namočí se v tom bílém a honem se zasune zpátky, aby na něm zůstala kapka toho bílého. Nedívej se tak hloupě, Dášeňko, nic na tom není; nu tak, dej se do toho, alou! Dášeňka nic, jen poulí oči a třese ocáskem.

Ech, ty hloupá, když to nejde jinak, musím ti do mlíčka strčit tvůj nechápavý nos, chtěj nebo nechtěj: tak! – Dášeňka je zdrcena násilím, které se na ní stalo; má čumáček a vousy smočené v mléce, musí se olíznout jazejčkem, a narmoutě kutě, ono je to dobré. A teď už ji nic nezdrží: leze sama za tím dobrým bílým, hrne se hlavou a tlapkami do misky, rozlévá mléko po zemi a rousá si v něm všechny čtyři, ba i uši a ocásek; musí přijít máma a olízt ji, ale začátek je učiněn; za pár dní bude už Dášeňka vylizovat misku, jako když bičem mrská, a přitom vůčihledně poroste

jako z vody, ba co dím, jako z mléka. Tož si z ní, děti, vemte příklad a pilně jezte, abyste rostly a sílily na duchu i na těle, tak jako to znamenité štěně, jemuž se dostalo jména Dášeňka.

(Dášeňka čili život štěněte)

Listopad

Zdeněk Kriebel

Listopade, listopade,
už ti mlha slunce krade,
poslední list plachtí k zemi.
Mráz přijíždí se saněmi,
já však chodím raději
k škole vonnou alejí.

Kolikrát se vyspím ještě,
nežli slétnou teplé deště,
zabubnují pro potěchu
paličkami kapek v mechu,
nežli vzbudím fialku
na proutěnou píšťalku?

(Ze starší čítanky)

Netopýr

Ludvík Aškenazy

Nikdo nemá rád netopýry. Ani sami netopýři se navzájem nemají rádi. Když se potkají, řekne jeden: „To je výborné, netopýre, že špatně vidím. Vás vidět jasně, to by pak našinec měl celou noc zkaženou.“

Ten druhý netopýr jen přikyvuje. A pak se oba pověsí vedle sebe na strom a zpívají takovou smutnou netopýří písničku:

Netopýr, netopýr, netomyš, netosvišť, netozvíře, netopták, ani ryba ani rak.

A pak to zase zpívají od konce až na začátek:

Ani ryba, ani rak, netozvíře, netopták, netosvišť, netomyš, netopýr, netopýr.

Lumpík

Jaromír Tomeček

na samotě	trpělivě čekal	výstavní exemplář
na prostředku	výstražně zavrčel	skutečný elegán
na stole	div psa nezakousl	nedomudroval
do mlýna	spisy smrdí psinou	div nezkoprňel
na dvorku	nenávist nevstávala	sedává hrdě
před boudou	prudké výstupy	zavrtí ocáskem
do světa	kdejaký kouteček	smířlivě zamhourá

Pan řídící bydlel skoro na samotě, ač to bylo uprostřed dědiny. Škola však byla na prostředku jako hrad, od ostatních dvorů oddělená. Celý den nebylo v tom vyhnalově s kým promluvit a paní řídící bylo neustále smutno.

Jednou uviděla v městě malého psíka. Měl ostrou drátěnou srst, velkou hlavu, modré tmavé oko, no, radost na něho pohledět. Držel se blízko své velitelky, chvilku stál, chvilku seděl a trpělivě čekal, až bude konec řeči. Kdykoli se k němu někdo přiblížil nebo ho jen oslovil, výstražně zavrčel.

„To by byl pes pro náš dvůr, hned by tam bylo veseleji,“ zatoužila paní řídící nahlas.

„Jeho bratra byste mohla mít,“ učinila nabídku psíkova velitelka. Slovo dalo slovo a za hodinku byla paní řídící také velitelkou, přivedla si domů štětinatého Lumpíka.

Jaké však bylo doma její překvapení! Pan řídící div psa nezakousl, když ho uviděl. A jeho žehráni se den ze dne stupňovalo.

„Už zase ty spisy smrdí psinou, že se ten pes hrabal na stole! A pohovka je samá blecha; kam se člověk pohne, všude jen Lumpík a Lumpík,“ zlobil se při každé příležitosti. Nemohl „toho skřečka“ ani vystát. Copak tohle je nějaký pes?

A pan řídící začal snít o psovi, který by předčil notářova ohaře velikostí a polesného setra ladností. O hafanovi, vykračujícím si na ozdobném řemeni hrdě u pánovy nohy, o obávaném strážci domu a rodiny, cenícím zuby na vše živé.

Když manželova nenávist proti Lumpíkovi neustávala, naopak rostla, a když z toho vznikaly první prudké výstupy, rozhodla se paní řídící, že ustoupí. Ač jí to mohlo srdce utrhnout, dala Lumpíčka z domu. Dostal se do mlýna, kde mu postavili pohodlnou boudičku na dvorku. Netrvalo dlouho a nové prostředí se mu zalíbilo. Znal kdejaký kouteček dvora, seznámil se s jeho obyvatelstvem od jednookého kuřete po štípavého krocana. Ustavičným pobíháním ztratil přebytečné sádlo a změnil se v šlachovitou šelmičku, která žárlivě střežila celý dvůr.

Pan řídící přešel manželčino opatření mlčky a čekal, až se hladina domácnosti uklidní. Potom jednoho rána přivedl s sebou hafana.

„Není to výstavní exemplář?“ dokazoval manželce. „Ty štíhlé nohy, klenutá hrud', lesklá srst, skutečný elegán.“

Paní jen povzdechla a přemýšlela, z čeho dávat takovému elegánu žrát. Bylo nad čím přemýšlet; velepes toho spořádal za deset. Přišel stolař a změřil v koutě dvora prostranství vedle kurníku. Téhož dne tam přistěhovali psi boudu, natáhli dráty a zavěsili řetěz. Řídící si mnul ruce, jaké to vše bylo ohromné.

Noc přešla v naprostém klidu. Hafan ani nevybafl.

„Nač také,“ říkal jeho pán ráno v posteli, „takové zvíře už svým zjevem....“

Ale ještě ani nedomudroval, když manželka vpadla s nářkem do ložnice: „Někdo nám ukradl kachny!“

Vpadl do županu a vyběhl na dvůr. Elegán si hověl před boudou s hlavou v tlapách a lhostejně civěl do světa. Pán nahlédl do kurníku, ale jeho pohled zmizelé kachny nevykouzlil. Vzal řetěz a chtěl psa poodvést.

„Harrrr,“ ozvalo se výstražně a pes vycenil bílé tesáky.

„Pojď, no pojď, ty halamo,“ lákal pán.

„Harr,“ odpověděl halama důrazněji.

„Co s tím psem je?“ divil se pan řídící a nahlédl do boudy.

Užasl. Psí bouda byla plná kachen. Hafan je v noci vytahal z kurníku, pozakusoval a z boudy si zařídil zásobárnu.

Zesmutnělý pan řídící vzal příručku o psech a jal se svého elegána znovu posuzovat a měřit; hleděl mu do očí, nakukoval do tlamy, nikde však nenašel vysvětlení pro podivné psí jednání. Ani autor v příručce neuváděl, sluší-li se nebo nesluší, aby pořádný pes zakusoval domácí kachny.

Pan řídící pořád nemohl věřit, že by jeho elegán nebyl pes. Pracně uchlácholil manželku, lkající nad žluťoučkými kachnami, ač i jemu bylo kolébavých brebentilek líto, a těšil se, že teď už pes nebude mít co zakusovat.

Ale již příštího rána div nezkoprněl lekem. Uslyšel na verandě křik a taktak, že tam včas přiběhl. Z drátu utržený hafan, s řetězem houpajícím se na obojku, sápal se na paní a roztrhl jí hedvábný župan, ještě štěstí, že ji nezakousl. A byl by kousl i pána, který ho vyháněl z verandy. Nechtělo se mu ji opustit, když tam měl pěkně v řádku naskládány dvě kachny a jednoho kohouta, které do rána nanosil od sousedů.

Pan řídící už nezdržoval hlasité lamentování. Musil dát elegána přikovat na silný řetěz přímo k boudě, neboť pes zřejmě považoval za povinnost zásobovat svou kuchyň drůbeží.

„Nevíte, co je nového?“ přivítali jednoho večera poté pana řídícího u karet. „Ve mlýně dopadli zloděje!“

„Jaké zloděje?“

„Dobývali se do chlévka a ten malý psík, co byl kdysi u vás, udělal poplach. Mlynář s puškou chlapy zadržel.“

Pan řídící neměl při práci stání, trápilo ho svědomí. Ten „skřeček“ chytil zloděje a jeho elegán musí být na volském řetěze, nemá-li denně napáchat za stovku škody!

Lumpík je opět u řídících. Sedává hrdě ve velikánském vchodu hafanovy boudy, ač je tam jeho postavičku sotva vidět. Dohlíží na pět kachen, které se kolem batolí, a kdykoli zahlédne svého pána, zavrtí přitátým ocáskem a smířlivě zamhourá, jako by chtěl říci: „Vidíš, vidíš!“

(Podle knihy Lovy beze zbraní - upraveno a zkráceno)

Úkoly:

1. Najdi v textu místo, kde se dovídáš, jak Lumpík vypadal. Přečti si je ještě jednou.
2. Pokud jsi četl pozorně, jistě budeš umět vyhledat v textu popis psa, kterého si přivedl pan řídící. Pak se pokus povědět svými slovy, jak ten pes vypadal.
3. Odpověz na otázky:
Co provedl hafan u řídících hned první den?
Co se stalo příštího rána?
Čím se Lumpík vyznamenal?
Kam se vrátil?

O vráně, lišce a sýru

Josef Brukner
(1932)

Již moudrý Ezop a po něm další vyprávěli tuhle bajku proto, aby se lidé poučili, dávali si pozor na jazyk a nekřičeli hop, dokud nemají vyhráno. Jenomže lidé se nikdy nepoučí z chyb těch druhých. A zvířata jakbysmet. A tak: co se stalo před dávnými časy, může se přihodit i dneska.

Jen se podívejte na černou vránu. Krouží nad krajinou sem a tam, sem a tam a rozhlíží se, co by se tu dalo sezobnout. V břiše jí kručí. Byla by ráda, kdyby našla suchou kůrku, střívko z jitrnice nebo alespoň špejličku. Ale co se jí nestane. Na cestě leží celé kolo sýra.

- Hrom do čepice! Zakráká vrána. – Hrom do čepice. Sýr jako kolo od trakaře. Kde ses tu vzal, můj milý kulatý sýre?

Sýr samosebou ani nemuk. Leží na cestě a nic neříká.

- Co na tom záleží, kdo tě ztratil, kráká vrána. – Co na tom záleží, že jsi hluchý jako poleno a němý jako pěna. Hlavně, že jsi teď můj. Než tě rozkrojím, než k tobě přivoním, než tě ochutnám, budu tě hýčkat jako nemluvnátko. Houpy hou, houpy, hou.

To už vrána drží sýr v náruči a nemůže se nabažit svého štěstí.

- Ale co, byla bych náramně hloupá, kdybych tě jen tak snědla. Vezmu tě na trh, prodám a koupím si slepičku. Slepička mi snese vajíčko, z vajíčka se vylíhne kuře. A když těch kuřátek bude celé hejno, prodám je na trhu a koupím si krávu. Každý večer ji podojím a budu mít mléka plné štoudve. V komoře hroudy másla, sýry veliké jako kola od žebříňáku. Prodám je na trhu, koupím si koně a povezu se v kočáře jako královna....kráká vrána a určitě by se dokrákala až do královského hradu, kdyby ji sýr nezarazil. I když je němý a hluchý, má už těch řečí akorát dost. Otevře pusku a povídá:

- Jestli, vráno, nepřestaneš krákat, příběhne liška a slupne nás oba dva, než se nadějeme.

- Co říkáš? Liška? zasměje se vrána, ale po očku se přece jen podívá přes rameno. – Namoutě, máš pravdu, sýre. Vidím lišku, jak práská fousy za křovím. Jazykem se olizuje od ucha k uchu. Nato popadne vrána sýr do zobáku a už je na nejbližším stromě. Tam na ni liška nemůže. Obchází kolem, švihá ocasem jako šavlí a nakonec se posadí. Olízne se a povídá:

- To jsem ráda, že tě, vráno, zase vidím. Potřebuji si s tebou popovídat. Haló, popovídat! Rozumíš?

Vrána nic. Kdyby otevřela pusku, sýr by jí vypadl ze zobáku.

Liška se podruhé olízne a pokračuje: - Nerozumím ti, vráno, ani slovo. Nemohla bys popoletět kousek níž k mému uchu?

Vrána zase nic. Sedí na stromě, drží sýr v zobáku a mlčí.

- To je opravdu veliká škoda, že mluvíš tak tiše, zvedne liška oči vzhůru do větví a znovu se olízne. – Slyšela jsem totiž, že jsi ta nejmoudřejší vrána na celém světě. Prý se chystáš na cestu kočárem do královského zámku. A máš pravdu. I vrány na poli neustále krakají, že jsi královna.

A liška znovu mrkne po očku do koruny stromu.

- Ráda bych, vráno, měla takového moudrého a vznešeného přítele. Chodila bych pak po světě a pyšnila se, že jsem s tebou kamarádila. A šířila bych tvou slávu od města k městu.

Vrána na stromě se pyšně vrtí, ale pořád nic neříká. A tu se liška rozčílí, zapráská fousy a začne křičet:

- Jenomže jsem se asi náramně spletla. Ty přece nejsi ta moudrá vrána, o které se všude povídá. Ale nemešlo, které sedí na větvi a kulí oči. Trumpeta, co neumí mluvit. Bambula, motovidlo a nekňuba. Ťululum, kterému je milejší brambora v zobáku, než rozumné slovo.

- Žádná brambora, ale sýr jako kolo od trakaře! zakráká vrána, která už nemůže snést takové ponížení.

A sýr jí vypadne ze zobáku rovnou před liščí tlamu.

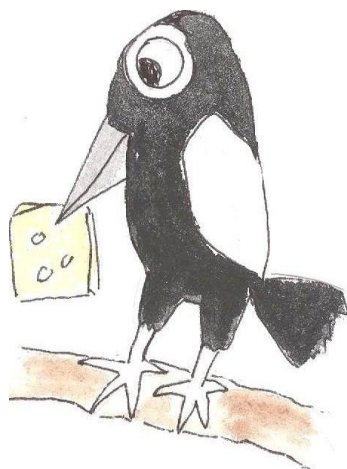
- Děkuju pěkně, vráno! ukloní se liška, popadne kolo sýra a uhání k lesu. Slyší ještě, jak za ní vrána volá:

A řekla bych ti, liško, o slušném vychování, kdybych neměla ten sýr v puse...

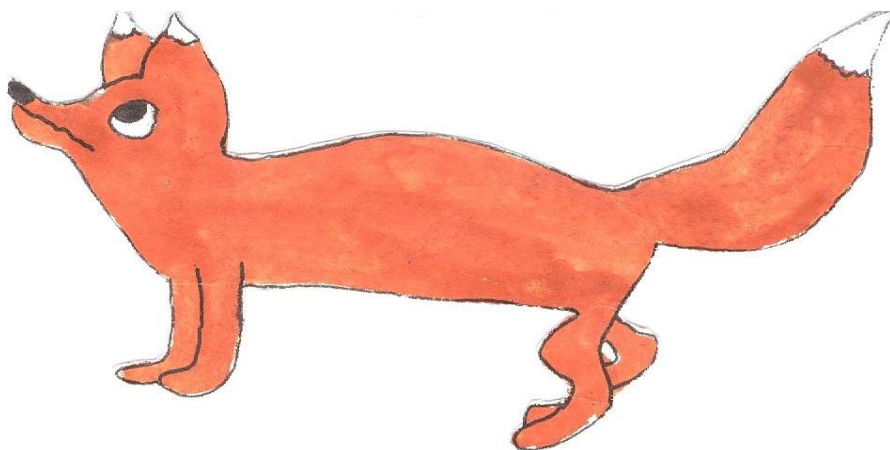
Teprve teď vráně došlo, co se stalo. V jediném okamžiku přišla o sýr, slepičku, krávu i o koně zapřaženého do kočáru. A jenom proto, že v pravou chvíli neuměla mlčet.

A tak teď sedí jako zařezaná. A protože ani liška nemá chuť mluvit, je na sýru, aby přemohl svůj ostych a vyslovil poučení. Uvězněn v liščí tlamě, otevře ústa a na celé kolo....na celé kolo sýr zazpívá:

Taková pravda jest,
řečeno větou kusou:
Každého stihne trest,
kdo mluví s plnou pusou!

(Z časopisu Sluníčko)

Vrána a liška

Ivan Andrejevič Krylov
(1768 – 1844)

Poštětilo se jednou vráně
objevit někde sýra kus.
Usadila se na haluz
a chystala se na snídani,
když z lesa liška znenadání
vyběhla v stopách jeleních
a pronikavá vůně sýra
ji praštila hned přes čenich.
Už po špičkách se k jedli plíží,
ocasem vrtí, vzhůru vzhlíží
a vráně do přízně se vtírá.
„Jaká jsi pěkná! Jak jsi sladká!
Jaká máš pírká hebká, hladká!
Ten zobák a ta postava!
Takových darů dostává
se málokomu... Krk dám za to,
že musíš mít i v hrdle zlato,
že zpíváš hlasem anděla.
Já mýlit bych se nechtěla,
však se svou krásou čarovnou
můžeš být ptačí královnou.
Zazpívej, buď tak laskavá!
A vrána chválou zpitomělá
udělá vše, co liška chtěla.
Blaženě oči přivírá,
pomalu zobák otvírá,
zakráká – a sýr z huby pouští.
A liška chňap! – a už je v houští.

(I. A. Krylov Bajky)

Úkoly:

1. Přečtete obě bajky a porovnejte jejich poučení.
2. Porovnejte literární formy.
3. Nakreslete k bajkám obrázek.

TEST č. 1

I. PROLISTUJ si čítanku od strany 1 po stranu 24. Najdi a napiš:

- 1) Název a jméno autora některé básně.
- 2) Název a jméno autora některé bajky.
- 3) Název a jméno autora pohádky.

II. Přepiš báseň „Do školy“

Do školy
František Hrubín

Pole jsou už dávno holá,
hola-škola na nás volá
a my jdeme, mámo, táto
ať je zima nebo bláto.

Nic nedbáme na strniska,
ať si na ně vítr píská,
nic nedbáme na závěje,
písnička nás rozehřeje.

- 1) Barevně podtrhej všechna slova, která se rýmují. Potřebuješ 4 barvy.
- 2) Přepiš první verš.
- 3) Napiš, kolik slok má báseň.

III. Z bajky „Jak vlk prozradil své nepoctivé srdce“ přepiš poučení.

Bačkorky, výš!

Václav Čtvrtek
(1911 – 1976)

Poberto a Seberto (stojí rozkročení se založenýma rukama).

Poberto: My dva...

Seberto: ...hej, my dva jsme strašní loupežníci!

Poberto (ukloní se): Poberto mi říkají.

Seberto (ukloní se): Mě zas nazývají Seberto.

Poberto, Seberto: Jde z nás strach! Huhu!

Poberto: Čekáme tu na pocestné.

Seberto: Každého zastavíme, všechno mu pobereme, sebereme – pak ho ženeme!

Poberto: Tiše...Slyším kroky...

Seberto (rozhlíží se): Přichází...Kdo? Pocestný je to!

Poberto, Seberto (odskočí od sebe, přikrčí se): A my si na něho počíháme, tiše, tichoučce jako pěna...

Pocestný (na nohou má velikánské bačkory; vstoupí): Achich, už sotva nohy vleču. Té cesty snad nebude konec. Cesta se kroutí, cesta se točí; kolem jen les a skály a...

Poberto, Seberto (vyskočí)...Loupežníci!

Pocestný: Slitujte se, páni!

Seberto: Drž ho, Poberto!

Poberto: Dávej, co máš nejlepšího! Vykup se ze zajetí!

Pocestný: Jsem chudý pocestný, páni loupežníci. Musím světem v bačkorách. Ani na pořádné boty nemám. Groš u mě nenajdete.

Seberto: Tak mluví každý. Dávej, co máš v pravé kapse!

Pocestný: V té mám díru.

Poberto: Vyklop tedy levou! Nebo...huhu!

Pocestný: Levá je zašitá. Stačí mi jediná dřavá. Takový jsem chudák, páni loupežníci.

Seberto: Nemá nic...Popadli jsme, Poberto, nepravého.

Poberto: Tak zholá ho nepustíme. Dávej, pocestný, aspoň ty bačkory, co máš na nohou!

Pocestný: V čem budu cestovat? Jehličí píchá...

Seberto: Sem s bačkorami! – Nebo ...huhu!

Poberto: Huhňu – pocestný!

Pocestný (zuje si bačkory): Mé milé bačkory, komu vy máte sloužit!

Seberto: A teď hrrr...pocestný! Upaluj! Rovně cestou, hlavou neotáče!

Pocestný (odběhne).

Poberto, Seberto (prohlížejí si bačkory).

Poberto: Dobré budou. Bratrsky a loupežnický se o ně rozdělíme. Já pravou, ty levou.

Seberto (obouvá si bačkoru): Pěkně bačkory užiji. Mám v levém palci pravé loupežnické loupání. Bude bačkorka teple hřát, uzdraví palec.

Poberto (obouvá si bačkoru): A já tu svoji natáhnu rovnou přes botu. V botě je díra, dobře ji bačkorka přikryje.

Poberto, Seberto (nakračují v bačkorkách, spokojeně si pobroukávají).

Pocestný (vběhne).

Poberto (překvapeně): Pocestný se vrátil! Co tu chce?

Seberto: Nešel svou cestou! Neposlechl loupežníky! Hrrr – na něho, Poberto!
(Loupežníci se hrnou na pocestného).

Pocestný: Bačkorky, stůjte!

Poberto, Seberto (uvážnou, jako by je přikoval).

Poberto: Co to?

Seberto: Čáry a kouzla! Nemohu z místa!

Poberto: Ani krok!

Pocestný: Bačkorky, do skoku!

(Odkudsi se ozve skočná).

Poberto, Seberto (začnou poskakovat, otáčejí se, vzdychají, hekají).

Poberto: Dost, už dost!

Seberto: Bačkorky vrátíme!

Poberto: Své boty přidáme!

Seberto: Dost – než z nás bačkorky vytřesou duši!

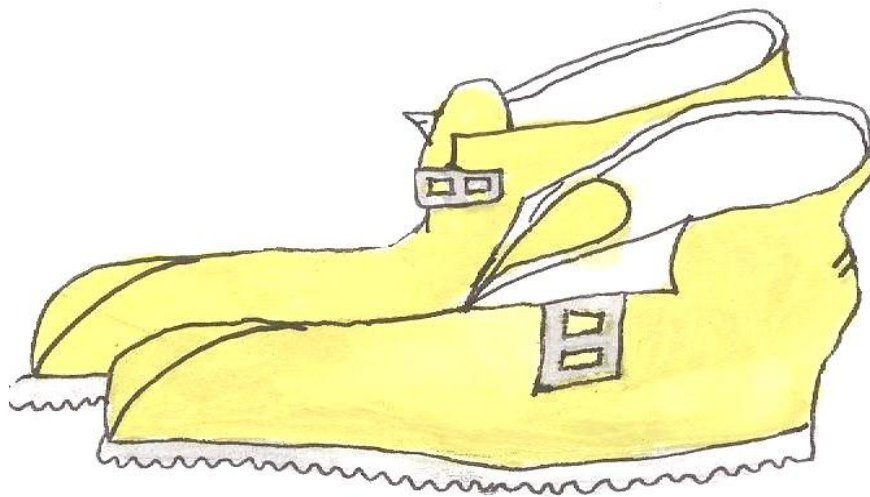
Pocestný: Nebylo by jí škoda – té černé loupežnické. Bačkorky, kouzelné bačkorky, výš!

Poberto, Seberto (skáčou výš, klobouky se jim kácejí z hlav).

Pocestný (zvolna odchází): Bačkorky, vy kouzelné bačkorky, za mnou! Za mnou do města k soudci! Těšte se, loupežníci! Soudce vás posadí do vězení! Dostanou Seberto s Pobertou, co jim patří.

Poberto, Seberto (s velikým vzdycháním odskáčou za pocestným).

(Pohádkový rok)

Léto a zima

Josef Brukner (1932)

Rok po roce střídá se to:
přejde zima, přejde léto,
přejde léto, přejde zima,
vánice, sníh, led a rýma,
přejde rýma, přejde tání,
přijde voda z horských strání,
přijde horko, bouřka s blesky,
přijde déšť a po něm hezky,
skřivan kdesi v nebi lítá,
přijdou lidé sklízet žita,
česat jablka a hrušky,
v lese začnou bouchat pušky,
přijde vítr po strništi,
led, který se v louži blyští,
přijde mráz, až dech se tají,
v kamnech součky zapraskají,
z komínů se začne kouřit,
slunce začne oči mhouřit,
v nebi duchna roztrhne se,
sníh se shůry na zem
snese...

Tak to chodí neustále,
loni, letos a tak dále.

(Obrazárna)

Jak odešla spát až do jara

Václav Čtvrtek

Sluníčko svítilo z posledního. Víla Amálka seděla na pařezu a hřála v dlaních poslední kvítek, co měl ještě rozkvést.

Vtom se přes paseku hrnou dva dědkové v kožíškách a nesou pytel. Neudělají kloudný krok, pořád se pošťuchují a převalují pytel jeden druhému na záda. Vešlo by se do toho pytle snad půl nebe, ale zavázaný je halabala tkaničkou.

Když dědci došli k Amálce, ten první povídá:

„Můžeme si tu udělat zkoušku?“

„Vždyť ani nevím, kdo jste,“ řekla Amálka.

„To se dovíš,“ povídá druhý dědek a zamával na sluníčko: „Můžeme si udělat zkoušku?“

Sluníčko se podívalo dolů z nebeské pavlače a zavrtělo hlavou.

„Tak tedy ještě ne,“ pokrčil rameny druhý dědek. „Ale co s pytlem?“

„Amálko, můžeme si tu někde nechat pytel?“ povídá první. „My si pro něj za časek přijdeme.“

„Postavte ho třeba tamhle ke třem šípkům,“ ukázala Amálka.

Dědci tam pytel odnesli, smekli čepici a strkali se někam dál.

Amálka obešla pytel. Studilo od něho, až kolem lehla jinovatka. A jak byl nepořádně zavázaný, odletovala z něho bílá peříčka.

„Dědci jistě vědí, proč je to právě tak,“ myslí si Amálka.

Nechala pytel ležet u tří šípků a šla zahřívát poslední kvítek, co měl ještě rozkvést.

Netrvalo to ani chvíli a k pytli se přihnul hospodský Půlsklenka zdola ze vsi. Hledal na pasece pozdní ryzce, vidí tu jinovatku kolem a povídá:

„Mít ten pytel, nemusel bych kupovat led. Postavil bych pytel do sklepa a bylo by tam pořád jako v lednici.“

Nikde nikdo, jen stehlík se dívá z bodláku. Půlsklenka si naložil pytel na záda a rovnou s ním pryč.

Za chvíli se druhou stranou přihnuli ti dva strkaví dědci. Sluníčko na ně hrozí z nebeské pavlače:

„Dědci Fujaváci, kde jste byli? Vždyť už je nejvyšší čas!“

Oni to opravdu byli Fujaváci a ten pytel, to byl fujavácký pytel.

„Vždyť není zmeškáno,“ brebentí Fujaváci. „Za chvíli všechno bude, jak má být.“

Jenže když se dostkali ke třem šípkům, pytel nikde.

Na nebi šlehá sluníčko zlostí.

„Moc špatně jste ten pytel opatrovali, dědci Fujaváci!“

Ona totiž v něm byla celá letošní úroda sněhu.

Sluníčko vyhřmívalo dědkům a oni jen přešlapovali a strkali do sebe rameny.

Z lesa vyšla víla Amálka a oba dědci hned na ni:

„Kam se ztratil ten pytel sněhu?“

Amálka zbledla od starosti. Hledali pytel od mlází k mlází, až se ozval stehlík z bodláku:

„Odnesl ho Půlsklenka z hospody.“

„Holala,“ řekli dědci Fujaváci a vydali se s Amálkou za pytlem do vsi.

Hospodu dlouho nehledali. Byla zakovaná do ledu od prahu až po komín. To ten fujavácký pytel.

Půlsklenka obchází kolem zamrzlé hospody a žaluje rampouchovým hlasem:

„To jsem si dal. To jsem si dal.“

„Tak už sebou hněte, dědci Fujaváci,“ řekla Amálka.

„Vytáhněte pytel ze sklepa a rozvažte ho. Padne sníh a bude dobře.“
Jenže toho se dědci Fujaváci pořádně vylekali.
„Když on je ten pytel navztekaný!“
„Tak musím sama,“ řekla víla Amálka.
Zabalila si ruce do závoje jako do rukávnicku a poručila pytli, aby vylezl ze sklepa.
Pak zatáhla za tkaničku.
Už se to hrne a sype, sníh a sníh.
„Amálko, zamrzneš!“ vykřikli dědci Fujaváci.
Víla Amálka se jen usmála:
„To já dřív odejdu tam, kam víly chodí přespávat sním.“
A tančila kroky a krůčky, a tančila – a už tam nebyla.

(O víle Amálce)

Stopaři **Eduard Petiška**

Když napadl čerstvý sníh, řekli jsme si, že si zahrajeme na stopaře. Vyrazili jsme za město k lesu. Původně jsme si šli hrát na stopaře my tři. Karel, Pepa a já. Ale cestou jsme potkali Oldu.

„Můžu s váma?“ zeptal se Olda.

„Klidně pojď s náma,“ povídá Pepa. Myslí to dobře. Konečně, na podzim jsme hráli kopanou Oldovým míčem, proč bychom ho neměli vzít s sebou na hledání stop. Olda šel s námi. Karel nás vedl.

„Půjdeme Školní ulicí,“ vykládal, „a pak se dáme vpravo do polí.“

Ve Školní ulici jsme potkali Miladu. Chodí s námi do třídy a moc ráda by s námi kamarádila. Jenže nikdy neví, jak do toho.

„Ahoj, kam jdete?“ volá na nás Milada. Je vždycky hrozně zvědavá.

„Kam jdeme? Jen tak,“ pověděl jí Karel. Ale Pepa to prozradil:

„Jdeme si hrát na stopaře.“

„Jéje,“ povzdychla si, „to je ale báječný nápad. Vezměte mě s sebou. To bude nějakých stop.“

Jenže Miladě nevadí, když má někdo jedovaté řeči.

„Tak děkuju,“ řekla a už si vyšlapovala s námi.

První zajímavou stopu jsme našli hned za městem na cestě k lesu. Vlastně ji našel Karel. Vždycky se mu podaří najít něco zvláštního.

„Koukejte,“ svolal nás, „tudy šel člověk, který napadal na nohu. Kulhal.“

„Jak jsi to poznal?“ obdivovala ho Milada.

„Podívej se, jak se levý otisk boty liší od pravého.“

„A jo,“ vydechla Milada. Levá podrážka byla do sněhu otisknuta hlouběji, s důrazem.

„Běžící člověk rozmazává stopu,“ vykládá Karel důležitě. Postupovali jsme od zaječích stop k ptačím. Vraní stopy vypadaly v čerstvém sněhu jako pradávné písmo. Od stop zaječích skoků se lišily plíživé stopy koček.

„Jéje,“ řekl Pepa, „co kdybychom tak našli stopu vlka?“

„Vlka?“ řekla Milada nejistě, „copak jsou u nás v kraji vlci?“

„Mám takovou knížku,“ povídal Pepa, „a v ní stojí, že se v zimě vlci dostávají i do končin, kde je vůbec nečekali. Zvlášť když je zima delší.“

„Páni,“ užasl Olda, „a my tu máme mráz už nejmíň tři neděle.“

Na stopaře jsme si hráli tak, že jsme jednoho z nás poslali napřed, dali jsme mu náskok, a pak jsme šli po jeho stopě. Podle jeho slov jsme museli uhodnout, co cestou dělal, jak šel rychle, kde se zastavil, prostě jsme museli o něm ze stop vyčíst co nejvíc. Vybrali jsme si lesní cestu, po které od rána ještě žádný člověk nešel. Byla bílá jako list papíru, jen ji popsat stopami. Rozpočítali jsme se a poslední číslo padlo na Karla.

„Tak já jdu,“ řekl, „počkejte deset minut a pak jděte taky.“

„Jasně,“ povídám.

Jen odešel, začal Pepa zase o vlcích.

„Takový vlk si troufne i na člověka,“ vykládal.

„V Červené karkulce,“ zasmála se Milada, ale moc přesvědčivě se nesmála. Les byl tichý, obloha šedivá, plná sněhu, jenjen spustit vánici.

„Dej pokoj s vlky,“ poradil jsem Pepovi. Nevím, jestli to bylo vánicí, která se na obloze chystala, nebo Pepovým strašením, ale zvlášť veselí jsme právě nebyli. Naštěstí jsme už mohli vyrazit po Karlově stopě. Karel se činil. Nejdříve jsme vyčetli z jeho stop, že běžel, potom kulhal, pak skákal po jedné noze a pak se stopa obrátila, jakoby šel přímo k nám.

„Co je tohle?“ divil se Olda.

„Jde pozpátku,“ povídám.

Sledovali jsme Karlovu stopu stále hlouběji do lesa. Na jednom místě chodil Karel do kruhu a dvakrát se do něho vrátil, aby nás popletl.

„Jejku,“ vyjekla Milada a ukazovala na stopu před námi. Vedle stopy Karlových bot se objevila nová stopa. Malé bosé nohy. Jakoby vedle něho pochodoval bosý trpaslíček.

„Potkal malou lesní vílu,“ řekla Milada a nebylo k poznání, jestli to myslí doopravdy, nebo ne. Olda nad tou stopou kroutil hlavou. Pepa se rozesmál.

„Počkejte,“ povídal, „já vám nadělám trpaslíčků a víl, kolik chcete.“ A hned vykouzli ve sněhu z holé pěsti a prstů stopu, která se podobala malé stopě víly. Od té chvíle jsme postupovali pomalu, až jsme došli k potoku a tam stopy přestaly.

„Třeba ho odnesl vítr,“ povídám,

„Karel šel potokem a vybíral si místa, kde není na kamenech sníh,“ řekl Pepa.

Vtom se na nás snesl déšť sněhových koulí. Zatímco jsme se u potoka zastavili, Karel nás obešel a napadl nás zezadu z dubového mlází. Skočili jsme za stromy a začala sněhová bitva. Netrvala dlouho. Sněhové mraky na obloze houstly, v lese se setmělo a bylo dobré nastoupit zpáteční cestu, než se začne sypat z oblohy sníh.

Šli jsme hezkou chvíli, když Olda ukázal naše staré stopy:

„Nějaké zvíře šlo za námi, vidíte a tady odběhlo do lesa.“ Pepa se sehnul ke zvířecí stopě a povídá:

„Tohle není žádná legrace. Myslím, že to byl vlk. Mám doma takovou knížku a tam je vlčí stopa nakreslena. Můžu vám...“

„Prosím tě, mlč,“ okřikl ho Karel, „kde by se tu vzal vlk.“

„Už máme tři neděle mráz,“ řekl Olda.

„Co když utekl ze zoologické zahrady?“ řekla Milada.

„A co ty říkáš, Edo?“ obrátil se Karel na mne. Pokrčil jsem rameny. Na les padala s šerem tísnivá nálada. Všechno se zdálo možné. I medvěd se mohl vyvalit z houští.

Pospíchali jsme z lesa. Nedošli jsme ani na okraj a zavířily první vločky. Sněžilo hustěji a hustěji. Náhle, a to už jsme vyšli do polí, vrhlo se proti nám z vánice něco tmavého čtvernohého.

„Ajaxi!“ vykřikl Pepa.

Jejich vlčák nám přiběhl naproti, byl celý urousaný, ale i v šeru mu svítily radostně oči. Poskakoval kolem nás a pošťkával. Všem se nám ulevilo, ať už jsme na tu vlčí stopu věřili nebo ne.

A tu se dal Karel do smíchu a ukázal na stopy, které za sebou vlčák zanechával.

Pepa zrudl a popoběhl. Ale to tak bývá. To, co máme doma okolo sebe denně, toho si obvykle všimáme nejméně. Teprve když nás na to někdo upozorní, nestačíme se divit.

(Eduard Petiška Dvanáct úsměvných měsíců)
/zkráceno/

Úkoly:

1. Jak jsi poznal, že se děj odehrává v zimě?
Vyhledej větu, která to potvrzuje a napiš ji.
2. Kolik dětí si hrálo na stopaře?
Napiš jejich jména.
3. Připrav se na vypravování příběhu podle osnovy:
 - Cestou k lesu
 - První zajímavá stopa
 - Hádanky ve sněhu
 - Stopování Karla
 - Sněhová bitva
 - Strach z vlčí stopy
 - Vysvětlení

Grónská písnička

Jaromír Nohavica

Daleko na severu je grónská zem
žije tam Eskymačka s Eskymákem
my bychom umrzli jim není zima
snídají nanuky a eskyma.

Mají se bezvadně vyspí se moc
půl roku trvá tam polární noc
na jaře vzbudí se a vyběhnou ven
půl roku trvá tam polární den.

Když sněhu napadne nad koníky
hrávají s medvědy na četníky
medvědi těžko jsou k poražení
medvědy ve sněhu vidět není.

Pokaždé ve středu přesně ve dvě
zaklepe na iglú hlavní medvěd
dobrý den mohu dál na vteřinu
nesu vám trochu ryb na svačinu.

V kotlíku bublá čaj kamna hřejí
psi venku hlídají před zloději
smíchem se otřásá celé iglú
medvěd jim předvádí spoustu fíglů.

Tak žijou vesele na severu
srandu si dělají z teploměřů
my bychom umrzli jim není zima
neboť jsou doma a mezi svýma.

(Čítanka plná dobrodružství Dialog 1997)

Mikuláš

Ivan Blatný

Zatím co padá sníh a tichounce se práší,
v policích cukráren spí bílí Mikuláši.

To už se těšíme. To už je tady zase
tajemný podvečer pátého prosince.
Ornáty z papíru šustí už v tomto čase
a děti čekají při černé hodině,

zatím co padá sníh a tichounce se práší,
jako by splýval vous velkému Mikuláši.

První sníh

Václav Čtvrtek

Potkal mrazík metelici
do tance se dali,
náruč peří nad vesnicí
při tom rozsypali.

Padá peří po peříčku
už jich závěj leží,
Jeník volá na Aničku
zima je tu! Sněží!

Poznáš, co to je?

1. Hádanky

Každý den se natahují
a přece jsou stejně dlouhé.
(nyhodi)

Neštěká, nekouše
a přece do domu nepustí.
(kemáz)

Je had, v těle samá díra,
nejí, přece neumírá.
(zěteř)

Jedna hlavička,
jedna nožička,
když hlavička zčervená,
konec nožky znamená.
(kazápal)

Čtyři nohy mám,
nikam nechodívám,
kdo se na mne položí,
za chvíličku spí.
(telpos)

Roztahuje síť
jen na suchu,
chytá vše malé,
co létá ve vzduchu.
(voukpa)

2. Školní anekdoty

Ptá se babička vnoučete: „Tak co, Fanoušku, chodíš rád do školy?“ „Chodím, babi. A ze školy taky. Jenom to mezi tím mě nebaví.“

„Jak to, Pepíku,“ hubuje pan učitel „že jsi šel domů, když jsem tě poslal na hanbu za dveře?“ „Když vy jste neřekl za které.“

Pan učitel říká: „Pohledte pozorně na tuto mapu. Proč asi jsou tyto ostrovy tak řídce obydleny?“ „Protože tam bydlí málo lidí.“

3. Doplnovačky

K				KARETNÍ HRA
K				POMALÝ BĚH
K				PLKY
K				RYCHLÝ POHYB
K				ZAVAZADLO
K				POLOHA NA KOLENOU
K				INDICKÉ KOŘENÍ

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
B	B	B	B	B	B	B	B

1. NÁSTROJ BUBENÍKA
2. SKÁKAVÝ CIZOPASNÍK
3. MÍČ
4. PRODEJNA POUŽITÉHO ZBOŽÍ
5. ELEKTRICKÝ VÝBOJ NA OBLOZE
6. SVATÁ KNIHA
7. PSÍ OBYDLÍ
8. JEDEN ZE ČTYŘLÍSTKU

1.		3.		5.
	2.		4.	

1. CITOSLOVCE Klapnutí
2. SICILSKÁ SOPKA
3. ŽABÍ ZVUK
4. MĚSÍC
5. BICYKL

(z časopisu Čtyřlístek č. 516)

Stříbrný smrk

Václav Kaplický

Mívali jsme na své zahrádce malý stříbrný smrček. Nebyl vyšší než dospělý člověk, byl pravidelně rostlý, tak pravidelně, že z dálky vypadal spíše jako dítě vyšlé z rukou lidských než jako dílo přírody.

Měli jsme ten stromek upřímně rádi a přáli mu vše dobré. Chodívali jsme k němu často, abychom si přičichli k jeho větvím a abychom se s ním polaskali. Sousedé nám ten stromek záviděli, vždyť byl jediný v celé vsi.

Blížili se Vánoce. Napadlo mnoho sněhu, takže se celý kraj změnil k nepoznání. Najednou náš stříbrný smrček stál uprostřed nádherného neporušeného sněhového koberce. Vítr svál z něho sněhové chomáče, a tak se jeho temně zelená barva s jemně hráškovou nápadně odrážela do okolí.

Ráno na Štědrý den jsme nařezali v lesním houští trochu smrkových a jedlových větvíček, svázali je do kytice a dali do bílé porcelánové vázy. Jak rádi bychom okna i dům vyzdobili květy. Ale všechno bylo pod sněhem, dokonce ani barborka, třešňová větévka, nám letos nerozkvetla. Vázu s chvojím jsme postavili doprostřed stolu, na větve upevnili svíčky.

Ještě než na temné obloze vyšly první hvězdy, vyšli jsme před dům, abychom se rozhlédli po milém kraji, po našem údolí, koldokol vroubeném dnes tak tajemně mlčícími lesy. Pak jsme se pustili sněhem po zahradě.

Najednou jsme ustrnuli a oba zároveň vykřikli:

„Propána, kde je náš stříbrný smrček?“

A hned jsme se rozběhli k místu, kde stával. Místo něj jsme tam našli jen kulatý pařízek, od něhož vedly hluboké mužské šlápoty na silnici.

Chvíli jsme se dívali bezradně po těch stopách vytlačených do sněhu, teprve potom jsme pohlédli na sebe. Mluvit jsme nemohli, a tak jen očima se ptal jeden druhého: Je to možné? Žije opravdu v naší blízkosti člověk schopný takového činu? Kdo to mohl být? Někdo z naší vsi?

Náš malý smrček působil potěšením každému, kdo šel po cestě, nikdy jsme nikomu nebránili, aby zašel třeba až k němu a polaskal se s ním jako my. Naše zahrada přece nemá plot, ani není obehnaná ostnatým drátem. Naše vlastnictví spočívá jen v tom, že stromky opatrujeme.

Měli jsme tehdy smutné Vánoce.

(Podle knihy Dobří přátelé)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Podle čeho poznali u Kaplických, co se stalo s jejich stříbrným smrkem?
2. Slova z článku vyjádři jinak: polaskali, šlápoty, vlastnictví.
3. Rozmysli si odpovědi na tyto otázky:
Proč je zakázáno řezat stromky v lesích?
Jak se vybírají vánoční stromky, aby to lesům neškodilo?

Štědrý den na Starém bělidle

Božena Němcová

znenadání	byl štědře podělen	okrášlený strom
odbíhala do sednice	sesbírala drobty	pastýřská koleda
v ořechových skořepinách	postrkoval mísu	zanedlouho
kaši s medem	buchtičky s mákem	hrách se zelím

Jakou radost měla babička tenkrát, když znenadání přišel před Štědrým dnem syn Kašpar a bratrův syn z Olejnice. Celého půl dne radostí plakala, přes chvíli od pečení vánoček odbíhala do sednice, kde přichází mezi dětmi seděli, aby se na syna podívala, aby se synovce zeptala, co dělá ten neb ta v Olejnici.

Dětem opakovala nejednou: „Jak tuhle vidíte strejčka, tak byl v tváři také váš dědeček, jen že vzrůst po něm nemá.“ Děti prohlížely strejčky ze všech stran a velice se jim líbili, zvláště to, že mile na každou jejich otázku odpovídali.

Každý rok chtěly se děti postit, aby viděly zlaté prasátko, ale nikdy k tomu nedošlo, vůle byla dobrá, ale tělo slabé. Na Štědrý den štědře podělen byl kde kdo, i drůbež a dobytek dostaly vánočky. Po večeři vzala babička ode všeho, co k večeři bylo, po kousku, hodila polovičku do potoka, polovic zahrabala do sadu pod strom, aby voda čistá a zdravá zůstala a země úrodná byla. Pak sesbírala drobty a hodila je ohni, aby neškodil.

Za chlívem třásla Bětká bezem, volajíc: „Třesu, třesu bez, pověz ty mi, pes, kde můj milý dnes.“ Ve světnici slívala děvčata olovo a vosk a děti spouštěly svíčky v ořechových skořepinách na vodu. Jan tajně postrkoval mísu, v níž voda byla, aby se hnula, a skořápky, představující loďky života, od kraje ku středu se houpaly. Pak volal radostně: „Dívejte se, já se daleko, daleko dostanu do světa!“

To byl shon, to bylo radosti, když děti viděly osvětlený, okrášlený strom a pod ním krásných darů! Babička sice neznala ten způsob, mezi lidem se ho nedělalo, ale líbil se jí. Dlouho před Vánocemi už sama pamatovala na strom a pomáhala ho okrášlovat.

Babička nechala děti těšit se dary a usedla vedle syna ke kamnům.

„Hezký to zvyk, a dobře, Terezko, děláš, žes ho zavedla, budou to někdy dětem krásné vzpomínky,“ řekl Kašpar. „Na ten den si člověk zvláště v cizině nejraději vzpomíná. Já to zkusil po kolik let, co jsem v cizině byl. Dost dobře jsem se mnohdy měl, ale vždy jsem si myslil: Kéž bych seděl raději u matky, měl kaši s medem, buchtičky s mákem a hrách se zelím, všechna ta dobrá jídla bych vám za to dal. A ještě na něco jiného jsem vzpomínal, co jsme všichni rádi poslouchávali.“

„Však já vím, co myslíš: pastýřskou koledu. Ta je zde také, počkej, uslyšíš to zanedlouho,“ pravila babička, a sotva to dořekla, ozvala se zvenčí u okna pastýřská trouba. Nejdřív odtroubil melodii pastýřské písně, pak začal zpívat: „Vzhůru vstaňte, pastýřkové.“

„Máš pravdu, Kašpare, kdybych neslyšela tu píseň, ani by mi Štědrý den nepřišel tak veselý,“ pravila babička, poslouchajíc s potěšením. Pak šla ven a naložila pastýřovi výslužku.

(podle knihy Babička)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Ve vybrané ukázce z knihy Babička ses dověděl o tehdejších vánočních zvycích. Jistě budeš umět doplnit následující věty:

Na.....den štědrě byl podělen kde kdo.

Drůbež i dobytek dostaly.....

Po.....vzala babička ode všeho, co k večeři bylo.

Hodila.....do potoka, aby..... zůstala čistá a zdravá.

Polovic..... v sadu pod, aby země.....byla.

Pak sesbírala a hodila ohni, aby

Děti spouštělyvskořepinách na vodu, aby se dověděly, jak daleko se dostanou do

Vánoční koleda

Jaroslav Seifert

Holoubek přinesl v zobáčku
Popelce oříšek zlatý.
A když ho Popelka rozlouskla,
byly v něm bálové šaty.

Co všechno v takovém oříšku
ukryto ještě být může!
Byly tam hedvábné punčochy,
střevíčky, vějíř a růže.

Kdybychom takový dostali,
to asi bychom se měli!
A teď si každý představme,
co bychom v oříšku chtěli.

Chtěla bych kožíšek z beránka,
je teplý, na zimu hřeje.
Já zase kalhoty z manšestru,
v těchhle letech zima už mě je.

Já bych chtěl brusle na klíčku,
už dlouho myslím si na ně.
Když ty chceš brusle, já bych chtěl
veliké, kované saně.

Když ty máš saně, já chtěla bych
prstýnek s kamínkem rudým.
Pak začli své chudé koledy,
pod okny zpívali chudým.

A někde dostali jablíčko,
jinde i oříšek k tomu.
S koledou obešli celou ves,
nesli si uzlíčky domů.

Doma hned rozlouskli první dva,
ale před dětskými zraky
skořápky ležely bez jader.
A třetí? Byl prázdný taky.

(Ze starší čítanky)

Úkoly:

1. Vyhledej v básni všechny dárky, o kterých se tam hovoří.
2. Napiš jejich názvy.

Hoj, ty Štědrý večere

Karel Jaromír Erben
(1811 – 1870)

Hoj, ty Štědrý večere,
ty tajemný svátku!
Cože komu dobrého
neseš na památku?

Hospodáři štědrovku,
kravám po výslužce;
kohoutovi česneku,
hrachu jeho družce.

Ovocnému stromoví
od večere kosti,
a zlatoušky na stěnu
tomu, kdo se postí.

Hoj, já mladá dívčina
srdce nezadané:
mně na mysli jiného,
jiného co stane.

Pod lesem, ach pod lesem,
na tom panském stavě,
stojí vrby stařeny,
sníh na šedé hlavě.

Jedna vrba hrbatá
tajně dolů kývá,
kde se modré jezero
pod ledem ukrývá.

Tu prý dívce v půlnoci,
při luně pochodni,
souzený se zjeví hoch
ve hladině vodní.

Hoj, mne půlnoc neleká,
ani liché vědy:
půjdu, vezmu sekeru,
prosekám ty ledy.

I nahlédnu v jezero
hluboko – hluboko,
milému se podívám
pevně okem v oko.

(Kytice, 2. zpěv z balady Štědrý den)

Kožíšek na jednu zimu

Helena Kholová, Zdenka Martinová

přepletený svetřík	novopečená majitelka	zuřivě bojoval
plstěné válenky	rezavé hřbítky	nepomohlo vysvětlování
sandálky s dřevěnou podešví	nory třibarevných zlodějů	křeččí kožíšek
nevěřicně zírала	nerušeně žili	z rozdrčených hrud

Byly to už třetí válečné Vánoce a vypadaly podle toho. Štědrovečerní stůl byl chudičký a na stromečku vedle starých, už trochu otlučených ozdob visely jen kousky doma vyrobené čokolády, ořechy a jablka. Pod stromkem byl svetřík přepletený ze dvou starých, plstěné válenky, látka na šaty pochybné kvality, sandálky s dřevěnou podešví. Jen malá Stáňa zírала nevěřicně na dárek určený pro ni – kožíšek, opravdový kožíšek! Navrchu byla, pravda, rezavá látka silně připomínající kabát starší sestry, ale uvnitř byla kožešinka, hebká, sametová, překrásně zdobená skvrnami tří barev.

„To je křeček, Stáňo, to se ohřeješ,“ řekla maminka a dojatě se dívala, jak se její nejmladší obléká do prvního kožíšku ve svém životě. Stáně se kožíšek nesmírně líbil, ale stále jí vrtalo hlavou, jak to zvíře, z něho kožich ušili, asi vypadá. Tak strakaté zvíře neviděla ani v zoologické zahradě. Svěřila se se svým problémem strýčkovi – a ten div nepukl smíchy. Vysvětlil novopečené majitelce kožichu, že její roucho je ušito ze samých malých zvířátek, která mají rezavé hřbítky, černá bříška a bílé skvrny po stranách těla. A slíbil, že jí nějakého křečka v létě ukáže.

Zima utekla jako voda, na jaře Stáňa pověsila kožíšek do skříně, ale na strýčkův slib nezapomněla. A tak se jednoho krásného dne po žních vydali společně na pole pokrytá strništěm hledat nory třibarevných zlodějů obilí. Nehledali dlouho. V těch dobách se ještě oralo s koňským nebo kravským potahem a pluh se nezarával tak hluboko do půdy jako dnes, kdy jej táhne mnohonásobně silnější traktor. Křečci si proto nerušeně žili ve svých hlubokých norách s ložnicí, zásobárnou, a dokonce i s odděleným záchodem. Ovšem vykopat křečka, to není jen tak. Strýček si přizval na pomoc dva silné venkovské kluky. Konečně z nouzového východu vykroukla hlavička s očky jako černé korálky. Vzápětí křeček vyrazil ven a na svou zavalitost překvapivě dlouhými skoky prchal k blízké křovinaté mezi. Strýček a kluci se vrhli za ním a brzy křečka zahnali do úzkých. A teď se ukázala kuráž velkého zvířete. Baculatý pantáta prskal, zlostně pištěl, skřípal zuby a zuřivě bojoval. Vyskakoval, hrozil velkými hlodáky a snad by se i ubránil. Ale obratný zásah klackem ho srazil do prachu z rozdrčených hrud. Zůstal ležet bez hnutí, jen na růžovém čumáčku zasvítla veliká rubínová kapka.

Stáňa, dosud bez dechu sledující napínavou podívanou, nevěřicně přiklekla k zvířátku a vzala dosud vlahé tělo do rukou. Hladila pestrý, tak důvěrně známý kožíšek, prohlížela růžové, jakoby dětské tlapky, směšně krátký ocásek, dlouhé vousy nad bezmocně vyceněnými žlutými hlodáky. Kousek pestré kožešinky, dosud jen příjemný a teplý, dostal jiný tvar, jiný smysl, jiný rozměr. To poznání Stáňu zdrtilo a na mrtvého křečka i do prachu kolem padaly veliké dětské slzy.

„Hned ho polož, naskáčou na tebe blechy,“ komandoval strýček, tak trochu v rozpacích nad nečekaným koncem zdařilého lovu. Stáňa poslechla, ale na cestu domů sotva viděla; nevnímala strýčkovu vysvětlování, co takový křeček nadělá na poli škody.

Nadešla zima a maminka zase vytáhla Stáňin kožíšek z pytle proti molům. Ale Stáňa se neměla k tomu, aby ho oblékla. Vymlouvala se, že je moc teplo, potom zas pršelo a bylo by škoda, kdyby zmokl, na to zas padal mokrý sníh. Konečně pořádně přimrzlo, ale tu se podivnou náhodou těsně před odchodem utrhl knoflík. Tak došlo na výsledek – a Stáňa se konečně přiznala, že spočítala všechny kožky, a že přesně ví, kolik buclatých křečků zaplatilo její kožich životem. Nepomohlo vysvětlování, domluvy ani hrozby, Stáňa jen vrtěla hlavou a ronila slzy, ale kožíšek už neoblékla. A tak moudrá maminka vyměnila křeččí kožíšek za poněkud obnošený plyšák s kapucí. Nebyl moc pěkný ani zvlášť teplý, ale Stáňa ho nosila ráda. A ten pestrý křeččí kožíšek, v němž se hrála jedinou zimu, zůstal jejím kožichem posledním.

Od chvíle, kdy klečela pod mezí s mrtvým křečkem v dlaních, uplynulo už bez mála půl století, ale milá Stáňa, dnes už babička, nosí po celou tu dobu jen kožešiny umělé, i když by si mohla koupit třeba tuleně nebo norka. A když se tomu někdo podivuje, se smíchem krčí rameny. Myslete si, co chcete, ale podle jejího názoru ty kožichy mnohem lépe sluší jejich právoplatným majitelům.

(Po stopách lovců kožešin)

Úkoly:

1. Vyhledej a přečti odpovědi na následující otázky:
 - Ve které době se příběh odehrává?
 - Jaké ozdoby visely na stromečku?
 - Jaký dárek dostala Stáňa?
2. Napiš, jaké dárky dostávají děti pod stromeček dnes?
3. Společně sestavte a napište popis křečka.

Maličká se koupe

Astrid Lindgrenová

směly ošetřovat	samozřejmě	na celé kolo
zkusila loktem	zapudrovaly	v postýlce
správně teplá	osušili ji	po obličeji
opřená záda	dumlala paleček	na kuchyňském stole

Jednou jsme Anna a já směly ošetřovat malou Kerstin. Teta Lisa měla moc práce, protože pekla. Olle naštěstí nebyl doma. Jinak by byl jistě chtěl ošetřovat Kerstin sám. Ach, jak to bylo všechno zábavné!

Kerstin ležela v postýlce a křičela na celé kolo. Právě když teta Lisa pekla chléb. Byla mokrá a hladová a zlostná. Kerstin, samozřejmě, ne teta Lisa. A teta Lisa řekla:

„Myslíte, že byste ji uměly vykoupat?“

„Jak by ne,“ křičely jsme a měly jsme velikou radost.

Anna vytáhla necičky a nalila do nich vodu, ale teta Lisa přišla a zkusila loktem, jestli je správně teplá. A já jsem šla a vzala Kerstin z postýlky. A představte si, že ihned přestala křičet a začala se místo toho smát. A když jsem ji držela v náručí, kousla mě do tváře. Nebolelo to, spíš to bylo příjemné. Protože ona přece nemá žádné zuby. Byla jsem po obličeji celá mokrá, ale vůbec mi to nevadilo.

Vím už, jak se mají držet malé děti. Mají se držet tak, aby měly opřená záda, to už mě teta Lisa naučila. Vím taky, jak se mají držet, když se koupají, aby se jim hlavička nedostala pod vodu. Já jsem Kerstin držela a Anna ji myla žínkou. A Kerstin třepala rukama i nohama a říkala „ryj, ryj“. A pak se pokoušela vzít nám žínku, aby ji mohla cucat, ale to se jí nepovedlo.

„Je tak roztomilá, že by ji člověk snědl,“ řekla Anna.

Anna rozložila na kuchyňském stole desku a malou osušku, aby Kerstin osušila. Opatrně jsem na ni Kerstin položila, když už byla vykoupaná. Zabalily jsme ji do osušky a osušily ji. Pomáhaly jsme při tom jedna druhé. Potom jsme ji zapudrovaly po celém těle. Najednou si Kerstin strčila do pusy paleček u nohy a začala ho dumlat. Ach, jak byla obratná! Nikdo na světě nemůže mít tak roztomilé palečky na nohou jako Kerstin. Ale my jsme ji musely paleček z pusy vyndat, abychom ji mohly obléknout košilku a kabátek. Potom nám ji pomohla teta Lisa zabalit do plenek, protože to už bylo trochu těžší. Ale zato jsme jí samy navlékly kalhotky. Pak už bylo všechno hotovo a teta Lisa ji začala krmit.

Potom jsme směly, Anna a já, povozit Kerstin venku v kočárku. Netrvalo dlouho a Kerstin usnula. Ale my ji vozily dál a moc jsme se bavily.

Když jsme byly v nejlepším, přišel domů Olle. A hned se přihnal a vzal nám kočárek, zrovna jako by si myslel, že jsme Kerstin chtěly ukrást. Ale když Kerstin chvíli vozil, směly jsme se také držet kočárku a pomáhat mu vozit. Vypravovaly jsme Ollovi, jak Kerstin dumlala paleček u nohy. Olle se spokojeně zasmál a řekl:

„No, nikdo by neuvěřil, co ta malá umí za kousky. Možná, že půjde k cirkusu, až bude velká!“

Ještě chvíli ji vozil a potom řekl:

„No jo, dumlala paleček, to přece dělá skoro každý den. Jsem ale rád, že jste to taky viděly.“

Vtom se právě Kerstin probudila a podívala se na Olla. A on ji zalechtal pod bradou a řekl:

„Tak ty jsi, drobečku, dumlala paleček?“

A pak se dal zas do smíchu a tvářil se ještě spokojeněji. Právě tak, jako by to nejkrásnější, co kdo může na světě udělat, bylo dumlat si paleček!

(A.Lindgrenová Děti z Bullerbynu)

Úkoly:

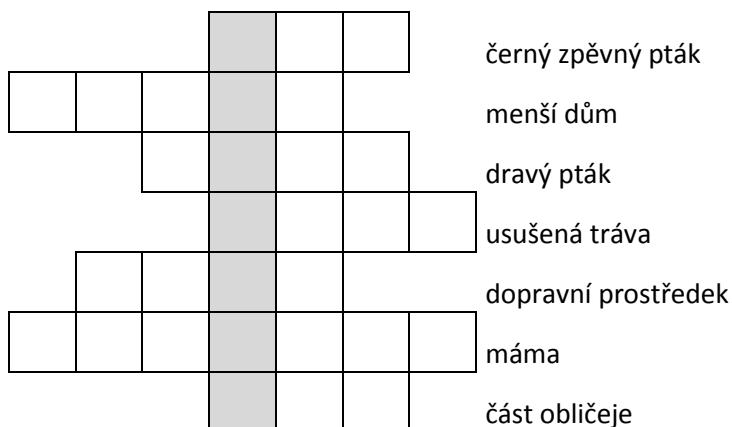
1. Vypiš z článku všechna jména osob.
2. V ukázce jsme se dočetli o tom, jak se koupou malé děti. Zopakujte si správný postup.
3. Napiš seznam věcí, které budeš při koupání miminka potřebovat.

Úkoly pro pobavení:

1. Vypuštěním určitých slabik z následující věty získáš jednu větu z článku. Přečti ji. Můžeš ji i najít v textu (je asi v polovině stránky).

ANPANA ROZPOLOŽILA NA KUPACHYŇSKÉM STOPOLE DEPUŠKU A
MAPALOU OSUPUŠKU, ABY KEPARSTIN OSUPUŠILA.

2. Najdi v doplňovačce jméno miminka z článku „Maličká se koupe“

Anna a já možná budeme ošetřovatelkami dětí

Astrid Lindgrenová

Jednoho dne v sousední vsi pořádali hostinu a všichni z Bullerbynu byli pozváni. To se ví, že děti ne! Ale maminka a tatínek, strýčkové a všechny tety byli pozváni. A dědeček taky. Teta Lisa byla celá rozmrzelá, protože myslela, že asi nebude moci jít. Kvůli malé Kerstin. Někdo musel přece na Kerstin dohlížet. Ale Anna a já jsme jí řekly, že na Kerstin dáme pozor. Protože chceme být ošetřovatelkami dětí, až budeme velké, a tak že bychom se co nejdříve měly začít zaučovat.

„A je to nutné, abyste se zaučovaly právě na mé sestře?“ řekl Olle, bratr Kerstin.

Teta Lisa měla velikou radost, když slyšela, že jí chceme ohlídat Kerstin. A Anna a já jsme měly ještě větší radost. Štípla jsem Annu do ramene a řekla jsem:

„Nebude to legrace?“

A Anna mi to oplátila a řekla:

„Jen kdyby se už chtěli brzy ztratit, abychom mohly začít.“

Ale to trvá vždycky hrozně dlouho, než se dospělí vypraví na hostinu. Teta Lisa nás doposledka moc a moc napomínala. A potom tatínek zamlaskal na koně a všichni odjeli.

Teta Lisa říkala, že máme Kerstin nechat co možná nejvíc venku, protože tak je nejvhodnější. Ale ve dvanáct hodin, že ji máme nakrmit a jídlo že je hotové, jen to ohrát. A po poledni jsme ji měly uložit, aby se několik hodin prospala.

„Ach, to bude báječné,“ nahlas přemýšlela Anna. Není to ani trochu těžké hlídat děti. Jen si člověk pořád musí připomínat, že se má na ně hovořit vlídně a přátelsky. Pak poslechnou. Bylo to v novinách, zrovna před několika dny.“

„Ano, to je jasné, že se má mluvit vlídně a přátelsky,“ řekla jsem.

„A víš, ani bys nevěřila, že jsou lidé, kteří na děti řvou,“ řekla Anna.

„Ale z těch dětí jsou pak učinění rošťáci a neposлуchají ani za mák. Přesně tak to bylo v novinách!“

„Kdo by chtěl řvát na takovéhle zlaté děťátko,“ řekla jsem a lechtala jsem Kerstin na nožičce.

Kerstin seděla na dece v trávě a tvářila se vesele. Je strašně rozkošná. Má takové kulaťoučké čelíčko a oči má úplně modré. V puse má čtyři zuby nahoře a čtyři dole. A když se směje, vypadají docela jako zrnka rýže. Neumí ještě mluvit. To jediné, co umí říci, je „hej, hej“ a to říká skoro ustavičně. Možná, že tím myslí pokaždé jinou věc, člověk nikdy neví.

Kerstin má dřevěný vozík, ve kterém ji vozíme.

„Co kdybychom ji vzaly ven na malou projížďku ve vozíku,“ navrhla Anna.

A tak jsme ji vzaly ven.

„Pojď, Kerstinko,“ řekla Anna a posadila ji do vozíku, „pojď se s námi trochu projet.“ Hovořila vlídně a přátelsky, přesně tak, jak se to má s malými dětmi.

„Tak Kerstinko, teď hezky hačáš,“ řekla.

Ale Kerstin se to nezdálo. Chtěla ve vozíku stát a hopsat a říkat „hej, hej.“ Ale na to jsme si s ní netroufaly.

„Myslím, že ji budeme muset přivázat,“ řekla jsem. A tak jsme vzaly silný provaz a uvázaly jsme ji. Ale jakmile Kerstin nemohla vstát, začala vriskat, že to bylo slyšet daleko, široko. Olle se přihnul z chléva a křičel:

„Co to děláte? Vy ji bijete?“

„Nebily jsme ji,“ řekla jsem. „A hovoříme na ni vlídně a přátelsky, abys vědě!“

„Tak jen tak pokračujte,“ řekl Olle. „Nechte ji dělat, co sama chce, a nebude brečet.“

Anna řekla, aby byl tak hodný a hovořil na nás vlídně a přátelsky, protože jsme taky děti. Ačkoli už hodně velké, samozřejmě.

„Posadte ji na hrneček,“ řekl a odešel. Ráda bych věděla, jestli to už sám zkusil Kerstin posadit. To by pak bylo zábavné dívat se, jak mu to jde. Anna a já jsme se do toho opřely vší silou, abychom Kerstin vmáčkly na hrneček, ale marná práce! Vzpírala se pořád, stála jako svíčka, křičela na celé kolo a nesedla si.

„Ty hloupý fakane,“ začala jsem, ale tu jsem si vzpomněla, že tak se nemá hovořit na malé děti.

Protože Kerstin nechtěla sedět na hrnečku, nebyla jiná pomoc, než ji nechat.

Kerstin přestala křičet, broukala si „hej, hej“ a vlezla si pod kuchyňský stůl a udělala tam loužičku. Pak se zvedla a strhla při tom ubrus z voskovaného plátna, takže dva kávové hrnky spadly na podlahu a rozbily se.

Anna vytřela pod stolem, smetla střepy, a já jsem svlékla Kerstin mokré kalhotky. Zatímco jsem hledala nějaké suché, Kerstin šups a už byla ze dveří venku. Než jsme ji dohonily, byla už na poloviční cestě k chlévu.

Podařilo se nám ji dotáhnout domů a oblékly jsme jí suché kalhotky, ale ona se nám kroutila sem a tam a celou tu dobu jen křičela.

„Je už dvanáct,“ řekla najednou Anna. „Teď musíme Kerstin nakrmit.“

A tak jsme si pospíšily s ohříváním špenátu, který stál v kastrůlku na plotně. Pak jsem vzala Kerstin na klín a Anna ji nakrmila. Jedla moc dobře a tak krásně otvírala pusku, že Anna řekla:

„Ona je vlastně ohromně hodné děcko.“

Tu řekla Kerstin „hej, hej“ a praštila do lžice, takže mi špenát stříkl do očí.

Anna se smála, že málem upustila talířek. Kerstin se smála taky, ale jistě nechápala, čemu se Anna směje. Protože já si myslím, že je pro Kerstin docela přirozené, že lidi mají špenát mezi očima.

Najednou už ale nechtěla nic jíst. Stiskla pusku a strkala nám pořád do lžice, takže víc než polovina špenátu ji spadla na šaty. Pak už ty šaty nebyly bílé, ale zelené a jenom trochu bílé na těch místech, kam se jí nepodařilo napatlat špenát.

„Z jedné věci mám přece jen radost,“ řekla Anna, „a to je, že tohle dítě půjde teď spát.“

„Ano, z toho mám taky ohromnou radost,“ řekla jsem.

A pak jsme s velkým rámysem svlékaly z Kerstin šaty a oblékaly jí noční košilku, a když jsme s tím konečně byly hotovy, byly jsme dočista zničené.

„Jestli teď někdo potřebuje spát, tak jsme to my,“ řekla jsem Anně.

Ale daly jsme ještě Kerstin do její postýlky v pokojíku u kuchyně a šly jsme pryč a zavřely jsme dveře. A tu se dala Kerstin do takového vriskání, že to byla hrůza. Pokoušely jsme se dělat, že to neslyšíme, ale ona křičela víc a víc, a nakonec k ní Anna strčila hlavu a řekla:

„Buď zticha, ty protivný fakane!“

Je jasné, že se má na malé děti hovořit vlídně a přátelsky, ale někdy to jaksi nejde. S Kerstin to tak alespoň bylo. Křičela ještě víc než předtím. Tak jsme k ní šly obě. A to zas byla hned veselá a postavila se v postýlce a hopsala a říkala „hej, hej.“ Tak to dělala celou dobu, co jsme byly u ní. A prostrkovala ručičku mezi příčkami u postýlky a poplácávala mě a lísala se ke mně tvářičkou.

„Je přece jen strašně roztomilá,“ řekla jsem.

Uložily jsme ji a pokusily jsme se přikrýt ji dekou. Ale ona ji v mžiku odkopla. Když se takhle odkopala desetkrát, nechaly jsme ji být. Jen jsme odešly a zavřely dveře, začala zas křičet na celé kolo.

„Ne, teď už toho ale mám dost,“ řekla Anna, „ať si křičí.“

Sedly jsme si ke kuchyňskému stolu a zkusily jsme si povídat. Ale nešlo to. Protože Kerstin křičela čím dál tím víc. Tak, že se člověk začínal potit, když to slyšel. Chvillemi byla na několik vteřin zticha, ale to jenom proto, že sbírala síly k dalšímu vriskání. Ale nakonec tam bylo přece jen ticho.

„Ach, to je báječné,“ řekla jsem. „Teď konečně usnula.“ A bylo nám blaze.

„Děti by měly být v posteli pořádku, tak člověk aspoň ví, kde je má,“ řekla Anna.

Ale v tom jsme zaslechly za dveřmi pokojíku zvláštní zvuk.

„Ne, tohle už je trochu moc,“ řekla jsem. „Přece to dítě nemůže být ještě vzhůru.“

Přikradly jsme se ke dveřím a nakoukly jsme opatrně dovnitř. Viděly jsme Kerstininu postýlku. Ale ne Kerstin. Postýlka byla prázdná. Vřítily jsme se dovnitř. A hádejte, kde Kerstin byla?! Seděla u krbu, který byl nově obílen, takže byl moc krásný. Totiž teď už nebyl. Co do něho vlezla Kerstin. Ten teď vypadal! A ona také!

„Hej, hej,“ řekla Kerstin, když nás uviděla.

„Bylo taky v novinách, jestli se může malým dětem nařezat?“ řekla jsem.

„To už si nepamatuju,“ řekla Anna. „Mám hlavu jako dřevěnou.“

Tu Kerstin v krbu vstala a chtěla jít Annu poplácat, ale Anna zaječela, jak nejzuřivěji mohla:

„Ani se nehni, ty mrňousku!“

Ale Kerstin se hnula. Přiběhla k Anně a poplácala ji, přestože Anna nechtěla.

Teta Lisa si bude myslet, že jsme Kerstin vyměnily za nějaké černošské dítě,“ řekla jsem, když jsem se přestala smát.

Zatím se Olle vrátil z chléva a rozzuřil se, když uviděl Kerstin. „Copak jste se zbláznily?“ křičel. „Proč jste ji načernily?“

Pokusily jsme se mu vysvětlit, že to není naše vina. Ale Olle byl navztekaný a říkal, že by mělo být zakázáno, aby takové, jako jsme my, se mohly stát ošetřovatelkami dětí a ať si na to zaučování seženeme jiné dítě.

Umýt jsme ji museli všichni tři. Když jsme Kerstin vydrhli a osušili, měla po celém těle zvláštní šedivou barvu. Říkali jsme si, že se ta šedivá barva časem opotřebuje a že to růžové dítě, co je vespod, se zase objeví.

Potom uložil Olle Kerstin do postýlky. A ona ani nepípla, jenom si strčila paleček do pusy a naráz usnula.

Anna a já jsme si sedly na schody u kuchyně a odpočívaly jsme.

„Chudák teta Lisa, ta to má takhle celý den,“ řekla jsem.

Potom jsme dlouhou chvíli mlčely.

„Anno, budeš ošetřovatelkou dětí, až budeš velká?“ zeptala jsem se jí nakonec.

„Možná,“ odpověděla Anna, „ačkoli já vlastně ani nevím...“

(Astrid Lindgrenová – Děti z Bullerbynu)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Teta Lisa před odjezdem řekla děvčatům, jak se mají postarat o malou Kerstin. Napiš, co jim uložila.
2. Vypiš z textu věty, které tě nejvíce rozesmály.

Žralok

Lev Nikolajevič Tolstoj

Naše loď kotvila u břehu Afriky. Byl překrásný den, od moře vanul chladný větřík, ale k večeru se počasí změnilo; udělalo se dusno a z pouště Sahary se nesl k nám rozpálený vzduch jako z roztopené pece.

Před západem slunce vyšel na palubu kapitán a zvolal: „Koupání!“ Námořníci naskákali v minutě do vody, spustili plachtu, přivázali ji a zřídili v plachtě plovárnu.

Na lodi byli s námi dva hoši. Ti skočili do vody první, ale bylo jim v plachtě těsně, a tak si usmyslili, že poplavou o závod na širé moře.

Vyplavali z plachty, mrskali sebou ve vodě jako dvě ještěrky a ze všech sil plavali k místu, kde byl nad kotvou upoután soudek.

Jeden z hochů zpočátku předstihl kamaráda, potom však zůstala pozadu. Chlapcův otec, starý dělostřelec, stál na palubě a pozoroval se zálibou svého synka. Když začal syn v plavání ochabovat, zavolal na něj otec: „Nedej se! Přidej!“

Náhle na palubě někdo vykřikl: „Žralok!“ a všichni jsme spatřili na vodě hřbet mořské obludy. Žralok plul přímo k chlapcům.

„Zpátky! Zpátky! Vraťte se! Žralok!“ zakřičel dělostřelec. Ale chlapci ho neslyšeli, plavali dále, smáli se, křičeli ještě veseleji a hlasitěji. Dělostřelec, bledý jako stěna, stál nepohnutě a pozoroval chlapce.

Námořníci spustili loďku, naskákali do ní, veslovali, co jim síly stačily k chlapcům, ale byli od nich ještě daleko, kdežto žralok byl od chlapců vzdálen sotva na dvacet kroků.

Hoši zpočátku neslyšeli, co na ně volali, a neviděli žraloka. V tom se jeden z nich ohlédl. Všichni jsme uslyšeli pronikavý výkřik a chlapci zamířili každý na jinou stranu.

Tento výkřik jako by probudil ohromného dělostřelce. Vyskočil a běžel k dělům. Sklonil hlaveň, sehnul se k dělu a namířil.

Všichni, co nás bylo na lodi, jsme zmírali strachem a čekali, co bude. Zahřměla rána a my jsme uviděli, jak dělostřelec padl vedle děla a zakryl si obličej rukama. Co se stalo se žralokem a chlapci jsme neviděli, protože nám dým na okamžik zastřel výhled. Ale když se dým nad vodou rozptýlil, bylo ze všech stran slyšet zpočátku tichý hovor, který stále zesiloval, až konečně odevšad zazněl hlasitý, radostný jásot.

Starý dělostřelec si odkryl obličej, vstal a pohlédl na moře. Na vlnách se kolébalo žluté břicho mrtvého žraloka. V několika minutách doplula loďka k chlapcům a přivezla je k lodi.

(Podle knihy Tolstoj dětem)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Připrav se na vypravování povídky podle této osnovy:

Lod' kotví u břehu Afriky
Koupání
Chlapci závodí v plavání
Objevil se žralok
Dělostřelec připravuje dělo a střílí
Chlapci zachránění

TEST č. 2

I. Najdi si v čítance na straně 30 příběh „Stopaři.“ Přečti si jej potichu a splň úkoly:

- 1) Vyhledej a opiš 3 věty, které potvrzují, že se děj příběhu odehrává v zimě.
- 2) Napiš všechna jména dětí, které si hrály na stopaře.
- 3) Najdi jméno psa a napiš, jaké byl rasy.

II. Přepiš některou hádanku a napiš její rozluštění.

III. Přečti si pozorně tyto věty. Najdi v nich slova, která slýcháme v zimě (např. led, mráz, atd.). Slovo napiš.

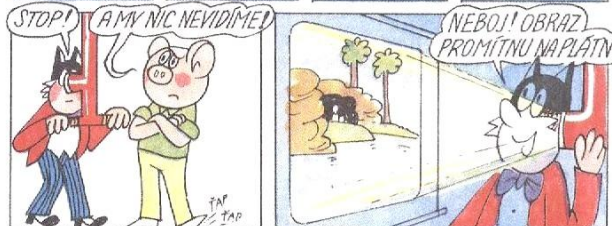
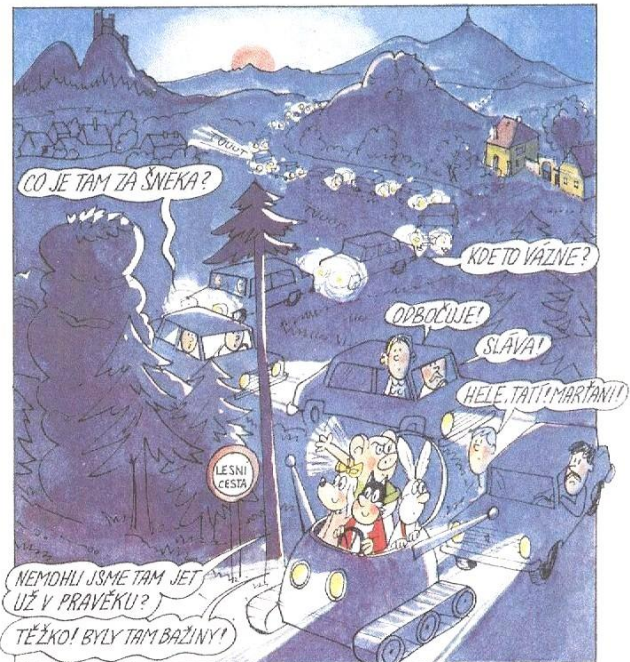
Vykročil jsem rázně do nového dne.

Kdo z nás nemlsá někdy večer u televize?

Pavel krásně huláká.

Děti věděly, že rodiče přijdou až večer.

MAMUT NA KMÍNĚ

Poznáš, co to je?

1. Hádanky

Slepý viděl zajíce,
chromý za ním běžel,
nahý ho strčil do kapsy.
Co je to?

Přišel k nám host,
co v lese vzrost,
zatočil se po světnici
praštil sebou pod lavici.

Běží to v potoku
od roka do roku
a vždycky dopředu
a nikdy dozadu.
Pověz mi, proroku,
co je to?

Pod modrou oblohou
leží mi u nohou,
sedí se mnou, stojí, utíká,
nikdy ani slůvko neříká.

Úkoly:

- 1.) Vylušti odpovědi na hádanky:
DAVO, ŽEL, NÍTS, ĚTŠOK
- 2.) Dávejte si navzájem jednoduché hádanky.

2. Rozpočítadla

Enele, benele, cukr, kňoura,
janta, tranta, pampa, d'oura,
hyky, fiky, tajtrliky,
malec, palec, ven!

Andělíčky dva špalíčky,
cvoky, boky ven,
nepůjdeš-li, vyrazím tě
zlatým kamenem!

Říkadla

Poprchává,
dědek bábu zakopává,
stříká, stříká,
dědek bábu štípá,
kápe, kápe,
dědek bábu drápe,
prší, prší,
dědek bábu suší.

Jakube, Jakube,
máš gatě na dubě,
kdo ti pro ně poleze?
Stará baba nemože
a mladej se nechce,
protože se řehce.

Úkoly:

1. Řekni jiné rozpočítadlo.
2. Najdi slova, která se rýmují.
3. Co znamenají slova: gatě, řehce?

3. Hra na ptáky

Děti si stoupnou jeden vedle druhého. Davač, který dává jména, dá šeptem jméno nějakého ptáka. Jeden je orlem a ten jim hádá jména, až uhodne. Říká: „Šel jsem přes zahradu, viděl jsem tam mnoho ptáků, nebyl mezi nimi vrabec?“ Vrabec z řady vyletí a orel ho chytá. Kdo se nechá chytit orlem, je orlův. Doletí-li vrabec k davačovi, je davačův. Hra pokračuje tak dlouho, dokud jsou v zahradě ptáci (kos, sýkorka, konipas, špaček). Nakonec se orlovy a davačovy děti přetahují.

4. Přísloví

Laciné koupí nikdy se neraduj.

Sytý hladovému nevěří.

Počkej, až kohout vejce snese.

- Úkoly: 1) Vysvětli, co přísloví znamenají.
2) Vysvětli, co je to hádanka – ověř ve slovníku.
3) Zkus vymyslet hádanku, rozpočítadlo, říkadlo.
4) Přečtete hru na ptáky, zahrajte si ji a vymyslete podobnou.

5. Pět ježibab

Pavel Šrut

Pět ježibab
s jedním okem
letí, letí
nad potokem,
letí jako hejno ptáků,
pět ježibab na smetáku.

Pět ježibab
s jedním uchem
jako hejno letí vzduchem
letí, letí
v letu svačí
pět ježibab na tryskáči.

Pět ježibab
s jedním nosem
volá na mě: „Kluku, pojď sem!“
A když nejdu, tak se štětí,
pět ježibab na koštěti.

Nefritový jelínek (Čínská pohádka)

Na jihozápad od naší vesnice je hora Lu-šan. Pod horou je studánka, které se říká studánka lesních víl. A na té hoře žil kdysi nefritový jelínek. Však taky lidé, když se vraceli z hor, slyšeli často cupy dupy dup a zase cupy dupy dup, jako by to tisíce zvonečků cinkalo. Jelínka sice slyšeli, ale jakživ ho nikdo z lidí neviděl. Říkalo se, že ho uvidí jen ten, kdo má srdce ryzí jako diamant.

Pod horou Lu-šan se rozkládala malá vesnička a v ní žil statkář, který by si byl pro groš dal vrtat koleno a čeled' dřel bez nože. Lidé mu říkali Vydřiduch. A u toho statkáře sloužil chlapec jménem Čcheng-ču. Hodný byl a pracovitý, že byste jen stěží na světě hledali druhého. Dělal od rána do večera, ale často se pořádně ani nenajedl a ještě dostal od statkáře bití.

Každý den chodil Čcheng-ču do hor na chrástí a večer si přehodil otep přes rameno a šel domů.

Jednou se takhle vracel domů po setmění. Šel kolem studánky a najednou kouká, na kraji studánky se něco blyští. Shýbl se, a ona to stříbrná jehlice do vlasů. Rozhlížel se kolem, ale všude bylo ticho, les spal, jen vysoko na nebi zářily hvězdy.

„Vezmu si ji zatím k sobě,“ řekl si Čcheng-ču, „však zítra snad najdu toho, komu patří.“

Druhého dne, když slunce ještě stálo nad obzorem, Čcheng-ču se sebral a šel k studánce. Čekal a čekal. Mezitím se pomalu setmělo, vyšel měsíc, ale nikdo nepřišel. Čcheng-ču si šel tedy pro otep, shýbl se, hodil si ji přes rameno a v tu chvíli zůstal stát jako zkamenělý – na balvanu před ním stála spanilá panna, oči jí zářily jako dvě hvězdy, oblečena byla v průsvitný růžový šat.

„Prosím tě,“ řekla a její hlas zněl líbezně jako jarní vánek, „nenašel jsi náhodou mou stříbrnou jehlici?“

Čcheng-ču beze slova vyňal jehlici a podal ji dívce.

Panna poděkovala, vzdychem se ozval lehký šelest, jako by to jemný větřík zavál, a panna zmizela.

Dlouho nešla chlapci příhoda z mysli. Ale co víc, nemohl zapomenout na lesní vílu. Její obraz se mu jako sladký sen stále vznášel před očima. Každý den Čcheng-ču doufal, že se mu snad podaří znovu spatřit krásnou pannu, ale marně. Les mlčel a panna se neobjevovala.

Až jednoho dne se chlapci přihodila podivná věc. Nasbíral klestí, svázal je do otepi a usedl, aby skromně pojezl. Sáhne po uzlíku, ale co to? Uzlík je celý splasklý, placky zmizely.

To je divné, myslel si chlapec, to možná mi je divá zvěř sežrala.

Ale druhého dne se to opakovalo. A od té doby každý den byl uzlík prázdný.

Počkej, však si na tebe počínám, řekl si chlapec a v duchu se rozzlobil na neznámého zloděje. Vyšplhal se na borovici a čekal. Zapadlo slunce, potměl kraj a na nebe vyplul krásný měsíc.

Tu náhle se ozve cupy dupy dup a chlapec se dívá a z údivu nevychází. Z protější stráně se k němu blíží stříbrná, jasná koule. Čím víc se blížila, tím víc chlapec musel přivřít oči, taková záře z ní vycházela. Za hodnou chvíli je opět pomalinku otevřel a vidí, pod stromem stojí jelínek, celý jakoby z bílého nefritu, srst se mu leskne jak nejzářivější drahokam a právě dojídá poslední placku.

„I ty jeden! Tak to ty mi sem chodíš na placky?“ vykřikl chlapec a seskočil dolů. „Kdybych jich měl dost, tak nic neřeknu, ale jestlipak víš, že kvůli tobě chodím denně spát s hladovým žaludkem?“ dodal vyčítavě.

„Nejedl jsem tvé placky zadarmo,“ řekl nefritový jelínek, „za to ti povím o krásné nevěště.“

„Ach, jelínku,“ vzdychl chlapec, „jsi tuze laskavý, ale já nemohu uživit ani sám sebe, jak bych mohl uživit ještě ženu?“

„Nic se nestrachuj,“ řekl jelínek, „tvá budoucí žena ti nebude na obtíž. Sama se o sebe postará a tobě bude ještě pomáhat. Až vyjde měsíc, jdi k studánce a tam počkej. Přejde se tam koupat devět nebeských panen. Vyhlédni si tu, která se ti bude nejvíc zamlouvat, vezmi jí šaty a dej se s nimi na útěk. Bez šatů se nemůže vrátit nazpátek na nebe a stane se tvou ženou.“

To nefritový jelínek dořekl a cupy dupy dup, stříbrná záře se začala vzdalovat, až docela zmizela v houštině.

Čcheng-ču si vzpomněl na neznámou dívku, která u studánky ztratila stříbrnou jehlici. Kéž by to byla jedna z devíti nebeských panen, zatoužil. A druhého dne, ještě než vyšel měsíc, schoval se u studánky.

Vyšel měsíc. Hladina studánky byla nehybná a leskla se jako zrcadlo. Tu se náhle zavlhl vzduch, jasná záře se rozlila na všechny strany a u studánky stálo sličné děvče v rudých šatech. Vtom se ve vzduchu něco zablesklo, kraj zalila zlatá záře a druhá panna v zelených šatech stála u studánky. Tak to šlo dál a dál, jedna za druhou se snášely nebeské panny na zem. Čcheng-ču ani nedýchal. Nebesa, tolik krásy najednou nikdy ve svém životě neviděl! Ale Čcheng-ču byl v hloubi svého srdce zklamán. Dívka, po které toužil nejvíce, neznámá panna se stříbrnou jehlicí, mezi nimi nebyla. A tu najednou vzduchem něco zašumělo, jako by zavál ten nejjemnější vánek, a k zemi se snášela devátá a poslední panna v průsvitném růžovém šatu se stříbrnou jehlicí ve vlasech.

Tu chci a žádnou jinou, šeptal si pro sebe Čcheng-ču. Počkal, až dívky odložily svůj šat, tiše se přikradl ke studánce, popadl průsvitné růžové šaty a dal se na útěk. Utíkal a utíkal, a tu se mu zdálo, že ho někdo volá. Otočí se a před ním stojí jeho panna a oči se jí usmívají.

„Pročpak přede mnou tak utíkáš?“ povídá. „Vždyť se přece už dlouho známe a jsme dobří přátelé. Což mě nechceš za ženu?“

Čcheng-ču byl radostí bez sebe. Odvedl si svou mladou žínku domů a byli spolu velice šťastni. Od té doby se bída vystěhovala z nuzné chaloupky. Denně vysedávala lesní panna u kolovrátku a předla. Její nit byla jemná, vzdušná jako bělostné obláčky. Čcheng-ču odváděl její práci do města a stržil tak nejeden groš.

To bylo statkáři Vydríduchovi solí v očích. Zavolal si Čcheng-čua k sobě a tak dlouho do něj hučel, až mu Čcheng-ču pověděl o nefritovém jelínkově, který mu denně chodil na placky, o tom, jak ho chytil a jak mu jelínek řekl o nebeských pannách.

Statkář poslouchal a v duchu si říkal: Placky, chudé režné placky, ale kdybych mu takhle dal koláče z bílé mouky, třeba by mi pověděl o panně ještě krásnější.

Druhého dne večer sebral koláče a vydal se do hor. Koláče položil na kámen, sám vyšplhal na strom a čekal. A opravdu, vyšel měsíc a v tu chvíli se na protější straně objevil kotouč světla. Rychle se blížil a byl pořád jasnější a jasnější, až pod stromem stanul nefritový jelínek a hned se hrnul ke koláčům.

„I ty jeden zloději!“ vykřikl statkář a seskočil dolů se stromu. „Chudému člověku ujídáš. Kdybych měl dost, tak nic neřeknu, ale takhle abych šel o hladu spát.“

„Nejím zadarmo,“ promluvil jelínek lidským hlasem, „za to ti poradím, jak získáš krásnou ženu.“

„Kde ji najdu? Kde ji najdu?“ zeptal se statkář nedočkavě.

„Až vyjde měsíc,“ řekl jelínek, „jdi ke studánce a tam počkej. Přijde se tam koupat devět nebeských panen. Vyhlédni si tu, která se ti bude nejvíc zamlouvat, vezmi jí šaty a dej se s nimi na útěk. Bez šatů se nemůže vrátit nazpátek do nebe a stane se tvou ženou.“

Jen to jelínek dořekl, statkář ani nepoděkoval a horempádem se rozběhl k studánce, co mu síly stačily.

Neuplynula dlouhá chvíle a vyšel měsíc. A znovu jako před nedávnem jedna nebeská panna za druhou se začaly snášet k zemi. Celá studánka byla zalita nebeskou září. Co tu bylo barev, co jasu! Statkáři až oči přecházely.

Všecky si vezmu za své manželky, rozhodl se, popadl všechny šaty ležící kolem studánky a dal se do běhu.

Utíká, utíká, za sebou slyší lehký cupot a to už ho nebeské panny dohonily a udělaly kolem něho kruh. První ho vyzvala k tanci, ale ne, to nebyl tanec, to byl divý rej, který statkáři vyrážel dech z hrdla. Jen dotančil, chytla ho jedna, druhá, třetí, čtvrtá... Marně statkář prosil a naříkal, panny se jen smály a tančily, tančily až do svítání. Když se panny s prvním ranním rozbřeskem vznesly do nebe, na mýtině ležel nebohý statkář. Nebeské víly ho utancovaly k smrti.

(Čínská pohádka - ze starší čítanky)

Přeházená pohádka

Zdeněk Adla

Pod vysokou chaloupkou stála malovaná skála.

Bydlel v ní hrom jako chlap. Každé ráno si strčil kapsu do krajíce, dal si borovici na rameno a šel kácet sekeru. Když jednou přicházel k potoku na mlýně, zahlédl pod košatou liškou rezatou lípu. Hrom jako chlap sundal rameno ze sekery a hodil ho na rezatou lípu. Liška se rachotem skácela a zbořila mlýn střechy.

Z mlýnice vyběhl komín a spadl na něj mlynář. Díra se ho lekla a vklouzla do lišky.

(Z. Adla Z knihy 100 kapek – Albatros, Praha 1980)

Úkoly:

1. Pohádku Nefritový jelínek vypravuj samostatně.
2. Přeházenou pohádku uprav a přepiš do sešitu.

Jak hloupý Honza k princezně přišel

jaksepatří	bude tolik prášit	prokristáčka
tohlenc	dva regimenty	nebožtík
onehdá	drobet pilin	kakramente

Byl jeden král a ten měl moc hezkou princeznu. Král měl rád zábavy a rád se smál, hlavně když někdo lhal. Tak prohlásil jednou, když už mu nikdo na světě neuměl jaksepatří zalhat, kdo prý bude tolik prášit, až mu to nebude moci uvěřit a řekne: „Tohlenc, mordie, pravda není!“, ten že tu princeznu dostane za ženu a království se mu k tomu přidá.

Tak jedenkrát usmyslí si hloupý Honza, že se tedy také o to pokusí. Táta povídá: „Honzo, dobře ti říkají hloupej, kampak s tou flintou? To tam už byli jinačí, měli víc než prostřední rozum. Vždyť ty neumíš lhát, každému řekneš pravdu do očí!“ Ale Honza že ne a ne a ne!

Jde tedy k panu králi. „Kdo je to?“ „Já. Honza.“ „A co ty tady, Honzo, pohledáváš?“ „Já tu nic nepohledávám, já si jdu pro vaši dceru, šlechetnou a spanilou princeznu.“ „E šlaka, šlakovče, šlahoune! Koukejte chlapíka! Ten Honza má ale kuráž, jen co je pravda! Buď ti zakřiknu, že lžeš, nebo ti uvěřím; buď ti dám dceru, šlechetnou a spanilou princeznu za ženu, nebo tě ožením s konopnou oprátkou.“ To povídá král. No tak je dobře.

Honza začíná: „Tak já onehdá jdu do lesa. Nesu si tvarohovou pilu, medovou sekeru a z ranní mlhy udělaný klínek.“ „To všechno může být,“ skočí do řeči král. „Já řežu, řežu, řezy, řezy lípu, a na tej lípě visela zlatá jablka. Ryc – lípa padla. Pařez byl tak velkánský, že dva regimenty se položily tu tábořem a jedly ta jablka...“ „No ono tohle, semhle támhle – může to taky být,“ usmíval se král.

„Teď jsem vzal ty piliny a soukal jsem z nich provaz k nebi tak silný jako věž na orlickém zámku. A – abych nezapomněl, když se mi nedostávalo toho provazu, tak jsem si ho dole uřízl a nahoře nastavil.“ „Ale jak? No, no, je pravda, ono to taky může být, ptáci také lítají, pročpak bys ty Honzo, nemohl?“ Usmíval se král.

„Ještě kousek, ještě drobet pilin – a hups do nebe! A koho neuvidím, tatínka! E pozdrav Pánbůh, tatínku, co tady děláte, prokristáčka?“ „To taky může být, ale že prý máš, jak slyším, tátu ještě na živu. No, a mého tatíka, nebožtíka krále, jsi tam, Honzo, neviděl?“

„I jakpak ne, kakramente, bodejt! Zrovna to chci povídat. Viděl a jak by neviděl? Byli spolu s mým tátou.“

„A co dělal můj pantáta král s tvým tátou?“

„Co prý dělal? Pásl s mým tátou na zelené louce na nebi – prasata.“

„Tohlenc, mordie, pravda není, to je lež!“ rozhněval se král.

„Tohle jsem chtěl slyšet a dost,“ řekl vesele Honza, „šlechetná a spanilá princezna bude moje žena, do smrti nejdelší má nejmilejší.“

(Ze středního Povltaví - ze starší čítanky)

Špatná výmluva

Mark Twain

mrzutý a sklíčený	nicméně	trpěl doopravdy
v takovém rozpoložení	zafuněl	nádherně pracovala
přítěžující okolnost	nadzvedl se	svým darebáctvím
příznaky ochabovaly	necloumej se mnou	zubolékařské náčiní
sténal hlasitěji	obrazotvornost	řeřavé polínko

Pondělní jitra našlo Toma mrzutého a sklíčeného. Pondělní jitra ho nalézala vždycky v takovém rozpoložení, neboť zahajovala nový týden školního utrpení. Zpravidla načínal tento den žehráním na sobotu a neděli, protože pomíjivá svoboda dvou dnů byla přítěžující okolností pro návrat do zajetí a pout.

Tom ležel a uvažoval. Záhy přišel na to, že by chtěl být nemocný, neboť v tomto případě by nemusel do školy. Nápad byl mlhavý, ale slibný. Začal pečlivě zkoumat svou tělesnou soustavu. Tentokrát se mu zdálo, že objevil příznaky bolení břicha, a v blahé naději je začal pěstovat. Leč příznaky ochabovaly a za chvíli odumřely docela. Přemýšlel dál. Pojednou něco objevil. Zub v horní čelisti se viklal.

To byla trefa; už chtěl začít hekat, ale zarazil se. Uvědomil si, že zub není vhodnou přílohou k žádosti o osvobození od školy, neboť objeví-li se s takovým požadavkem před tetou, teta bude zub trhat a to bude bolet. Umínil si proto, že si zub zatím nechá v rezervě a že bude hledat dál. Nějakou chvíli pátral marně, ale pak si vzpomněl, že slyšel lékaře vyprávět o jakémsi neduhu, který upoutal pacienta na dva tři týdny na lože a který ho málem stál prst. Chlapec dychtivě vytáhl nohu zpod pokrývky a zkoumal svůj palec. Ale zase neznal příslušné příznaky. Nicméně to stálo za pokus, i začal sténat.

Ale Sid spal jako dřevo.

Tom sténal hlasitěji a zdálo se mu, že palec opravdu začíná bolet.

Sid nic.

Teď už Tom námahou hekal. Odpočinul si, potom nabral dech a vyrobil řadu obdivuhodných stenů.

Sid chrápal dál.

Tom byl hluboce roztrpčen. Řekl: „Side! Side!“ a zatřásl jím. Toto opatření se osvědčilo a Tom začal zase sténat. Sid zív, protáhl se, zafuněl a nadzvedl se, opřel se o loket a začal civět na Toma. Tom sténal dál. Sid řekl:

„Tome! Co je, Tome!“

Žádná odezva.

„Povídám, hej, Tome! Co je ti Tome?“ Zatřásl jím a díval se mu úzkostlivě do tváře.

Tom bolně procedil skrze zuby: „Ne, ne, Side, necloumej se mnou.“

„Co je ti, Tome? Zavolám tetičku.“

„Ale ne. Ono to snad přejde. Nikoho nevolej.“

„Ale musím zavolat tetičku! Nesténej tak, Tome, je to hrozné. Jak dlouho už je ti špatně?“

„Už moc a moc hodin. Au! Nevrt' se tak, Side. Zabiješ mě.“

„Proč jsi mě nevzbudil už dřív, Tome? Nesténej tak - člověku z toho naskakuje husí kůže. A co je ti, Tome?“

„Odpouštím ti, Side. Všecko, cos mi udělal, ti odpouštím. A až zde nebudu – „

„Tome, snad neumřeš? Neumírej, Tome, neumírej! Snad – „

„Odpouštím všem, Side. Řekni jim to, Side. A Side, ten okenní rám a to moje kotě s jedním okem dej tomu novému děvčeti, co se sem přistěhovalo, a řekni mu – „
Ale Sid už popadl své šaty a byl pryč.

Tom nyní trpěl doopravdy, tak nádherně pracovala jeho obrazotvornost, a proto i jeho steny nabyly věrohodného zabarvení.

Sid seběhl dolů a řekl: „Ó této Polly, pojdte, Tom umírá!“

„Umírá!“

Ano, prosím, pojdte honem!“

„Nesmysl! Nevěřím tomu!“

Ale nicméně letěla do schodů se Sidem a s Mary v patách. A její tvář zbledla a rty se jí třásly. Když doběhla k lůžku, řekla se zbytkem dechu: „Tome! Tome, co se s tebou děje?“

„Ó tetičko, já – „

„Co je ti – co je ti, dítě?“

„Ó tetičko, můj nemocný palec umřel.“

Stará paní klesla na židli a trochu se smála a pak trochu plakala a dělala obojí zároveň. Tím se jí ulevilo a řekla: „Tome, tys mě ale polekal! A teď s tím nesmyslem přestaň a nech toho.“

Sténání ustalo a bolest z palce zmizela. Chlapec upadl do rozpaků a řekl: „Tetičko Polly, ono to vypadalo, jako kdyby umřel, a tak to bolelo, že jsem vůbec zapomněl na ten zub.“

„Na jaký zub? Co zase máš se zubem?“

Ale, jeden se viklá a hrozně bolí.“

„No tak, no tak, jen mi tu zase nezačíněj sténat. Otevři ústa. Pravda, pravda, ten zub se skutečně kýve, ale na to neumřeš. Mary, přines mi hedvábnou nit a z kuchyně řeřavé polínko.“

Tom řekl: „Prosím vás, tetičko, netrhejte ho, on už vůbec nebolí. Ať se na místě propadnu, jestli ještě bolí. Prosím, prosím, tetičko, netrhejte ho. A já nechci nejít do školy.“

„Tak ty nechceš nejít do školy? Tak všechen ten povyk byl jen pro to, že sis myslel, že nebudeš muset do školy a že půjdeš na ryby? Tome, Tome, já tě tolik miluju a ty zatím zkoušíš všechny možné způsoby, jak svým darebáctvím drásat mé staré srdce.“

V tu chvíli bylo zubolékařské náčiní již připraveno. Stará paní připevnila hedvábnou nit smyčkou k Tomovu zubu a druhý konec niti uvázala k pelesti postele. Potom se chopila polena a řeřavým koncem náhle zamávala Tomovi před tváří. Zub se komíhal na hedvábné niti podle pelesti.

Po snídani se Tom ubíral do školy.

(Mark Twain – Dobrodružství Toma Sawyera)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Tom byl ve skutečnosti zbabělý.

Vyhledej v článku tu část příběhu, která to potvrzuje.

2. Vysvětli, proč teta zamávala Tomovi před očima řeřavým polínkem.

Čert a myši

Eliška Horelová

tříkrát našamponovat celoživotní špína bůhvíjak ubližovala samý škrábanec geniální nápad vypustila nepozorovaně	v tátově froťáku vyšamponovaného kocourka maminčiným fénem podrbala na hlavičce zalichotila jsem mamince v následujících dnech
--	---

Dívka, která příběh vypráví, našla v příkopě zanedbané černé kotě. Dala mu jméno Čert a snažila se ho umýt tím nejlepším šamponem, než přijdou rodiče domů z práce.

Kocourka Čerta jsem musela našamponovat tříkrát, abych z něj odmočila jeho celoživotní špínu.

Že mi neprojde šamponáda s našimi hladce, to mi bylo jasné hned od počátku. Ale ani ve snu mě nenapadlo, že se na mě naštve taky Čert. Najednou věděl, že má dráčky. A k čemu jsou. Dělal, jako bych mu bůhvíjak ubližovala.

Jenže já jsem nemohla povolit. Potřebovala jsem získat maminku za spojence proti tatínkovi, jestli jsem neměla Čerta odnést tam, kde jsem ho sebrala. A takového špinavce, jakýho jsem donesla domů, by maminka sotva přijala.

A tak jsem tedy vydrbala Čerta proti jeho vůli. Musím říct, že mi za tu službu pořádně zaplatil – ruce jsem měla samý škrábanec.

Vyšamponovaného kocourka jsem vysušila v tátově froťáku a pak ještě vyfénovala maminčiným fénem.

„Mám pro tebe jedno překvapení,“ ladila jsem maminku na radostnou událost.

„Že jsi zas něco přitáhla.“

„Zase?“ podivila jsem se.

„Zase!“ opakovala maminka. Když maminka řekne něco s vykřičníkem tam, kde já jsem měla otazník, je lepší se s ní nepřít.

Vytáhla jsem Čerta z polštářků a představila jsem jí ho. Maminka natáhla ruku, aby ho pohladila. Strnula jsem. Co když po ní Čert sekne packou?

Kupodivu nesekl. Když ho podrbala na hlavičce, přimhouřil blaženě oči a začal příst. Prvně za tu dobu, co byl u nás

„Vid', že si ho můžu nechat,“ začala jsem loudit naplno. „Že jo. Hrozně ráda bych měla nějaký zvíře. A Čert je strašně přítulnej.“

„Musíš se zeptat tatínka, jestli dovolí.“

Nemám ráda, když mě maminka odkazuje na tátu.

„Kdybys byla pro Čerta ty, byl by pro něj i tatínek,“ zalichotila jsem mamince. „Každý dítě má nějaký zvíře, jen já jsem nikdy žádný neměla.“

„Copak nevíš, že tatínek nechce žádný zvíře do domu?“

Okamžitě jsem se načepýřila: „A co králíci, to nejsou zvířata?“

Maminka se zasmála: „No jo, ale ti jsou užiteční.“

„Copak kočky nejsou?“

„Podle tatínka ne.“

Podle našeho tatínka je užitečné jenom to zvíře, které se může dát v neděli na pekáč. Anebo snáší aspoň obden vajíčko.

A tu jsem dostala najednou geniální nápad. Kdybychom měli myši, na kočku by změnil názor. A hned jsem se taky rozhodla. Ruda mi je určitě naloví. Umí chytit kdeco. Proč by nedovedl ulovit pár myší?

„Spolehni se. Ve tři zapískám. A přinesu ti tolik myší, že tě tatínek bude ještě prosit, abys Čerta nikomu nedávala,“ prohlásil Ruda.

Slovo dodržel. Pár myší jsme pustili na půdu a zbytek jsme ubytovali ve sklepě. Jednu myšku jsem si nechala v zásobě pro tátu. Tu jsem vypustila nepozorovaně hned po večeři v kuchyni, aby táta na vlastní oči viděl, jak je důležité mít kocoura.

Musím říci, že to byl nádherný večer. Jeden z nejlepších, co jsem doma prožila.

Čert se sice v první chvíli tvářil dost rozpačitě, chvíli jsem dokonce měla dojem, že myš za svého krátkého života ještě neviděl. A že se jí bojí. Pak ale přece jen zabral a vrhl se na lov.

Maminka ležla po mycím stole. Zato táta pomáhal kocourovi lovit myš.

Já jsem se tvářila, jako že se myši bojím, aby na mě nepadlo podezření, že v té myší záplavě, co v nejbližších dnech zahýbe naším domem, mám prsty.

Tu myš chytil přece jen Čert, což mě strašně potěšilo, protože kdyby se býval táta osvědčil víc než on, vznikly by určitě pochybnosti, jestli si Čerta máme nechat. Takhle to ale bylo jasné. Zejména když maminka v následujících dnech co chvíli někde zapištěla:

„Kde je ten Čert, tady je zas myš!“

Od té doby patří myšky mezi moje oblíbená zvířátka. Protože nebýt jich, nezískal by Čert v naší rodině nikdy domovské právo.

A já kamaráda.

(E. Horelová, Štěstí má jméno Jonáš)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Rozhovor maminky s dcerou nacvičte ve dvojicích.
2. Chybějící slova vyhledej v textu, věty doplň a napiš.

Podle našeho tatínka je užitečné jenom to zvíře, které se může.....

Kdybychom měli....., určitě by změnil na svůj názor.

Od té doby patří mezi moje oblíbená.....

Nebýt jich, nezískal by v naší rodině nikdy

A já

3. Připrav si odpověď na otázku, co dělala dívka s kocourkem, než ho ukázala mamince?

Silný uhlíř

Eduard Petiška

Za starých časů žil v hlubokých moravských lesích muž. Jmenoval se Vojtěch a pálil tu uhlí. Na mýtině na kopci si postavil chatrč a do ní snesl celé bohatství. Ovčí kůže, které ho zahřívaly, když udeřila zima, ostrou sekyru a zásoby potravy. Vesnice byla vzdálená a docházel do ní jen jednou za čas. Chatrč bývala celý den opuštěná, muž pracoval od rána do večera v lese. Nikdy nezamykal. Nebylo čím a zloději už tehdy hledali své štěstí na tržištích a v městských domech.

A přece se přihodila podivná věc. Zatímco muž pálil v lese uhlí, někdo mu doma ujídal jeho chléb. Kdykoliv přišel večer domů, ubylo mu ze zásob. Tu si Vojtěch řekl, že nepůjde do lesa a počká si nazítří na nevídaného hosta.

Druhého dne se schoval za chatrč se sekyrou. Nečekal dlouho. Houští proti chatrči se zavlnilo a na mýtinu vyšel statný zubr. Zamiřil k chatrči, stěží se do ní protáhl a pak už bylo jen slyšet, jak mlaská a supí.

Vojtěch obešel chatrč, aby si na zubra počíhal, až se bude vracet. Ale závan větru donesl k zubrovi pach člověka a obrovské zvíře vyrazilo ven tak rychle, že Vojtěchovi vyklouzla překvapením sekeru z ruky. Vrhł se tedy na zvíře holýma rukama, uchopil je za rohy a bleskurychle mu protáhl chřípím mladý smrček. Zubr se vzpíral, ale marně. Vojtěch zvedl sekeru a táhl zubra za sebou k hradu, kde sídlil kníže.

Strážní spatřili Vojtěcha se zubrem už zdálky a na hradě nastal shon. Všichni chtěli vidět nevídaný průvod. Otevřeli bránu dokořán a sám kníže vyšel na nádvoří.

„Ještě nikdy jsem neviděl, že by člověk přemohl zubra,“ řekl kníže Vojtěchovi. „Máš-li nějaké přání, promluv. Rád bych tvou statečnost odměnil.“

„Pane,“ řekl Vojtěch, „jestli smím vyslovit nějaké přání, pak mám jedno jediné. Abych sám a sám směl v lese, kde stojí moje chatrč, pálit uhlí.“

Kníže se podivil takové skromnosti.

„Staň se, jak si přeješ,“ řekl.

Vojtěch se knížeti poklonil a zatoužil pochlubit se svou silou. Levou rukou držel zubra na houžvi a v pravé svíral sekyru. I rozmáchl se svou ostrou sekyrou a jednou ranou sťal zubrovi hlavu. Tělo obrovského zvířete padlo k zemi, až nádvořím zahřmělo a hřímání vracely hradní zdi.

Údiv se zmocnil knížete podruhé. Tak silného muže nikdy ve své družině neměl. Proto pokynul rukou, a když se hlučící zástup utišil, oslovil Vojtěcha, který stále ještě držel v levici houžev se zubří hlavou.

„Jsi udatný a silák, Vojtěchu. Přeji ti, aby tě památka na tvůj čin přežila. Proto ti dávám svobodu a s ní znak pro tebe i pro tvé potomky. Tvým znamením bude od nynějška černá zubří hlava s houžví ve chřípí na zlatém poli. A les, v němž jsi pálil uhlí, ti dávám darem.“

(Podle knihy Čtení o hradech)
/upraveno a zkráceno/

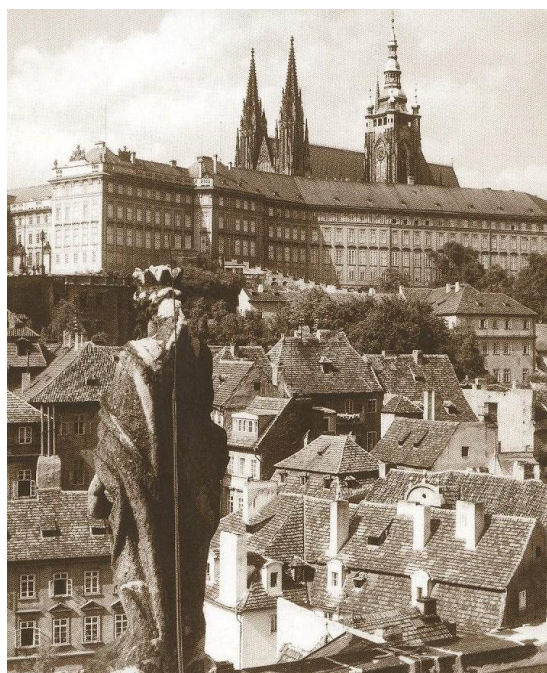
Úkoly:

1. Napiš, co všechno měl uhlíř Vojtěch ve své chatrči.
2. Odpověz na otázky, vyhledej a přečti je.
 - Jakým způsobem přemohl Vojtěch zubra?
 - Jaké bylo Vojtěchovo jediné přání?
 - Jak ocenil kníže Vojtěchův statečný čin?
3. Vyjádři jinak: houští, chřípí, sídlil, sťal, čin, udatný.

Založení Prahy

Eduard Petiška

Přemysl	Vyšehrad	v záři zapadajícího Slunce
Libuše	Praha	podle přitesávaného prahu
Libušíň	Vltava	jako drahokam v hoře
Brusnice		u proroků a básníků
		nerozpakovali se
		prostornější a výstavnější

Jednou, když kníže Přemysl navštívil s kněžnou Libuší hrad Libušíň, vystoupili spolu a s družinou na nejvyšší místo hradu. Byl večer a v záři zapadajícího slunce se prostírala na všechny strany krajina, v které zanechalo stopy lidské dílo. Pole se střídala s osadami a pastvinami, les ustoupil k obzoru a držel tam stráž jako sevřený šik. Oslňující slunce klesalo do lesa a stín hradu k východu.

Kněžna Libuše se obrátila k modrým a vlahým stínům postupující noci a náhle se všeho na zemi i v ovzduší zmocnilo veliké ticho. Nikdo z družiny nepromluvil, vítr zatajil dech a ptáci, kteří do té chvíle prozpěvovali, zmlkli v korunách stromů. Kněžna vztáhla ruku k východu, a jakoby se v mračnech a večerních parách dotýkala něčeho v dálce, pohnula jemně prsty a promluvila:

„Vidím veliký hrad a jeho sláva stoupá ke hvězdám. To místo leží ukryté v hlubokých lesích, od severu je chrání údolí potoka Brusnice, od jihu široká skalnatá hora. Řeka Vltava si razí cestu pod jejími svahy. Tam jděte a spatříte uprostřed hvozdů člověka přitesávajícího práh domu. Zde postavte hrad a nazvěte je podle přitesávaného prahu Prahou. A jako na prahu sklánějí i velcí páni hlavu, tak ji budou sklánět i před tímto hradem.“

Kníže Přemysl a družina hleděli tím směrem, ale viděli jenom postupující noc. Budoucnost v ní byla skryta jako drahokam v hoře.

Ještě chvíli mířila bílá ruka kněžny do daleka, potom od ní věštecký duch odstoupil a třpyt v očích pohasl. A jako tomu bývá u proroků a básníků, když u Libuše nadšení umdlelo, probudilo se v těch, kdo ji poslouchali, a hned se začali chystat na cestu.

S rozbřeskem nového dne vyrazili poslové na východ, aby našli místo, o němž mluvila kněžna. Narazili na údolí potoka i na skalnatou horu a vstoupili do hvozdů, odkud bylo slyšet pravidelné rány. Našli muže, který přitesával práh domu.

Nerozpakovali se a pustili se do díla. Káceli stromy, stavěli sruby, vršili val. Tak vyrostl na levém břehu Vltavy hrad Praha, dřevěný jako Vyšehrad, ale prostornější a výstavnější. Jméno Praha se rozběhlo od úst k ústům po celé zemi. Cizí kupci si je odnášeli do dalekých zemí.

(Podle knihy Čtení o hradech)

O Karlu IV.

Eduard Petiška

Tehdy, když se královně Elišce narodil syn, stal se prý zázrak. Vody Vltavy se rozevřely jako květ růže a vydaly z hlubin dávný poklad. Zlatou kolébku, kterou kněžna Libuše kdysi svěřila řece pod vyšehradskou skálou. A byla to kolébka, v níž měl být podle proroctví odchován ten, kdo přinese naši zemi mír a štěstí. Nyní opustila kolébka dno Vltavy a nabídla zlatou náruč malému synu krále Jana Lucemburského.

Když mu bylo sedm roků, poslal ho otec do Francie, ke královskému dvoru. Francouzský král Karel měl za ženu sestru Jana Lucemburského a velmi si malého synovce oblíbil. Chlapcovo jméno bylo stejné jako jméno jeho královského strýce – Karel. Pod tím jménem vstoupil také do českých dějin Karel IV.

Po letech strávených v cizině se Karel vrátil do Čech. Země byla v rukou pánů, kteří hospodařili po svém. Pražský hrad byl opuštěný, zpustlý a ležel v troskách. Pražané vyšli Karlu IV. vstříc před město a uvedli ho do Prahy Újezdskou bránou za mocného vyzvánění zvonů. A jako jiní králové mají zálibu v boření, mladý Karel IV. měl touhu budovat. Jako jiní v té době snili o náhlé rytířské slávě, Karlovou ctižádostí bylo vyvést zemi ze zmatku a upevnit v ní pořádek.

Nejprve začaly práce na Pražském hradě. Hradní sutiny zarůstající trávou a křovím ožily. Od východu slunce do pozdního večera se rozléhala dláta kameníků, volání dělníků a skřípění těžkých naložených povozů. Život v Čechách a na Moravě se uklidnil, bezpečnost na cestách i ve městech vzrostla.

Když se král Jan Lucemburský vrátil z ciziny do Čech, přistupovali k němu někteří jeho přátelé a donášeli mu zlé zprávy

„Pane.“ říkali mu, „mraky se nad tebe stahují a brzy udeří blesk. Syn Karel, kterého jsi ustavil za sebe správcem, strhl za tvé nepřítomnosti na sebe příliš velkou moc. V celém království má oddané spojence, kteří mu věří, protože jeho matka byla Přemyslovna a v jeho žilách koluje krev starého českého královského rodu. Ty však, pane, jsi pro ně cizinec.“

Král Jan dopřál sluchu našeptávačům a zbavil syna Karla správy země a veškeré moci. Přikázal mu k pobytu hrad Křivoklát.

Karel musil se svou ženou Blankou opustit Pražský hrad a zanechat svoje dílo na obnově země koruny české nedokončené. Odjel na tichý hrad uprostřed hlubokých lesů, dokud čas neodplaví podezíravost královského otce a jeho hněv.

Život na Pražském hradě, kde Karel s manželkou Blankou dříve pobýval, byl jiný než nyní na Křivoklátě. Dny mu vyměřovalo slunce vystupující z lesů a zapadající do nich, a nikoliv vladařské povinnosti a radovánky.

Vypráví se, že když Karel viděl stesk a smutek své mladé ženy, přemýšlel, jak by jí udělal radost. Tu ho ze zamyšlení vytrhl čistý a zvonivý hlas ptáka. Karel se usmál. Hned příští den poručil služebníkům obejít všechny ptáčníky, kteří lapají zpěvavé ptactvo do sítí. Měli od nich zakoupit ptáčky zpěváčky a především slavíky. Služebníci jich nanosili plné klece. Na Karlov rozkaz musili klece s ptáky odnést do houštin a do mlází, které se šplhaly po stráních pod Křivoklátem. Tady, mezi zelenými větvemi, při stezce vedoucí z postranní brány hradu, klece zotvírali a všechny ptáky vypustili.

Blanka často vycházela na stezku, sestupující k potoku. Dnes ji na obvyklé procházce překvapil ptačí zpěv. Každá větev, každá křovina zpívala. Ještě nikdy nevívalo Blanku tolik zpěvu na křivoklátských stráních. Vypráví se, že jí zpěv přinášel

v hradním vyhnanství útěchu. Večer a hluboko do noci vyzpěvovali slavíci a jejich hlas stoupal k hradním oknům a vstupoval do hradu a plašil smutné noční myšlenky. Mladý syn krále Jana připravil své ženě Blance poklidnou slavičí stezku. Sám sobě však nepokojný úděl.

Brzy se smířil s otcem Janem Lucemburským, a pak jej vidíme na taženích a cestách polských, litevských, uherských a italských, v bojích i při státních jednáních. Když v bitvě u Kresčaku král Jan Lucemburský padl, vyvedli čeští páni jeho syna Karla z boje. Bojoval nedaleko svého otce a byl už také poraněn nepřátelskými oštěpy. Kdyby padl, přišlo by České království v jedné bitvě o starého panovníka i o budoucího.

Od bitvy u Kresčaku uplynul rok a v Praze se chystala slavnostní korunovace Janova syna Karla za českého krále. Pro tuto událost dal sám Karel zhotovit novou skvělou královskou korunu z ryzího zlata, ozdobenou téměř stovkami drahokamů a perel. Koruna byla pak uložena v kostele na Pražském hradě. Všichni čeští králové měli být od těch dob korunováni touto korunou.

V předvečer korunovační slavnosti se konala pouť na Vyšehrad, kde, jak se věřilo, sídlila za dávných časů nejstarší česká knížata. A v den korunovačních obřadů vešel arcibiskup s kněžími do královského paláce na Pražském hradě, pomohli králi při oblékání do královského roucha a odvedli ho do Svatovítského kostela. Před ním nesli odznaky královské moci, které mu při slavnostním vložení koruny na hlavu měli odevzdat. K těm odznakům patřily jablko a žezlo a svatováclavský meč, kterým král pasoval statečné muže na rytíře.

Starý kostel nemohl pojmut všechny diváky. Stáli na prostranství a při cestách a jedni vyprávěli druhým, co se jim podařilo přes hlavy davu spatřit. Ti, kdo stáli nejbližší kostelu, slyšeli starou píseň Hospodine, pomiluj ny, která uvnitř kostela sílila a přelévala se z něj do úst obrovského množství lidu venku. Tou písní lid vítal nového krále a s ním novou naději pro sebe a svou zemi. Neboť naděje má kořeny uložené hluboko a žádný mráz a žádné příkoří a zklamání je nemůže spálit.

Po slavných bohoslužbách a korunování krále a královny Blanky na Pražském hradě sestoupil nádherný průvod domácích šlechticů a hostů a duchovenstva dolů do města. A křik a jásání a hudba a písně obklopile královský průvod, který mířil na Havelské tržiště.

Na tržišti stála už prostorná budova zvlášť postavená pro korunovační hostinu. Zde zasedl nový český král Karel s královnou k tabuli. Dřevěná stavba byla potažena a pokryta látkami a koberci, hudba doprovázela stolování.

Dlouho se v Praze a po celé zemi hovořilo o radovánkách korunovačního dne a leckdo srovnával korunovací krále Karla se slavnou korunovací krále Václava II. Dřevo ze stavby na Havelském tržišti daroval pak král Karel novému klášteru před svatohavelskou bránou. Dřeva ze stavby bylo tolik, že z něj mniši postavili dřevěný kostel a ještě jim zbylo.

Skutků krále Karla bylo mnoho a mnoho z nich posílilo v českých zemích vzdělanost a mnoho z nich utkvělo na tváři naší země. Dal Praze univerzitu, dal jí nový kamenný most, nádherné chrámy a vybudoval Nové Město pražské. Král založil také mnoho hradů a rád je opatroval svým jménem.

Kdo se pustil kolem poloviny čtrnáctého století za vlády českého krále Karla IV. na jih od Prahy proti toku Berounky, spatřil rozlehlé staveniště hradu. V lesích při Berounce stavělo na skalnatém vrchu veliké množství dělníků hrad – Karlštejn. Byl to hrad pokladnice, jeho stěny měly chránit korunovační klenoty. Nejnádhernější síní celého hradu se stala kaple sv. Kříže. Její stěny byly obklopeny ryzím zlatem, posázeny drahokamy a drahocennými obrazy a v lesku stěn se tu odrážely plameny

zářících svíček. V kapli bylo tolik jasu, jako by v ní slunce mělo svůj domov a vycházelo odtud na svou pouť. Hrad a jeho vzácné klenoty střežilo dvaačtyřicet rytířů a střežily je i pevné hradby a příkrý svah. Král Karel sem rád přijížděl. Karlštejn se mu stal místem klidu, odpočinku a pohody.

(Podle knihy Čtení o hradech, zámcích a městech)
/upraveno a zkráceno/

Úkoly:

1. Jak se jmenovali rodiče Karla IV?

Odpověď vyhledej v článku a napiš ji.

Otec Karla IV. se jmenoval.....a matka.....

2. Jak vypadal Pražský hrad, když se mladý Karel IV. vrátil z ciziny do Čech?

Odpověz větou z článku.

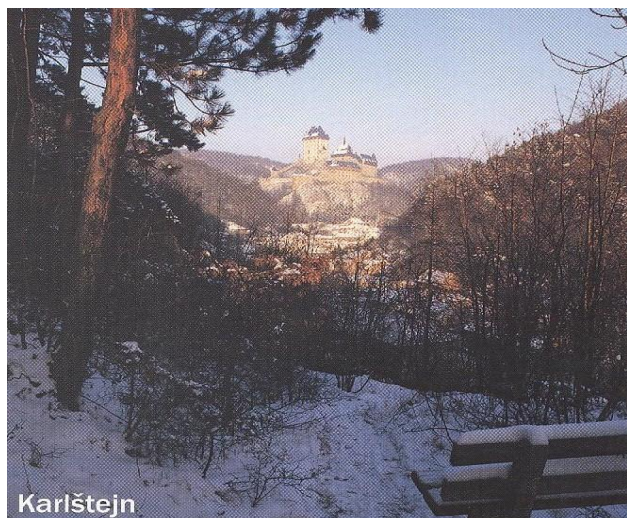
3. Z čeho byla zhotovena nová královská koruna?

Co dal Karel IV. Praze?

Proč dal postavit hrad Karlštejn?

Poblíž které řeky leží hrad Karlštejn?

Odpovědi vyhledej a napiš.

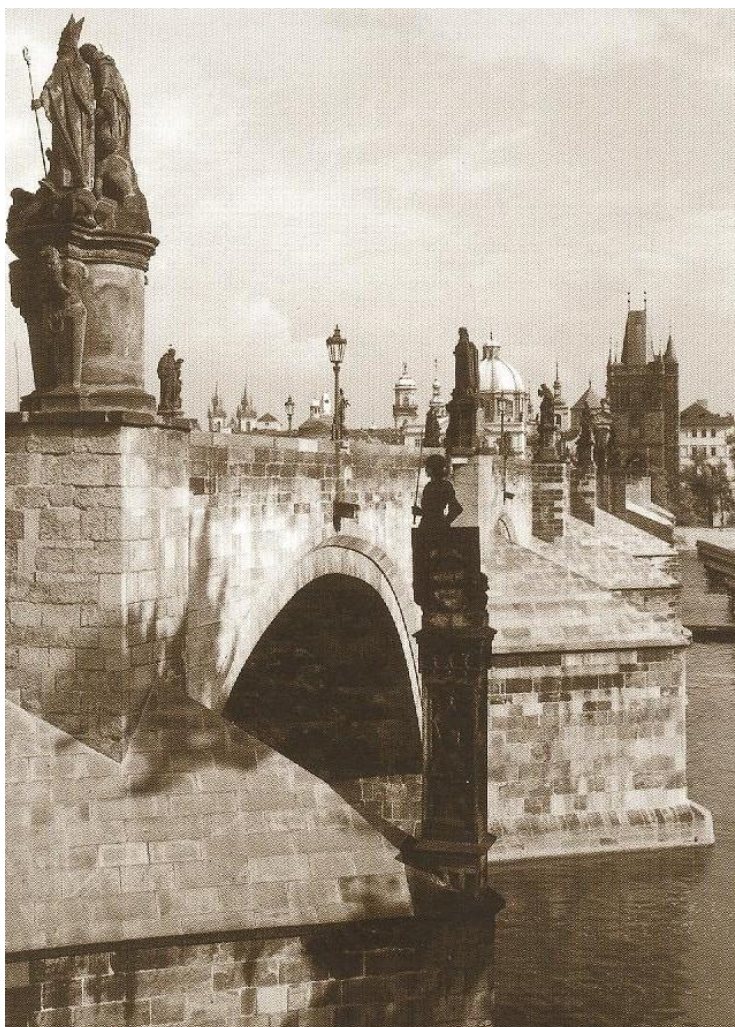

Karlův most

Karel Hlavsa

Karlův most, nejstarší most pražský, byl založen roku 1357 Karlem IV. a dokončen počátkem 15. století. Dříve spojoval oba vltavské břehy v těch místech (výše k severu) most Juditin, vybudovaný někdy před rokem 1167 zásluhou Judity, choti krále Vladislava II. (odstraněn po poškození povodní roku 1342).

Stavbu Karlova mostu, jež byla na obou stranách zakončena pevnostními věžemi, řídil Petr Parléř. V průběhu dějin prožíval most s městem doby zlé i radostné a pevným svým bokem čelil pohromám, kterými ho ohrožovaly časté povodně, z nichž největší roku 1432, 1496, 1784 a 1890. Těžké byly chvíle, když na mostní věži Staroměstské byly v železných koších vyvěšeny hlavy 12 pánů, sťatých na Staroměstském náměstí 21. června 1621, nebo když roku 1648 Švédové, vtrhnuvší na Malou Stranu, pokoušeli přes most proniknout do Starého Města. V bouřlivém roce 1848 i u této věže postavil lid barikádu a na ní se bil. Karlův most je vynikající technické dílo; je stavěn z pískovcových kvádrů, dlouhý 520 m a 10 m široký, a spočívá na 16 pilířích.

(Fotografie od Karla Plicky 2008)

Písnička na konec

Jaroslav Seifert

Vody se hnuly, praskl led,
kalný proud opřel se o kry.
Jdu sněhem, snad už naposled.
Bořím se, sníh už je mokrý.

Sněženka ze tmy vyhlédla,
schoulena v ledové pěsti.
Ptala se, celá pobledlá,
smí-li v té zimě už kvésti.

Ještě se schovej nakrátko,
ještě si, sněženko, zdřímni.
Až otevřeš své poupátko,
já skončím písničku zimní.

(Šel malíř chudě do světa)

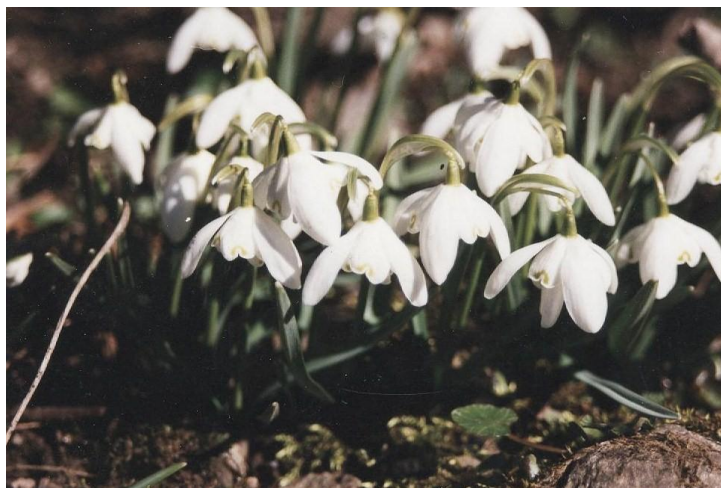
Vrbová píšťalka

Jaroslav Seifert

U potoka vrba stará
první probouzí se z jara.
Proutek rovný jako svíčka,
nůž – a je z ní píšťalička.

Ještě v trávě leží zmrazky
a už kvetou sedmikrásky.
A už zní to z měkké kory,
až se zelenají hory.

Poslední led počne pukat,
louka je hned samý dukát.
Proto zjara každá včela
ihned ze zlata je celá.

Sáně

Jiří Suchý

Koupil jsem si předevečím sáně
a teď koukám rozpačitě na ně.
Slunce svítí
a jaro je tu.
Já na palouku se sněhem si květy pletu.

Děti i dospělí se mi smějou.
Krajem hučí jarní řeky proud.
A tak vidím, že čas maří
kdo vzdoruje kalendáři,
kdo chce proti proudu plout.

Petrklíč

Vítězslav Nezval

Sotva vyrazí ze země petrklíč, země se odmyká. Jejími skulinami zaproudí voda a vyběhnou broučci. Každý vleče v kusadlech petrklíčové semínko a pobroukává si: „Otevři se, země, otevři se, země.“ Tak se země otvírá a petrklíče svítí na její poklady. Svítí červeně, žlutě a nafialověle. Vítr zhasí jejich světýlka a nese jejich vůni pod okna lidem. Roztečou se potoky a přichází jaro. Zahrady se otvírají a zahradníci se jdou poklonit petrklíčům.

Úkoly:

Odpověz na tyto otázky:

- 1) Jak se jmenují květiny, které kvetou brzy na jaře?
- 2) Která z nich „otvírá zemi“?

Pomlázka

Jaroslav Seifert

„Na pomlázku, moje milá,
už si proutky splítám.“

„Vajíčka jsem obarvila,
veršík píšu ti tam.“

„Řekneš mi jej?“

„Ale ano.“

„Tak mi srdce potěš!“

„Z lásky bylo darováno.

A na druhém totéž.“

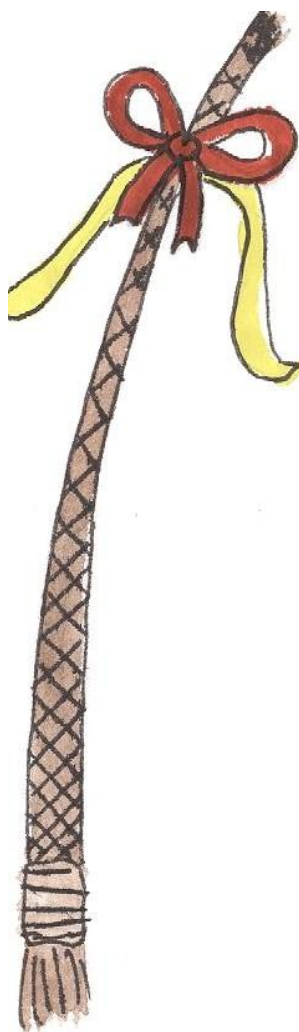
Veselé velikonoční verše

Kutálí se vejce
od našeho strejce,
kutálí se dolů
rovnou za stodolu.
Honem poběž, Aničko,
namaluj to vajíčko.

Adam, známý třídní rváč,
sedí, plete karabáč.
Jeden proutek, druhý, třetí
mezi prsty jenom letí.
Až karabáč upletu,
půjdu s ním hned na Bětu.

Ondra sám
přišel k nám,
výprask dal,
vejce vzal
a šel domů
u sta hromů!

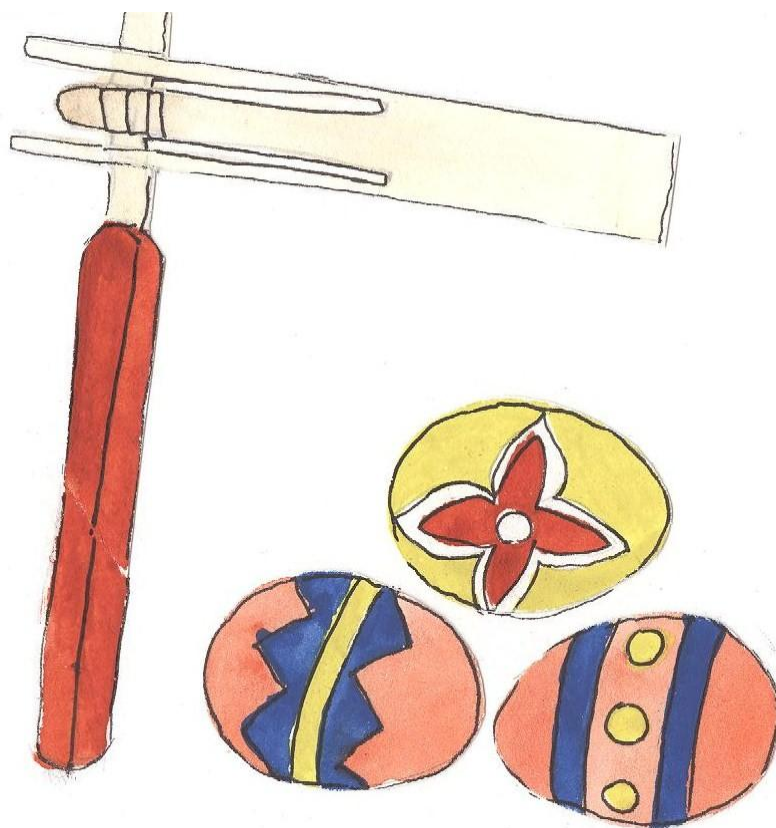
Povídalo vajíčko,
namaluj mne maličko.
Tady tečku, tady proužek,
kolem pasu žlutý kroužek.
Tady modrou, tady hnědou,
všichni to tak nedovedou.

Komu vejce? Štěpánovi?
Půjčil mi míč a byl nový.
Komu vejce? Pepíkovi?
Mirkovi a Martinovi?
Nejkrásnější Honzovi
ve škole mi napoví.

Úkoly:

1. Spočítej verše ve všech říkankách.
2. Najdi a přečti dvojice slov, která se rýmují.
3. Nauč se jednu říkanku zpaměti. Opiš si ji předtím do sešitu.
4. Namaluj velikonoční vajíčko, pomlázku, kuřátko nebo zajíčka.

Vzácná tekutina

Helena a Eduard Škodovi

nepropustné vrstvy	s nejmenším odporem
podzemní překážka	do čerpací stanice
voda přehradních jezer	do úpravy
vločky se skluzavkou	do rychlofiltrů
pročištěná voda	při prostupu
choroboplodné zárodky	do vodojemů

Na zem padá déšť, na jaře taje sníh. Kde není skála ani jíla, kde nejsou nepropustné vrstvy, tam se voda vsakuje. I pod zemí si hledá cesty a cestičky, kudy by mohla s nejmenším odporem proudit dál. Mnohdy teče hodně dlouho, než se dostane ke svahu nebo než narazí na nepropustnou podzemní překážku a znovu vystupuje na povrch jako pramen.

Podzemní voda, voda pramenů a studánek je čistá, ale voda řek a přehradních jezer, které zásobují města a velká sídliště, se musí upravovat. Z hloubky, kde je voda nejčistší, se odebírá a odvádí potrubím do čerpací stanice a do úpravy. V úpravně se nejprve ve velkých nádržích čirí. Vodu promíchají důkladně s chemikáliemi, které srazí nečistoty ve vločky. Vločky se shluknou v hustou vrstvu, a protože jsou těžké, klesají ke dnu. Pročištěná voda odtéká do rychlofiltrů. To jsou veliké otevřené bazény.

Nad vlastním dnem mají ještě druhé děrované dno a na něm asi metrovou vrstvu písku. Voda prosakuje pískem, v němž se podobně jako v přírodě při prostupu zeminou nebo horninami zachytí zbylé nečistoty.

Než přijde voda do vodojemu a potrubím do kohoutků našich vodovodů, vhánějí do ní ve vodárně chlór. Jeho účinky ničí choroboplodné zárodky. Přidávají také fluór, aby se nám nekazily zuby, a vápno, aby voda nebyla kyselá.

Voda je vzácná tekutina, a proto se s ní musí šetřit. Potřebujeme ji v domácnostech, v průmyslu i v zemědělství.

(Podle knihy „Už vím proč“)

Úkoly:

Napiš odpovědi na tyto otázky.

1. Proč se do vody přidává chlór?
2. Proč se do vody přidává fluór?
3. Proč se do vody přidává vápno?

Pusinky

Stanislav Rudolf

Zavřela jsem se ve svém pokoji. Využívám posledních hodin, kdy zde mohu být sama. Zítra se vrací z letního tábora naše Monika. Bude po klidu. Zase se budeme mezi sebou vadit, rvát a pošťuchovat, jako odjakživa.

Ted' jsem ale sama. Venku se stmívá, zavřenými dveřmi ke mně občas proniká hudba nebo ženské hlasy. Rodiče poslouchají televizi. Nic na světě by mě dnes nepřinutilo, abych také zírala na obrazovku. Ležím na gauči, už převléknuta do pyžama, a očima bloudím po ztemnělém stropě.

Vím, že jsem se beznadějně zamilovala.

Právě dnes, před několika hodinami.

Jmenuje se Dan.

Daniel Doubrava.

DD.

Je to senzační pocit mít kluka, který má shodná počáteční písmena svých jmen. Všichni slavní lidé mají taková jména.

Brigita Bardotová.

Claudia Cardinállová.

Charles Chaplin.

Albert Anštajn.... Ten fyzik, nebo co.

Daniel Doubrava.

Šíleně ho miluju.

Škoda jen, že o tom zatím neví.

Druhý den po obědě ani nečekám na Veroniku, ostatně nic jsme si včera nedomluvily, a pádím sama k Probošťáku. Na našem místě sice hrají ti tři kluci ze včerejška s míčem, ale Dan mezi nimi není. Rozložila jsem se nedaleko, třeba přijde později. Neobjevuje se.

Procházím po břehu celou pláž, znovu se vracím, ale jeho žluté plavky nikde.

Jsem zoufalá, trápí mě nesnesitelná žízeň, ale bojím se odejít do kiosku pro limonádu, abychom se náhodou neminuli.

A tak sedím ve strnulé pozici na dece, zem pode mnou mě tlačí, a krk bolí od neustálého kroucení, jak pátrám po Danovi. Užírám se a v duchu si vyčítám, proč jsem v sobě včera nenašla tolik odvahy, abych si s ním dala schůzku. Stačilo přece jen nadhodit: co zítra, jdeš se koupat? Nic víc. Jistě by přišel. Kdybych mu nebyla aspoň neznatelně sympatická, rozhodně by nepodstoupil tu zpáteční ledovou cestu.

Kdyby aspoň přifuněla Veronika! Ale ta si možná myslí, že mě maminka pověřila závažnějšími úkoly, takže z koupání dnes sešlo.

Maminka! Vzpomněla jsem si na ni s hrůzou.

Maminka mi skutečně přikázala, abych odpoledne čekala před školou na Moniku. Nejlepší, doporučovala, kdyby sis vzala vozík. Monička přijede z tábora se dvěma kufry, neunesla by je.

(ukázka z knihy Pusinky)

Úkoly:

1. Vypiš z ukázky všechna ženská křestní jména a seřaď je podle abecedy.
2. Napiš jméno a příjmení chlapce, který má iniciály DD.
3. Napiš jméno slavného herce – komika.

TEST č. 3

I. 1) Najdi v čítance a přečti si potichu „Přeházenou pohádku“.

2) Napiš jméno autora.

3) Napiš, ze které knihy je pohádka.

4) Přeházenou pohádku uprav a napiš.

II. Najdi v čítance další dvě pohádky a napiš jejich název.

1)

2)

III.

1) Napiš název pověsti na straně 69.

2) Napiš jméno autora.

3) Pověst si přečti. Pak napiš, co je v ní historické, pravdivé jádro.

IV. Červeně podtrhni pověst, modře pohádku.

Nefritový jelínek

Silný uhlíř

O Karlu IV.

Jak uvízla v leknínu

Václav Čtvrtek

na protějším břehu	do cylindru	nepřekřikne
na krajíčku	do křídel	zakormidlovat
za padesát zlaťáků	na nejbližší leknín	potočil

Jednou Maková panenka řekla:

„Já bych něco ráda.“

„A co bys ráda?“ zeptal se motýl Emanuel.

„Já jsem se ještě nikdy nesvezla v loďce. A já bych se v ní moc ráda svezla,“ řekla Maková panenka.

Šli spolu k rybníku, jenomže loďku někdo odvázal a odvezl.

„Kdo odvezl loďku?“ zavolal motýl Emanuel přes rybník.

Na protějším břehu bylo ticho, ale rovnou vedle nich se ozval tenký hlásek.:

„Kdepak Emanueli. Celý rybník nepřekřikne ani ozvěna!“

To promluvila kytky, co tam rostla na krajíčku u vody.

„Něco za něco,“ povídá kytky. „Prodám vám loďku za padesát zlaťáků.“

Maková panenka si jen povzdychla:

„Kde bych vzala zlaťáky? Vždyť ani nemám kapsy.“

Ale motýl Emanuel si naštěstí věděl rady. Odletěl na louku a tam si do cylindru vyprosil od všech kytek po zlaťáku. Na louce jsou kytky bohaté! Včelky se o to starají. Vrátil se ke kytce u rybníka a všechno zlato z cylindru jí nasypal. Potom ta kytky pustila na vodu list a řekla:

„Tady máte loďku.“

Když ale nastoupili do loďky, panenka si vzdychla znovu:

„Stejně nepojedeme, nejsou tu vesla.“

„Vesla tu nejsou, zato máme plachty,“ řekl Emanuel a roztáhl křídla. Vítr se mu opřel do křídel a jeli. Nejdřív jenom kolem břehu, pak se pustili dál na vodu.

„A já chci až na konec rybníka, já chci až k leknínům!“ volala Maková panenka.

„Zrovna jsem tam chtěl zakormidlovat,“ řekl Emanuel. Potočil křídly a chytil do nich silnější vítr. Už skoro u leknínů! Loďka skáče přes malé vlnky, ale o jednu větší klopýtla a povídá:

„Vystupovat, protože já se zvrhnu.“

Převrhla se a sklouzla ke dnu. Emanuel a Maková panenka jen taktak stačili přeskočit na nejbližší leknín. Panenka chodila po krajíčku květu, dívala se do hluboké vody a spínala ruce:

„Taková hloubka!“

„Dívej se radši jinam, ať se ti nezatočí hlava,“ radil motýl Emanuel. A tak si panenka začala prohlížet leknínový květ. Ale že té směly ještě nebylo dost. Leknín se najednou zamračil a řekl:

„Konec prohlídky. Zavírám.“

„Šla bych jinam, ale copak můžu?“ řekla Maková panenka.

„Zavírám,“ povídá leknín. A zavřel se.

Motýl Emanuel ještě v poslední chvíli stačil uletět. Co mu to však bylo platné? Kroužil kolem leknínu a domlouval mu:

„Pusť ji. Vždyť si pomačká sukničku!“

„Spím,“ povídá leknín. A spal.

Tentokrát si Emanuel vůbec, ale vůbec nevěděl rady. A když si motýl neví rady, rozletí se ke sluníčku.

„Poslyš, sluníčko, je to tak a tak. Lecnín usnul a moje panenka tam sedí jako ve vězení.“

Slunce se podívalo dolů na rybník a vidí, jak se mezi zavřenými lístky leknínu červená cípek panenčiny sukně.

„Mám dost jiné práce,“ řeklo motýlovi, „ale tohle je pro mne maličkost.“

„Kolik zlatáků za to budeš chtít?“ zeptal se Emanuel.

„Dej pokoj. Vždyť ani nemám kapsu,“ povídá sluníčko. A probudilo lecnín. A jelikož vědělo, že motýli sice létají až ke slunci, ale nikdy přes rybník, poslalo jim lodičku z vrby. Takovou, co sama běží po vodě a zastaví se teprve u břehu.

(V. Čtvrtek Maková panenka)

Jak seděla v zelené klícce

Václav Čtvrtek

v zelené klícce
z poupěte
za kamenem
v puškvorcích

křemíkové zrcátko
rejdoval
podkasala si šaty
velký ošklivec

Jednou šla víla Amálka po mezi kolem šípkového keře. V tom slyší, jak někdo volá hláskem tenčím než nitka:

„Tak bude to, nebo nebude?“

Amálka se líc podívala a vidí, jak se na keři mezi zelenými větvemi houpá poupě. Byla v něm zavřená maličká Růženka a pořád volala:

„Tak bude to, nebo nebude?“

„Já vím, už bys chtěla ven,“ řekla víla Amálka a zaťukala na poupě kotníkem: „Pusť tu Růženku!“

Jenže poupě ne a ne rozkvést.

A tak si Amálka vzdychla:

„To je těžká věc, Růženko, u nás v lese bych poupě snadno dokázala rozkvést v květ, ale na mezi to neumím.“

„Tak bude to, nebo nebude?“ volala Růženka v poupěti.

„Leda, že bych došla pro vodu a zalila ten líný šípek, aby si pospíšil,“ řekla Amálka.

„Jsi hodná, jenže moc mluvíš,“ zavolala z poupěte Růženka.

„Běž radši pro vodu.“

Cestou k rybníku potkala Amálka raka. Byl to veliký černý rak a říkalo se o něm, že je pěkný jako rytíř. Teď seděl za kamenem a byl nešťastný, že mu každé tykadlo ukazuje jinam.

„Pročpak nosíš tak nepořádně tykadla?“ zeptala se Amálka.

„To je tím,“ zabručel rak, „že mi ráno upadlo křemíkové zrcátko a nemám se do čeho podívat.“

„Vždyť tamhle leží, tak si ho zvedni,“ řekla Amálka.

„To se lehko řekne,“ zabručel rak. „Jen se podívej.“

Namířil si k zrcátku nosem a leze. Ale čím víc leze, tím je od zrcátka dál.

„Takhle by ses k zrcátku nedostal nikdy,“ řekla Amálka. „Musíš pozadu, vždyť jsi rak.“

Rak bezradně složil klepeta do trávy.

„Když si k zrcátku namířím ocasem, tak ho zas nevidím.“

Amálka mu říkala čihy a hatou a rak podle toho rejdoval rovnou k zrcátku. Podíval se do něho, srovnal si tykadla a zas byl pěkný rytíř.

Potom povídá Amálce po račím:

„Ža šedub tavobeřtop, užumop it ykat.“

Amálka se zasmála, že rozumět rakům dá takovou práci. Řekla:

„To bych ráda věděla, čím by rak mohl pomoci víle.“ A šla dál k rybníku.

Na břehu si podkasala šaty, našla si prázdnou škebli, a že do ní nabere vodu pro šípkový keř.

Když nabírala vodu, vyjel z rybníka vodník. Byl to vodník Kebule, ta zlá žabí hubička. Co v něm bylo dobrého, vešlo by se do loužičky. Zato zlé by přeteklo přes hráz. Popadl vílu Amálku za ruku a zakvával:

„Stáhnu tě dolů a budeš mi tam dělat hospodyní.“

Amálka se vylekala.

„Jenže,“ povídá vodníkovi, „já jsem víla lesní a ve vodě být nemůžu. Ke všemu jsi, Kebule, veliký ošklivec.“

Vodníka Kebuli to dopálilo, až se od něho ohřála voda v rybníce. Udělal vlny od břehu k břehu a řekl:

„Tak já si tě, Amálko, dolů nepovedu. Budeš mi hospodařit při břehu v puškvorcích a míchat mlhu.“

Mezi řečí sáhl Kebule tlapkou sem, sáhl tam, natrhal síť a upletl z něho zelenou klíčku.

„V téhle klícce si tě budu chovat, abych tě měl bezpečnou.“

Poklopil klíčku na Amálku a sám sjel do hlubiny. Víla Amálka tam sedí v zelené klícce, překládá škebli z ruky do ruky a trápí se. Vodník Kebule jí vzkazuje po rybách, aby mu šla hospodařit. Ale Amálka že ne a ne.

Když už klíčka začala vadnout a Amálka byla málem utrápená, zvedla se vlna. Když odplynula zpátky, stál tam rak.

„Uondej alív kvokat, éhurdop kar elív,“ povídá Amálce. A potom se dal klepety do klícky. Uštípl u klícky petlici. Amálka vyběhla ven, nabrala do škeble vodu a zalila šípkový keř. Poupě se otevřelo, vykukla Růženka a řekla:

„Jé, to je na světě bíle! V poupěti bylo jen růžově.“

„Panenko,“ povídá nakonec Víla Amálka, „to já nevěděla, že se toho tolik stane, když jen přejdu kolem šípkového keře.“

(V. Čtvrtek – O víle Amálce)

Úkoly:

1. Vyhledej, přečti a pak rozlušti, co říkal Amálce rak.
2. Nakresli k pohádce obrázek.

Máj

František Hrubín

Máji, máji, zaviň kvítím!
Až já v louce cvrčka chytím,
mámě bude zpívat sladce
pod okny i na zahrádce.

Zpívejme s ním, děti, v máji,
všude cvrčci vyhrávají,
slunce, skřivani i včely
o tu písničku se dělí.

Je v ní láska, mír a světlo,
všechno, co kdy hrálo, kvetlo,
a té lásky je nám třeba
jako slunce, jako chleba.

Přání

Miloň Čepelka

Moje milá maminko,
dokud jsem byl miminko,
nedovedl jsem ti říci,
jak moc tě mám rád.

Dnes, když s přáním pospíchám,
zas se trochu ostýchám.
Schovávám se za kytici,
jdu ti zdraví přát.

(z časopisu Sluníčko)

V květnu

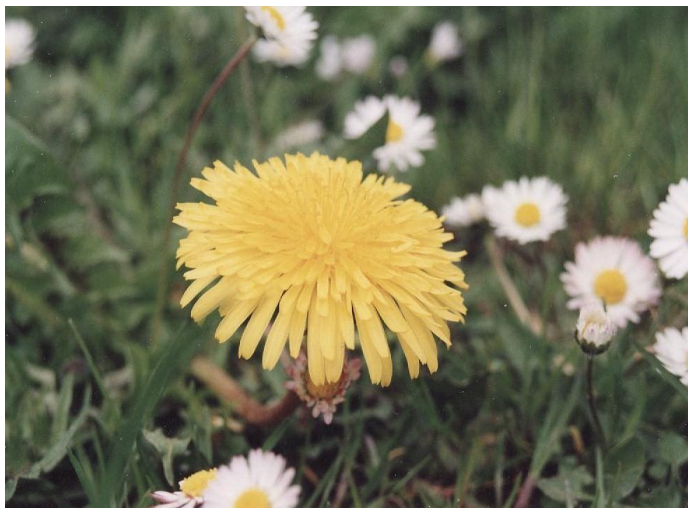
František Branislav

Kolik mělo jaro asi klíčků?
Květen říká: Jistěže ne málo,
pro tisíce kvítků na sluníčku
celou zemi ráno otvíralo.

Nejdřív vyšly pampelišky z dvířek,
to vám bylo, děti, v louce slávy,
každá vzala zlato na talířek,
rozesla je do zelené trávy.

Trávy šeptaly si: Co s tím zlatem?
Mezi brouky byl pak rozruch velký,
nežli pěkně dukát za dukátem
spočítaly spořádané včelky.

A ty modré oči na pomněnce
nemohly se ani vynadívát:
děti z květin vily věnce,
radostnému květnu začaly zpívat.

Vláďa pomáhá mamince

Josef Věromír Pleva

Byla sobota a maminka myla podlahu. Vláša mamince pomáhal. Nosil od potoka v putýnce čistou vodu na umývání a vynášel špinavou zase ven. Vyléval ji do strouhy před oknem.

Kdo by byl viděl Vlášu, byl by si jistě pomyslel, že je to hodný chlapec, dokonce by i řekl, že je dnes málo takových dětí, které by jako Vláša mamince pomáhaly.

My ale Vlášu známe a řekneme pravdu. Vláša tu vodu nosil nerad. Proč nosil vodu nerad? Snad dokonce neměl rád maminku? Ne, to bychom Vlášovi křivdili. Zeptejme se sami sebe, zdali se i nám chtělo vždycky do práce, kterou nám rodiče uložili. Jistě hned Vlášovi něco odpustíme.

Těšil se totiž celé odpoledne, že půjde s kluky k řece a zatím nosí vodu – už to trvá půl hodiny, a kdo ví, jak to bude ještě dlouho trvat. Nedivme se tedy, že se Vláša při té práci mračil. To ovšem maminka ráda neměla.

„Poslechni, Vlášo, moc se mi nemrač,“ začala maminka.

Aby Vláša nemusel poslouchat vyčítavé řeči, vzal raději putýnku se špinavou vodou, nesl ji ven a vylil ji do strouhy. Pozoroval, jak se valí z putýnky špinavá voda, jak s sebou bere vše, co se jí postavilo v cestu.

„To je rozvodněná řeka,“ řekl si, „jak se žene vpřed její kalný proud. Zde uděláme přehradu.“ Uloupl veliký drn na břehu strouhy a zastavoval jím vodu.

Přitom si říkal:

„Kdyby se tak protrhla hráz, to by byla povodeň!“

„Hele, Vlášo!“

„Tos ty, Jirko?“

„Co tu, Vlášo, děláš? Snad nenosíš vodu? Všiml si Jirka putýnky.“

„Proč bych nenosil? Já náhodou nosím vodu rád.“

„Ještě mi řekni, že tě ta práce těší a že jsi zde raději než u řeky.“

„Proč by mě to netěšilo?“

„Mlč, prosím tě! Koupat se nepůjdeš?“

„Ne.“

„Člověče, budeme chytat ve strouze raky a víš, že jsou tam i pstruzi?“

„Hm, dnes nemohu, snad až jindy. Dnes pomáhám mamince.“

„To je hloupé. A nemohl bys utéci?“

„To já neudělám. Ostatně ti řeknu, Jirko, že mě takové uklízení doma baví.“

„Tebe že baví práce? Chachá! Najednou!“

„Proč by nebavila?“

„Prosím tě. Ty myslíš, že jsem neviděl, jak jsi zoufale koukal do té strouhy?“

„Dej mi pokoj!“

„Ó prosím, ó prosím! Jen pracujte dál, pracovníče. Dostanete metál.“

„Jdi si po svých!“

„Poslechni, Vlášo, až budu vykládat klukům, že rád pracuješ, že tě baví vynášet v putýnce špínu z baráku, tak se kluci pobaví.“

Vláša se odvrátil mlčky od Jirky. Bylo mu ze všeho nějak hořko. Neslyšel ani, co za ním ještě Jirka volal. Ve světnici se zeptal maminky, jak dlouho ještě bude ta práce trvat.

„Máš někam naspěch?“

„Ne, ale...“

„Ale rád bys s kluky ven, vid’?“

„Budete umývat, maminko, také předsíň?“

„Všechno. Vždyť předsíň je černá jako mlat, špíny a prachu je tam jako na mostě.“

„Já bych vám, maminko, třeba pomohl umývat. Třeba tu předsíň.“

„To by to, myslím, vypadalo.“

„Viděla byste, že bych umýval dobře.“

„Jenom nos, Vlášo, vodu, mně už to nebude tak dlouho trvat. Mám sice ještě večer dodělat tři košile, obšívát dírky a přišít knoflíky. Musím spěchat, abych to udělala, dokud je světlo.“

To říkala maminka již více pro sebe.

„Tak vidíte, maminko, já vám pomohu a vy si můžete dodělávat košile. Víte, že se tatínek zlobívá, když večer dlouho šijete, že si kazíte oči.“

„Mlč, Vlášo,“ zarazila maminka Vlášovu řeč. – Byla to pravda.

Vida, čeho si kluk nevšimne. Co se to s ním stalo? Vždyť se každé práce štítí a najednou taková ochota.

„To já, maminko, nanosím vodu při tom a špínu vynesu. A chcete-li, domyji i světnici; však už máte malý kousek.“

„I ne, Vlášo, nos vodu! Kdyby někdo přišel, co by si pomyslíl, že tě nechám mýt podlahu.“

A snad proto, že maminka Vlášovi práci zakazovala, dostala pro něho velkou přitažlivost. Vláša musí dokázat, že svede i takovou práci, a jestli se mu kluci budou posmívat proto, že nosil vodu, jistě zmlknou, když potom klidně a jenom tak nedbale, jakoby mezi řečí, řekne, že nemohl přijít k řece, že umýval podlahu. A zrovna tak klidně na vysvětlenou dodá, že maminka měla moc práce, takže se jí nabídl, že jí trochu pomůže. To jistě přestanou kluci hned žvanit. Konečně, Vláša je již v páté třídě a není žádný malý kluk.

„Maminko, alespoň to se mnou zkuste. Když se vám to nebude líbit, tak toho umývání nechám.“

„No dobře, Vlášo, ale uvidíš, že toho umývání necháš velmi brzo. Tak pojď! Podívej se!“ řekla maminka a ukázala Vlášovi, jak se myje podlaha.

Vláša tedy zkusil před maminkou, co dovede, a byl potěšen, když mu řekla, že to jde dobře. Maminka pak odešla k šicímu stroji a pokračovala v práci na košilích. Vláša se vrhl se zájmem do nové práce. Maminka se od stroje na Vlášu několikrát ohlédla, usmála se a myslila si, když pozorovala Vlášovo úsilí: Ty toho brzy necháš! Když Vláša z vydrhnuté podlahy splachoval špinavou vodu, pozoroval a srovnával, zdali je podlaha, kterou on umyl, právě tak bílá jako ta, kterou umývala maminka.

Vskutku byla!

„Maminko, já umyju ještě předsíň.“

„Inu, umyj, ale nespěchej, Vlášo, ať se neuhřeješ.“

A hned dodala jako pochvalu: „Vidíš, chlapče, jak už dovedeš mamince pomoci.“

Vláša již vůbec nelitoval, že nešel s chlapci k vodě. Jeho tvář zvažněla. Připadal si teď jako dospělý člověk. Ano, stala se s ním změna. Před chvilkou na tuto práci bručel a byla mu protivná. Ale teď z ní měl radost.

(Josef Věromír Pleva – Kapka vody)

Úkoly:

1. Jak maminka Vlášu pochválila? Větu v textu najdi a napiš ji.

2. Odpověz na otázky:

Z čeho měl Vláša největší radost?

Proč pomáháš mamince ty?

První dopis mamince

Jaroslav Seifert
(1907 – 1986)

Už vím, dám dopis na zrcadlo
či do košíčku na šití,
však žel, dosud mě nenapadlo,
co psát, jak dopis začít.

Maminko moje milovaná
a v zubech konec násadky
přemýšlím; stránka nenapsaná
čeká a čeká na řádky.

Přeji Ti dnes v den Tvého svátku
- ve slově Tvého velké T,
no vida, už mám druhou řádku
a pokračuji ve větě:
štěstí – po t se píše ě –
a zdraví – a pak selhává
už nadobro má fantazie,
tak přízemní a kulhavá.

A trhám papír, muchlaje ho
- maminka stojí nad válem
a chystá něco voňavého –
a v odhodlání zoufalém.

Přibíhám k ní, tiskne mě k sobě,
očima, mlčky, ptá se mě.
Pak zamoučené ruce obě
zvedly mě rychle ze země.

(Ze sbírky Maminka)

O princezně Solimánské

Karel Čapek

V sultánství Solimánském, jak už jméno ukazuje, panoval sultán Solimán. Ten sultán měl jedinou dceru, Zubejda se jmenovala, a ta princezna Zubejda vám z ničeho nic začala marodit a postonávat a pokašlávala, chřadla a hynula a hubla a bledla, truchlila a vzdychala, že bylo žalno se na to podívat. To se rozumí, sultán k ní honem povolal své dvorní čaroděje, zaříkávače a kouzelníky, ale žádný z nich nemohl princeznu uzdravit.

To si můžete myslet, jak byl starý sultán zoufalý. Tak jsem se těšil, říkal si, že holka po mně převezme kvetoucí živnost sultánskou, a zatím, chuděra, mně tu hasne a skomírá před očima a já jí nemohu pomoci! – A tak zavládl u dvora i v celé zemi smutek veliký.

V tu dobu tam přišel jeden obchodní cestující z Jablonce, nějaký pan Lustr, a když slyšel o té nemocné princezně, povídá: „Měl by k ní pan sultán zavolat doktora od nás, protože u nás je medicína pokročilejší, tady máte jen zaříkávače, kořenáře a kouzelníky, ale u nás, holenku, jsou praví doktoři.“

Když se o tom dozvěděl sultán Solimán, povolal k sobě toho pana Lustra, koupil od něj šňůru skleněných perel pro princeznu Zubejdu a pak se ho zeptal: „Pane Lustr, podle čeho se u vás pozná pravý doktor?“

„To je docela lehké,“ řekl pan Lustr. „Pozná se podle toho, že má před svým jménem Dr. Například Dr. Mann, Dr. Pelnář a podobně. A když nemá žádné Dr., tak to není studovaný doktor, víme?“

„Aha,“ řekl sultán, a bohatě obdaroval pana Lustra sultánkami, víte, to jsou takové ty drobné hrozinky. A potom poslal do Evropy posly pro doktora.

„Ale to si pamatujte,“ kázal jim při loučení, „že pravý a vyučený doktor je jenom ten, který se začíná slabikou Dr. Jiného mi sem nevodte, nebo vám uříznu uši i s hlavou. Tak alou!“

Kdybych měl povídat, co všechno ti vyslanci tou dlouhatánskou cestou do Evropy zkusili a zažili, to by byla moc dlouhá pohádka. Ale po mnoha a mnoho útrapách se přece jen ti poslové do Evropy dostali a začali hledat doktora pro princeznu Zubejdu.

Tak se ten průvod solimánských poslů s turbany na hlavě dal na cestu černým lesem. Šli a šli, až potkali strejdu se sekerou a pilou na rameni.

„Pámbu zdravíčko,“ pozdravil je ten strejda.

„Dej to pámbu,“ řekli poslové. „Copak vy, strejčku, jste?“

„Ale,“ povídá ten člověk, „děkuju za optání. Já jsem jenom drvoštěp.“

Ti pohani zastříhali ušima a pravili: „Vašnosti, to je jiná. Když vy ráčíte být Dr. Voštěp, tak vás máme poprosit, abyste šel s námi do země Solimánské. Pan sultán Solimán se nechá pěkně poroučet a uctivě vás zve na svůj dvůr, ale kdybyste se zdráhal nebo se případně zpěchoval, tak vás tam dopravíme násilím, a to vám říkáme, nepřejte si nás.“

„Ale, ale,“ divil se ten drvoštěp, „a co se mnou ten sultán chce?“

„Má pro vás nějakou práci,“ řekli poslové.

„Tak to bych šel,“ svolil drvoštěp. „Já totiž, páni, zrovna hledám práci. Abyste věděli, já jsem do práce jako drak.“

Poslové na sebe mrkli a povídali: „To se nám, vaše slovutnosti, právě hodí.“

Nato dovedli s velkou slávou a úctou drvoštěpa na loď a pluli s ním až do země Solimánské. Když dopluli, vylezl sultán Solimán rychle na trůn a kázal je přivést k sobě. Poslové před ním poklekli a ten nejstarší a nejfousatější z nich začal:

„Náš nejmilostivější pane! Na tvůj vznešený rozkaz jsme se odebrali do Evropy, abychom vyhledali toho nejučenějšího a nejslavnějšího doktora pro princeznu Zubejdu. Je to světoznámý lékař Dr. Voštěp.“

„Vítám vás, Dr. Voštěpe,“ řekl sultán Solimán. „Prosím vás, abyste se šel podívat na mou dceru, princeznu Zubejdu.“

„Inu, proč bych nešel,“ řekl si drvoštěp.

Sám sultán ho vedl do takové šeré, zastíněné komnaty, vystlané těmi nejkrásnějšími polštáři a poduškami, a na nich odpočívala princezna Zubejda, bledá jako z vosku, a dřímala.

„A jejej,“ povídá drvoštěp soucitně, „pane sultán, ta vaše holka je nějaká zelinka.“

„To je,“ vzdychl sultán.

„Taková nedomrlá,“ pravil drvoštěp. „Drobet jako nanicovatá, že?“

„Ba, právě,“ přitakal sultán smutně. „Nic nám nechce jíst.“

„Hubená jako šindel,“ řekl drvoštěp. „Jako věchejte. A žádnou barvu nemá, pane sultán. Já bych řek, že to d'ouče marodí.“

„Ba že marodí,“ děl sultán sklíčeně. „Proto jsem vás povolal, abyste ji uzdravil, když jste Dr. Voštěp.“

„Já?“ podivil se drvoštěp. „Pro pána, jak ji mám uzdravit?“

„To už je vaše věc,“ řekl sultán Solimán temným hlasem.

„Proto jste tady a basta fidli. Ale to vám říkám, jestli ji nevyhojíte, dám vám setnout hlavu a bude s vámi amen.“

„Ale to přece nejde,“ chtěl se bránit polekaný drvoštěp, jenže pan Solimán ho nenechal ani domluvit.

„Žádné výmluvy,“ děl přísně, „na to já nemám pokdy, já musím jít vládnout. Jenom se dejte do práce a ukažte, co umíte.“ A šel si sednout na trůn a vládl.

Zatrápená věc, řekl si drvoštěp, když osaměl, to jsem se dostal do pěkné bryndy. Jak já k tomu přijdu, abych uzdravoval nějakou princeznu? Vím já, jak se to dělá? Tohle je pro mne nadělení! Pro pět ran do pařezu, co si mám počít? Když tu holku nevyhojím, useknou mi hlavu. Kdyby to nebylo v pohádce, tak bych řek, že to ani nejde pro nic za nic setnout někomu makovici! Čert mi byl dlužen, že jsem se dostal do pohádky! V obyčejnském životě by se mi něco takového stát nemohlo! Na mou duši, to jsem sám zvědav, jak se z toho vyvlíknu!

V takových a ještě těžších myšlenkách si chudák drvoštěp sedl na zápraží sultánova zámku a vzdychal. Co je to napadlo, že tu mám dělat doktora? Kdyby mně poručili, poraz tenhle nebo támhleten strom, já bych jim ukázal, co dovedu! To bych se do toho dal, až by třísky lítaly! Však to tu, koukám, mají kolem stavení zarostlé jako v pralese, ani sluníčko jim do světnice nesvítí, vždyť se jim v baráku musí držet vlhkota a houba a plíseň a škvoři! Počkat, já jim ukážu, jakou dovedu dělat práci!

Jen si to řekl, shodil kabát, plivl si do dlaní, popadl svou sekeru a pilu a začal kácet stromy, co rostly kolem sultánova zámku. Kdepak, to nebyly hrušně ani jabloně ani ořeší jako u nás, ale samé palmy a oleandry a kokosovníky a stromy mahagonové a stromy, co rostou do nebe. Když zvonilo poledne, byla už kolem zámku notná paseka, tu si drvoštěp utřel rukávem pot, vytáhl z kapsy kus černého chleba s tvarohem, co si přinesl z domova, a dal se do jídla.

Do té doby spala princezna Zubejda ve své komnatě. Při tom rámusu, co dělal dole pod zámkem drvoštěp se svou sekerou a pilou, se jí spalo jako nikdy dosud.

Probudila se teprve tím tichem, když drvoštěp přestal kácet stromy, uvelebil se na hromadě dříví a ukusoval chleba s tvarohem.

Tu princezna otevřela oči a podivila se: Jaké je to v té komnatě nebývalé světlo? Poprvé v životě vpadlo tam slunce plným proudem a naplnilo tu komnatu září nebeskou. Princeznu ta záplava světla až oslnila, přitom tam oknem zavonělo čerstvě naštípané dříví tak silně a krásně, že princezna vdechla hluboce a s rozkoší. A do té smolné vůně tam zavonělo ještě něco, co princezna dosud neznala – co je to? Vstala a šla se podívat oknem: Místo vlhkého stínu paseka planoucí v slunci poledním a tam sedí veliký strejda a s náramnou chutí jí něco černého a bílého, a to bylo právě to, co princezně tak dobře zavonělo. To víte, vždycky nám nejlákavěji voní to, co má k obědu někdo jiný.

Princezna už to nemohla vydržet, ta vůně ji táhla dolů, před zámek, blíž a blíž tomu obědvajícímu strejdovi, aby se podívala, co má dobrého k snědku.

„Á, princezna,“ ozval se drvoštěp plnou pusou. „Nechtěla byste kousek chleba s tvarohem?“

Princezna se začervenala a zavrtěla sebou, styděla se říci, že by to strašně chtěla ochutnat.

„Tak nate,“ zabručel drvoštěp a ukrojil ji křivákem pořádný kus krajíce. „Tumáte.“

Princezna mrkla kolem, nedívá-li se někdo. Pak vyhrkla poděkování, zakousla se do krajíce a řekla: „Hmm, to je dobrotá!“ Prosím vás, chleba s tvarohem, to taková princezna jakživ neviděla.

V tu chvíli se podíval oknem sám pan sultán Solimán. Ani nevěřil svým očím: Místo vlhkého stínu světlá paseka planoucí v slunci poledním a tam na hromadě dříví sedí princezna s plnou papulou, má od tvarohu vousy od ucha k uchu a krmí se s takovou chutí jako nikdy dosud. „Pámbíček zaplat,“ oddechl si sultán Solimán, „tak mně k té holce přece jen přivedli toho pravého a študovaného doktora!“

(Podle knihy Devatero pohádek)
/upraveno a zkráceno/

TEST Č. 4

I. Přečti si a vypracuj.

1.) Najdi si text na straně 73.

2.) Pozorně ho přečti a vyhledej tyto informace:

a) Kdy byl založen Karlův most?

Karlův most byl založen roku _____.

b) Kdo řídil stavbu mostu?

Stavbu mostu řídil _____.

c) Ve kterých letech ohrožovaly most povodně?

Povodně byly roku _____.

d) Z čeho je Karlův most postaven a jaké má rozměry?

Most je z _____, je dlouhý _____ m, široký _____ m.

II. V seznamu označ básně, pohádky, pověsti, bajky. Vyhledej je v Čítance, kousek si přečti a pak přiřiš vedle názvu správné označení.

1. str. 14 O cvrčkovi, který nepamatoval na zadní kolečka

2. str. 12 Pastýřova píseň

3. str. 20 Daidalos a Ikaros

4. str. 29 Vrána a liška

5. str. 62 Jak hloupý Honza k princezně přišel

6. str. 70 O Karlu IV.

III. Napiš 8 jmen autorů (básníků, prozaiků). Vyber je z celé Čítanky. Seřaď jména podle abecedy.

Kolumbovo vejce

Hana Doskočilová

Žil kdysi v městě Janově chudý tkadlec a měl dva syny. O mladším z obou chlapců už dneska dohromady nikdo nic neví. Zato starší se jmenoval Kryštof, stal se slavným mořeplavcem a objevil Ameriku...

Nebylo to vůbec jednoduché.

Tenkrát byl ještě svět pro lidi náramně veliký a dalek se nebáli snad jenom kupci a námořníci. I oni se však pouštěli vždycky tou stejnou a vyzkoušenou cestou: směrem východním do země indické, odkud vozili vzácná koření a zlatem vyšívané brokáty. A byla to cesta málem nekonečná.

„Zkusme plout pro jednou na opačnou stranu! Země je kulatá, možná budeme v Indii o hodně dřív.“ Za tenhle nápad se ale námořníku Kryštofovi z města Janova všichni vysmáli:

„Copak ty nevíš, Kryštůfku, že na opačné straně moře končí? Vody se tam valí střemhlav do propasti a na samotném dně je díra do pekla!“ Pouze španělské královně Isabelle nepřipadal Kryštofův plán úplně nesmyslný a svěřila mu na tu plavbu tři svoje plachetní lodě: Santa Marii, Pintu a Niňu. A rozhodně se jí její důvěra vyplatila. Kryštof řečený Kolumbus sice kratší cestu do Indie nenašel, zato objevil pro španělskou korunu celý nový světadíl.

Vrátil se domů s velkou slávou a čtrnácti truhlicemi ryzího zlata, a tak si najednou každý tehdejší velmož pokládal za ohromnou čest s Kryštofem, synem chudého janovského tkalce, ve svém domě poobědvat. Našli se ovšem i závistníci. Na jedné takové hostině prohlásil jistý kardinál, že Kolumbova cesta do neznáma nebyla vlastně nic tak obtížného.

„Bylo to stejně obtížné jako postavit vejce na špičku,“ odpověděl Kryštof Kolumbus bez váhání a navrhl kardinálovi, aby se o to pokusil.

Kardinál neměl na vybranou. Poslal do kuchyně pro vajíčko, postavit na špičku je však nedokázal. Pak vzal vejce Kolumbus, naklepl je - a hned stálo zpříma jako voják.

„Tohle ovšem dokážu taky!“ rozzlobil se kardinál.

„Zajisté, Eminence,“ usmál se Kolumbus. „Jenomže poprvé je to objev, ale po druhé...dokáže to za vás i vaše kuchařka.“

(Z knihy Diogones v sudu)

Maxipes Fík jde do světa

Rudolf Čechura

Venku pršelo, a tak Fík ležel ve své chaloupce a četl si v pohádkové knížce.

„Co to čteš, Fíku?“ povídala Ája.

„Pohádky. Tahle o hloupém Honzovi se mi moc líbí. Jak šel do světa. Jo moh bych jít taky do světa?“

„Vždyť nejsi Honza!“

„A nejsem hloupý, zapomněla jsi říct! Tak můžu jít do světa?“

„Proč ne? Stejně tě sotva užijíme. Aspoň se ve městě něco přiučíš.“

Dali mu tedy velikánský ranec makových buchet, Fík se pěkně se všemi rozloučil a šel s chutí do světa. Daleko s tím rancem nedošel. Hned u první zříceniny všechny buchtu spořádal, protože dostal obrovský hlad – maxihlad. Jak tak jedl, přemítal, že by mohl třeba někde vysvobodit nějakou princeznu a že by za to dostal půl království. Dopadlo to však úplně jinak. Po těch buchtách dostal příšernou žízeň a musel hned zajít do nejbližší hospody. „Prosil bych putýnku mléka,“ objednal si.

Tři námořníci, co seděli opodál, si mezi sebou hlasitě povídali, že jejich kapitán je hrozný pes. Fík to zaslechl a zastříhal ušima: „Pardon, pánové,“ řekl, „ale slyším tady, že váš kapitán je pes...Nevzal by mě třeba do služby?“

Námořníci však místo odpovědi vzali od zaječích. Fík za nimi a na lodi se postavil rovnou před kapitána: „Pane kole... - totiž chci říci, pane kapitáne, vezměte mě do služby! Vychodil jsem celou školu.“

Kapitán si poškrábal zarostlou bradu, až to zahučelo, a řekl: „Hm!...školu! A umíš plavat?“

Fík se místo odpovědi jenom ušklíbl a skočil do řeky. Plaval ukázkově kousek tam a kousek zpátky a kapitán byl nadmíru spokojen.

„Dobrá, budeš dělat plavčíka,“ rozhodl.

Dlouho ale Fík plavčíka nedělal. Moc se mu to nelíbilo, poněvadž musel pořád plavat, a kvůli plavání nemohl mít na hlavě námořnickou čepici. Ale – protože se koneckonců osvědčil - kapitán jej brzo povýšil na kormidelníka.

Námořníci si pak mezi sebou říkali: „Náš kapitán je sice pes, ale kam se hrabe na našeho kormidelníka? To je, holenku, maxipes!“

Pak už Fík tu námořnickou čepici se stuhou vůbec nesundával z hlavy. Stál pyšně u kormidla, hleděl pozorně pře sebe a byl náramně spokojený, že loď jede tak pomalu a že toho hodně vidí.

Kdybyste někdy slyšeli vypravovat námořníky, že jejich kapitán je pes, tak se zeptejte, není-li to náhodou přímo maxipes. Protože kdo ví – Fík může jednou povýšit na kapitána, je-li už tak chytrý a učenlivý!

Zatím ale dělá kormidelníka, kormidluje loď po klidné široké řece, mává dětem na břehu a občas na ně po námořnicku zahaleká: „Ahóóój!“

(Pohádka podle animovaného Večerníčka, napsal R. Čechura, nakreslil Jiří Šalamoun)

Letní den

Jiří Suchý

Ráno vítr stébla trávy
loukám pročese,
kos říká nejnovější zprávy
čápům na střeše
a bílý obláček v kapce rosy
slunce zhasíná.
A děti chodí bosy. Letní den nám začíná.

Psát o kráse léta báseň
dlouho jsem si přál
však dodnes žádnou báseň jsem nikde nenapsal.
Já častokrát letní den jsem veršem slavit chtěl,
však slova pro jeho krásu jsem nikdy nenašel.

(Ze starší čítanky)

Seznam literatury:

Dětské časopisy
Výběr ze starších čítanek

Čítanka pro 7. ročník zvláštní školy, nakladatelství Parta, Praha 1998, 2.vydání, ISBN 80-85989-51-4

Čítanka pro 1 ročník závěrečných tříd zvláštní školy, Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1988

Čítanka pro 7. – 9. roč. ZvŠ, nakladatelství Parta, Praha 1993, ISBN 80-901337-5-4

Čítanka plná dobrodružství, nakladatelství Dialog, Liberec 1997,

Fotografie „Dášenska“ (str. 18) Karel Čapek

Fotografie „Praha“ (str. 64)
„Karlův most“ (str. 68) Karel Plicka (z kalendáře)

Fotografie „Karlštejn“ (str. 67) Ze staršího kalendář

Fotografie „Květiny“ (str. 79)
„Podzim“ (str. 19)
„Zima“ (str. 32) Alena Matyášová

Obrázek Maxipes Fík (str. 88)
http://www.mubrno.cz/e_shop/images/tv/Maxipes_Fik-n.gif

Obrázek Víla Amálka
http://nd01.jxs.cz/101/854/0db7581b02_14489034_o2.jpg

Obrázek Maková panenka
http://www.msbela.cz/wp-content/uploads/2010/06/makova_panenka.jpg

„Škola pro život“ - CZ.1.07/1.2.19/02.0007

ZÁKLADNÍ ŠKOLA CHEB, KOSTELNÍ NÁMĚSTÍ 14, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE
VYBRALA A USPOŘÁDALA: Alena Matyášová
ILUSTROVALA: Karolína Strejčková
GRAFICKÁ A ELEKTRONICKÁ ÚPRAVA: Lucie Šrailová, Jitka Nožičková
CHEB 2014